

Librat e profetëve

HOSHEJA

JOEL

AMOS

OBADIA

JONA

komentar

Agim Rama

Rruga e Paqes

2020

HOSHEJA

Hyrje

Profeti Hosheja (Hosheja: Zoti është shpëtim ose Zoti shpëton) ishte një bashkëkohës i Amosit dhe Isaisë, por veprimtaria e tij profetike shtrihet në vitet e fundit të mbretërisë veriore (e njohur si Efraimi ose Izrael). Ai ishte gjithashtu një banor i veriut, ndryshe nga dy profetët e tjerë të përmendur më lart. Duket se Hosheja pësoi një vdekje të dhunshme në ditët e fundit të ekzistencës së Izraelit para rënies së kryeqytetit, Samarisë. Libri ndoshta paraqet kujtimet e çmuara të një ose dy prej dishepujve të tij të devotshëm (vini re ndryshimin nga personi i tretë në kap. 1 në personin e parë në kap. 3).

Hosheja denoncon të njëjtat mëkate si Amosi, por përqendrimi i tij i veçantë është në korrupsionin fetar (sinkretizmin). Adhurimi fetar ishte ndotur aq shumë nga praktikat kanaanase sa Zoti ishte praktikisht i padallueshëm nga Baali. Perëndia adhurohej sikur të ishte Baal – një hyjni pjellorie që nuk bënte kërkesa morale ndaj popullit të tij – vetëm kulte. Që nga koha e Amosit, gjërat janë përkeqësuar. Rënia shoqërore është bërë një fitore dhe hija e Asirisë në tokën e dënuar tani është qartë e dukshme. Në veçanti, udhëheqësit e kombit janë të përfshirë në mënyrë aktive. Priftërinjtë inkurajojnë mëkatit në mënyrë që ata të mund të paguhet për flitë e mëkatit dhe priftërinjtë në fakt kryejnë grabitje në rrugë.

Fjala kyçe nga e cila varet shumë nga profecia e Hoshesë është *hesed*, që do të thotë besnikëri ndaj besëlidhjes, e cila duhet të shtrihet jo vetëm te Zoti, por edhe te bashkëqytetarët e njerëzve të besëlidhjes. Hosheja ka për qëllim ta përjetojë këtë të parën pabesisht. Atij i thuhet që të martohet me një grua për të cilën ai e di se më vonë do të dalë jobesnike. Ajo e braktisi Hosheja për një dashnore që më vonë e braktisi. Hohsea nuk e divorcon atë (sepse, sipas Lp 24, 1-4: nuk do të lejohej të martohej me të). Kur ai e blen atë përsëri, çmimi që ai paguan është ai i mallrave të dëmtuara (gjysma e çmimit – Dal 21,32).

E gjithë kjo paralelizon me historinë e Izraelit: pasi u betua se ishte besnik i ligjit të Zotit, Izraeli lakmoi Baalin dhe perënditë e tjera të

Kanaanit derisa Zoti shkaktoi refuzim të përkohshëm (mërgim) pas së cilës Izraeli i ndëshkuar u kthye në favor të Perëndisë në vendin e Judës. Ky proces, siç na është thënë, filloi në të vërtetë në Baal-Peor gjatë bredhjeve në shkretëtirë (9,10; Nb. 25). U përkeqësua, me siguri pas ditës së Joshua. Hapi i parë në këtë proces ishte për të nderuar perënditë vendase pranë ZOTIT. Atëherë ZOTI adhurohet sikur të ishte një Baal (hyjni pjellore). Samueli dhe partneri i tij ishin ndoshta burrat që ndaluan këtë degjenerim fetar.

Ne mund të shohim se sa larg ai shkoi duke parë disa nga emrat e Saulit dhe Davidit (Esh-Baal, bir i Saulit, dhe Meribaalit, nipi i tij; Beeljada, bir i Davidit dhe përmendja e emrit të vendit Baal-Peracim, ku Baal duhet të thotë ZOTI). Më vonë, skribët i transkriptuan këto emra për të shmangur emrin e Baalit, por gjenealogjijtë më pak të lexuara të Kronikave i ruajtën ato. Kur mbretëria u nda, ndikimi kananas u rrit në mbretërinë veriore, veçanërisht gjatë përpjekjes për të prezantuar kultin e Melkartit, Baalit të Tirit. Edhe pse kjo është verifikuar nga shërbimet e Eljës dhe Elishës, duket qartë se feja e Veriut është mposhtur nga ajo e Kanaanit (përmes Tirit). Si rezultat, ZOTI ishte dashur të merrej kryesisht me sakrificën (d.m.th., ritualin) dhe jo me sjelljen. Por për profetët, adhurimi i konceptit të tij për ZOTI është duke adhuruar perëndinë e rreme dhe nuk është bërë asnjë dallim midis adhurimit të baalimëve lokalë krahas asaj të ZOTI. Si rezultat, ZOTI duhet të ketë pasur një grua, dhe një pjesë e adhurimit do të ketë qenë prostitucioni kultik në faltore, të shpikuara për të rritur me magji pjellorinë e tokës. Mjetet e tjera magjike të përdorura për të nxitur pjellorinë ishin: zierja e një fëmije në qumështin e nënës së saj (Dal 23,19; 34,26; Lp 14,21) dhe veshja e tërthortë (Lp 22, 5).

Analiza: Natyra e mëkatit të Izraelit:

v. 1. Mungesa e çdo etike në Izrael: priftërinjtë (4, 8; 6, 9), princat dhe mbreti (5,1: 7: 3) ishin midis prijësve.

v. 2. Prishja e fesë së vërtetë, në veçanti siç tregohet nga imazhet e viçave (8.5+; 10. 5f) dhe në konceptimin e ZOTIT si Baal.

v. 3. Mungesa e besimit të ZOTI, siç dëshmohet nga politika e jashtme e Izraelit (5.13; 7.11; 8.9; 12.1; 14.5). Kërkimi i ndihmës së huaj do të thoshte të kërkoje ndihmë nga perënditë e huaja.

v. 4. Në fakt, për Hoshenë, vetë ekzistenca e mbretërisë veriore ishte mëkat (8.4; 3.11). Gjithmonë kishte pasur një pakënaqësi të thellë ndaj prejardhjes Davidike në Jeruzalem (12.2f).

v. 5. Thelbi i ankesës së Hoshesë është mungesa e besnikërisë ndaj besëlidhjes (hebr. *hesed*), 6.4, 6. për Perëndinë dhe për izraelitët e tjerë (4.1; 12.6; 10.12).

v. 6. Priftërinjtë janë zgjedhur të dënohen sepse ata ishin mbajtës të Tevratit (4.6). Në vend që të kufizonin paudhësinë e njerëzve, ata e pranuan atë në emër të flijimeve për mëkatin që rezultoi (4.8. Shih gjithashtu 2 Kor 5.21 dhe Rom 8.3). Priftërinjtë gjithashtu duhej të ishin gjyqtarë dhe prapëseprapë ata ishin udhëheqës të vjedhjes së rrugëve (6, 9).

v. 7. Hosheja gjithashtu ankohet për pendimin e tyre sipërfaqësor (6.1-3 – i referohet sulmit të Izraelit kundër Judës).

v. 8. Mungesa e njohurisë për Izraelin. Në DhV, të dish se po jeton në një marrëdhënie të ngushtë me dikë; Izraelit i duhej një dëshirë më e madhe për miqësi me Perëndinë.

Konteksti historik: si Amos, Hosheja profetizoi gjatë mbretërimit të prosperuar të Jeroboam II. Kishte lulëzim të jashtëm por korrupsion të brendshëm. Kishte një formë feje, por të varfërit ishin të shtypur. Pas vdekjes së Jeroboamit II, ngritja e Tiglat Pilezerit III çoi në një politikë të ekspansionizmit asirian. Së pari Damasku u ra asirianëve dhe më pas, një dekadë më vonë, Izraeli. Popullsia u deportua në Asiri dhe u zëvendësua nga popullsia e popujve të tjerë të pushtuar për të prodhuar një popullsi kopil, e cila më vonë u bë e njohur si samaritanët.

Amosi dhe Hosheja profetizuan në vitet e fundit të mbretërisë veriore (Izrael), ashtu si profetizoi Jeremia në orët e fundit të historisë së Judës.

Hosheja kryesisht ushtroi shërbesën e tij nga 750 në 725: por deri në kohën e mbretërimit të Ezisë në jug (715). Ai parashikoi mërgimin e afërt, por mezi priste restaurimin përfundimtar kur një popull i ndëshkuar përsëri njohu pretendimet ekskluzive të Zotit (3.5). Është domethënëse që Pali

citon Hosh 2.23; 1.10 tek Romakët 9.25 dhe shkoni në vegimin e ditës kur do të shpëtohet i gjithë Izraeli (Rom 11.26).

KOMENTAR

I. **Jeta bashkëshortore e profetit.** 1.1 – 3.5.

A. **Martesa e tij me Gomerin.** 1,1-9.

v. 1. Profecia e Hoshesë fillon me pretendimin se ajo e kishte prejardhjen nga Zoti. *Fjala e Zotit. . . vijnë.* Fjala është hyjnore; ajo e gjen shprehjen e saj në një instrument njerëzor – profeti Hosheja, bir i Beerit. Emri Hosheja do të thotë “shpëtim”. Babai i profetit, Beerit, nuk përmendet diku tjetër në shkrimet e shenjta, megjithëse shkrimtarët e hershëm hebrej e identifikuan atë me Beerën (I Kronit 5.6), i cili u mor në internim nga Tiglat-pileseri. Hosheja profetizoi në kohën e Uzij[s dhe ishte një bashkëkohës i Isaisë (krh. Is. 1.1). Megjithatë, Isaia jetoi në Jeruzalem dhe kryesisht i drejtoi profecitë e tij Mbretërisë Jugore (Judë), ndërsa Hosheja profetizoi për Mbretërinë Veriore (Izraelin ose Efraimin).

v. 2. Hosheja ishte e ftuar të martohej me një grua prostitutë dhe të ishte babai i fëmijëve të prostitucionit. Shumë komentues argumentojnë se ai nuk u martua me një prostitutë, por se përshkrimi duhet të merret në mënyrë alegorike. Ata interpretojnë fjalët e Hoshesë si përshkruese të një vegimi që ai pa më tepër se një ngjarje në të cilën ai mori pjesë. Sidoqoftë, nuk ka asnjë gjurmë alegorie në tekst, dhe fjalët në fakt duket se përshkruajnë jetën e martuar të Hoshesë. Sidoqoftë, prostitucioni i gruas së tij mund të jetë zhvilluar pasi ai u martua me profetin. Në retrospektivë, Hosheja do të mendonte për këtë martesë providenciale siç ishte caktuar nga Zoti, sepse siguronte analogjinë që ai i fliste Izraelit. Profeti akuzon: toka ka kryer prostitucion të madh. Ashtu si gruaja e Hoshesë doli e pabesë, kështu që Izraeli ishte dalë pabesë për Zotin. Kurorëshkelja shpirtërore është një figurë e të folurit e nxjerrë nga kulti i pjellorisë kananase, me prostitucionin e saj ritual.

v. 3. Gomer, e bija e Diblaim, ishte emri i gruas së Hoshesë. Emri ishte i zakonshëm dhe nuk ka asnjë arsye për ta lexuar atë në një kuptim alegorik.

v. 4. Djali i parë i Gomerit ishte Jezreel, që do të thotë Zoti mbjell. Kishte një kuptim të dyfishtë. (1) Pasi banorët e Izraelit u shpërndanë për shkak të mëkatit të tyre, Zoti i mbolli përsëri në vendin e tij. (2) Mëkatet e kryera në Luginën Jezreel nga Jehu do të ndëshkoheshin dhe Izraeli do të

mposhtet. Gjaku i Jezreelit është një aludim për përpjekjen jo të këshilluar të Jehut për të mbrojtur kauzën e Zotit duke vrarë të gjithë adhuruesit e Baalit (2 Mbr 10.1,11-11).

v. 5. *Në gjykim*, Zoti tha: Unë do të thyej harkun e Izraelit. Harku këtu paraqet fuqinë (krh. Zan. 49.24) e Mbretërisë së Izraelit, e cila së shpejti do të mbaronte. Një hark i thyer ishte një shenjë e pafuqisë.

v. 6. *Lo-ruhama* (pa mëshirë). Vajza e Gomerit i është dhënë një emër për t'i thënë popullit të Izraelit se ata nuk mund të presin mëshirë. Si "i pamëshirshëm", ajo simbolizonte shqetësimin e Mbretërisë Veriore, e cila kishte mëkatuar kundër Perëndisë dhe ishte pjekur për gjykim.

v. 7. Për dallim nga rënia e afërt e Izraelit, Zoti tha: Unë do të kem mëshirë për shtëpinë e Judës. Izraeli ra në sulmin e asirianëve (722 p.e.s.), por kur Senaheribi u vendos në rrethim të Jeruzalemit, Zoti ndërhyri për të shpëtuar qytetin (2 Mbr 19,35).

v. 9. Djali i dytë i Gomerit u emërua Lo-ammi, që do të thotë: Jo populli im. Në Sinai, Izraeli u zotua të ishte populli i Zotit dhe të ishte Zoti i tij (Dal 19,1-7). Ata e kanë prishur këtë besëlidhje në mënyrë të përsëritur, dhe këtu Hosheja me profetizëm, deklaroi se ato do të refuzohen. Nuk do të ishte një refuzim i përhershëm (krh. Hosheja 2.3), por do të çonte në mërgim dhe shkatërrim të Mbretërisë Veriore si entitet politik.

B. Një mesazh shprese. 1.10,11.

v. 10. Sipas premtimit (Zan 15,5-6), numri i bijve të Izraelit do të ishte si rëra e detit. Hosheja kishte shqiptuar një gjykim për Izraelin e penduar, por ai kishte premtuar shëlbimin përfundimtar. Populli, megjithëse ishte i vendosur nga armiku, do të ringjallet dhe do të quhej përsëri bijtë e Zotit të gjallë.

C. Gjykimi jo besnik i Izraelit. 2,1-13.

v. 2. Hosheja duhej t'i drejtohej Gomerit me fjalët – ajo nuk është gruaja ime, as unë nuk jam burri i saj. Gruaja e profetit u nda nga ai dhe, zemërthyer, e kuptoi se lidhjet e tyre martesore ishin prishur. Fjalët kujtojnë formulën e përdorur në divorc. Po kështu, Perëndia tani po flet me Izraelin.

v. 3. Ajo duhet të lërë mënjanë shkelësit e saj që mos ta zhvishem. Kjo dënim për kurorëshkelje dëshmohej në Shkrimet (Ez 16,38) dhe në tabelat Nuzi të Mesopotamisë veriore. Fjalët këtu vlejnjë për Izraelin, i cili do të binte pre e armiqve të tij dikur të shkretuar dhe të zhveshur nga Zoti i tij.

v. 5. Gruaja e Hoshesë tha: Unë do të ndjek ndjekësit e mi. Ndërsa shikonte të dashurit e saj, Izraeli iu drejtua Baalit dhe perëndive të tjera Kananeze.

v. 7. Pasi të zhgënjehet, Gomeri, si Izraeli, do të thotë: “Do të shkoj dhe do të kthehem te burri im i parë. As Gomeri dhe as Izraeli nuk mund të gjenin kënaqësi në pabesi. Zoti shpall këtu se ai do ta sjellë Izraelin në vendin ku ajo do të shohë nevojën e saj për të.

v. 8. Zoti e kishte trajtuar me mëshirë popullin e tij. I dhashë misër, verë dhe vaj. E gjithë frytshmëria e vendit kishte burimin e saj te Zoti, por Izraeli e harroi atë dhe mori bekimet e tij si të mira. Misri (d.m.th. gruri), vera dhe vaji ishin bekimet materiale të dhëna nga Zoti për Kanaanin (Lp 7,13).

v. 9. Zoti, në disiplinë, deklaroi se do të hiqte grurin. Duke hequr bekimin, do ta sillte Izraelin në vendin ku do të kujtonte burimin e tij hyjnor. Baali ishte i pafuqishëm për të ndihmuar; dhe sikur Zoti të mos e siguronte Izraelin, ajo do të ishte e uritur dhe e varfër. Ndërsa misri (drithi) përdorej për ushqim, leshi dhe rrobat e siguruara nga liri. Izraeli jobesimtar do të zhvishej lakuriq sepse harroi Zotin.

v. 10. Dhe tani do të zbuloj zbehjen e saj. Fjalë për fjalë, unë do ta zbuloj trillin e saj, domethënë, ua zbulon atë të dashuruarve të saj për të qenë krijesa e turpshme që ajo ishte vërtet.

v. 13. Ditët e Baalimit ishin ditë mëkati, gjatë të cilave Izraeli harroi Zotin dhe bëri praktika idhujtare dhe shpesh të turpshme pjesë e jetës fetare të Izraelit. Zoti nuk mund të rrinte duarkryq, ndërsa emri i tij ishte aq i përdhosur.

D. Rivendosja e Izraelit pa besim. 14-23.

v. 14. Në dashurinë që Zoti thotë për Izraelin, unë do ta josh atë. Zoti thotë që ai do ta bindë popullin e tij me fjalë të paqëllimta – të largohen nga idhujt e tyre dhe të gjejnë gëzim në to. Në Kanaan, Izraeli hodhi

poshtë Perëndinë e saj. E rrethuar nga “dashnorët” e tjerë (d.m.th. Baali dhe idhujt e tjerë), ajo nuk ndjeu nevojë për të. Sidoqoftë, Zoti shpall qëllimin e tij për të nxjerrë popullin e tij nga vendi i qumështit dhe të mjaltit dhe t’i sjellë ata në shkretëtirë, në mënyrë që ata të flasin me ta. Flet fjalë për zemrën e tij. Dashnori i pikëlluar dëshironte të rimerre objektin e dashurisë së tij. Ai ishte duke shkuar për ta çuar Izraelin në shkretëtirën e vetmuar, ku ajo mund të dëgjonte zërin e tij pa hutuar.

v. 15. Vreshtat, të cilat flasin për lulëzim dhe frytdhënës, do t’i jepej nga Perëndia popullit të tij të rivendosur. Lugina e Akorit përshkruhet si një hyrje për të shpresuar. Atje, shekuj më parë, Akani kishte vdekur si një telashe për Izraelin (Jos 7,25-26). Vetëm falë Akorit, telasheve, që Izraeli ishte në gjendje të lidhej përsëri me Zotin dhe bekimin që rezultoi. Kështu, Zoti do të rivendoste ditët e rinisë së tij. Kur Izraeli i ri kaloi Detin e Kuq, ajo kishte një këngë (Dal 15,1-19). Ndërsa ajo humbi dashurinë e parë, kënga u qetësua; por Hosheja u pendua, e rivendosi Izraelin duke kënduar përsëri.

v. 16. Izraeli i rikuperuar do t’i fliste Perëndisë si Ishi, fjalë për fjalë, burri im, një fjalë butësie. Baali është një sinonim për ishi, por përmban fjalën Baal (mjeshtër), emrin e një hyjnie kananase. Për këtë arsye, ai u shoqërua me idhujtari dhe u refuzua nga Hosheja. Baalimi (v. 18) nuk do të përmendet nga Izraeli i rivendosur, i cili më pas do t’i jetë besnik ndaj Zotit të tij.

v. 18. Aleancat e vjetra hitase ishin dy llojesh. (1) klauzola të barazisë, midis barabartë; (2) marrëveshje suzerainty midis një sovrani dhe nënshtetasve të tij. Besëlidhja midis Zotit dhe Izraelit ishte e tipit të fundit. Aleanca biblike merr natyrën e një ordinance me bishat e fushës. Vetë natyra do të jetë në paqe me Izraelin e rivendosur (krh. Is. 11, 1-9). Zoti shtoi, unë do të thyej harkun. Armët e armiqve të Izraelit do të prishen në mënyrë që ata të mos dëmtojnë Izraelin.

v. 19. Në dashurinë që Zoti i thotë popullit të tij, unë do t’ju tradhtoj. Një martesë e dytë midis Zotit dhe Izraelit – pas rivendosjes së tij – përshkruhet siç paraprihet nga një fejesë e dytë. Këto angazhime do të jenë të përjetshme; domethënë, nuk do të marrë fund, si martesë e parë midis Zotit dhe Izraelit në Sinai. Këto angazhime janë në drejtësi. Lidhja midis Zotit dhe Izraelit nuk është një ndjenjë e thjeshtë, por e bazuar në

një marrëdhënie të mirë. Është gjithashtu në gjykim, ose drejtësi, në krahasim me arbitraritetin. Zoti do ta trajtojë popullin e tij me mirësi të zemrës. Hebraishtja hezitoi, një fjalë që nënvizon idenë e solidaritetit dhe përkatësisë. Zoti merret me popullin e tij në një mënyrë të pajtueshme me përkatësinë e tij ndaj tij. Ai gjithashtu i trajton ata me mëshirë ose dhembshuri, duke marrë parasysh nevojat e tyre.

v. 20. Angazhimi është në besnikëri, sepse Zoti do t' i jetë besnik besëlidhjes së tij, dhe i dashuri i tij do të mësojë të përgjigjet.

v. 21. Tani Zoti mund t' u përgjigjet lutjeve të popullit të tij. Unë do të dëgjoj qiejt dhe ata do të dëgjojnë tokën. Hosheja portretizon kërkesën e Izraelit për lulëzim ndërsa kalon qiejt te Zoti. Toka nuk psherëtiu kot për shiun e qiellit, sepse ata do të dëgjojnë tokën, domethënë qiejt do të jenë të ndjeshëm ndaj thirrjes së një toke të shkatërruar. E gjithë natyra funksionon në harmoni.

v. 22. Toka do të dëgjojë, domethënë, do t' i përgjigjet grurit, verës dhe vajit, të lashtat kryesore bujqësore të Palestinës. Nevojat e kulturave dallohen nga toka; nevojat e tokës janë dalluar nga qiejt; dhe nevoja e qiejve dallohet nga Zoti. Në një gjuhë poetike, Hosheja përshkruan kështu Zotin e qiellit si burimin përfundimtar të të gjitha bekimeve. Zoti u përgjigjet me dashuri nevojave të tokës, duke e ujitur për të sjellë me bollëk. Misri, vera dhe vaji do t' i përgjigjen Jezreelit (Zoti mbjell), këtu duke përfaqësuar Izraelin.

23. Në atë që shton Zoti, unë do ta mbjell atë për mua. Izraeli i rikuperuar do të lulëzojë si një farë në tokën pjellore.

E. **Shëlbimi i Hosheja nga gruaja e tij jobsimtare.** 3,1-5.

v. 1. Hosheja iu kërkuar të dashuronte gruan që i kishte kthyer shpinën për shoqërinë e të tjerëve. Ajo ishte e dashur nga shoqja e saj, domethënë e dashura e saj. Hosheja u thirr për të dashur tradhtinë bashkëshortore, një pabesi. Ajo ishte si izraelitët, të cilët i duan tortat e rrushit. Ata morën pjesë në ritet pagane të Baalit që përfshinin ofertat e ëmbëlsirave të rrushit.

v. 2. Hosheja e shpengoi gruan e tij nga skllavëria në të cilën mëkati i saj e kishte udhëhequr për pesëmbëdhjetë copa argjendi. Themimi i një skllavi ishte tridhjetë sikla argjendi (Dal 21,32). Hosheja padyshim pagoi gjysmën e parave dhe gjysmën në grurë.

v. 3. Si ndëshkim për mëkatet, thotë profeti, do të qëndroni për mua për disa ditë. Folja ndonjëherë përdoret në kuptimin e “të jetuarit në izolim” (Lev 12,4; Lp 21,13). Gomera duhej të drejtonte një jetë të qetë dhe të izoluar derisa Hosheja të ishte e lirë ta merrte për grua. Hosheja duket se thotë se Gomera duhet të ndahet nga të tjerët dhe se ai nuk do të kishte marrëdhënie bashkëshortore me të gjatë periudhës së përcaktuar si aq ditë të mërgimit.

v. 4. Përvoja e Hoshesë me Gomerën pati një homolog në përvojën e Zotit me Izraelin, i cili për shumë ditë do të ishte pa një mbret dhe një sundimtar. Izraeli, në mërgim, nuk do të kishte qeveri civile por do të drejtohej nga të huajt. Ajo gjithashtu do të ishte pa sakrificë. Mënyra dhe vendi i sakrificës u theksua veçanërisht në ligjin levitik. Izraeli nuk do të jetë në gjendje t’i plotësojë këto kushte në vendin e mërgimit. Pa imazh. Fjalë për fjalë një shtyllë, një objekt adhurimi që përdoret në adhurimin pagan, por i ndaluar me ligj (Lp 16.22). Mërgimi i Izraelit do ta largonte atë nga tundimet e njohura të Kanaanit. *Pa efod*. Efodi ishte pjesë e veshjes së kryepriftit (Dal 28,6-14). Në kohën e Gidonit, lexuam për një efod që ishte një idhull. Ndoshta ishte bërë prej druri të mbuluar me metal të çmuar. *Pa terafim*, as perëndi shtëpiake (krh. Zan 31,19. 34; 1 Sam 19,13.16). Hosheja deklaroi se mërgimi do të ishte një periudhë gjatë së cilës objektet e kultit aq të dashur për të parabërguar Izraelin do të hiqeshin.

5. *Pas*. Pasi Izraeli u largua nga vendi i tyre, nga mbreti i tyre dhe nga adhurimi i tyre idhujtar, Zoti do ta rikthente Davidin te mbreti i tyre, d.m.th., mbreti Davidik ose Mesia, i cili do të mbretëronte si mbreti legjitim i Izraelit (krh. Ml 3,1). Dinastia do të ringjallet ditët e fundit. Shprehja përdoret për të përshkruar epokën mesianike, kulmin e historisë, kur Mesia e Zotit do të mbretërojë mbi të gjithë botën.

II. **Mosbesimi dhe gjykimi i Izraelit në përputhje me rrethanat.**

4,1 – 13,16.

A. **Faji i njerëzve.** 4,1-3.

v. 1. Izraeli kishte qenë jobesnik ndaj besëlidhjes së tij me Zotin, në mënyrë që të kishte polemikë me të. Tani Perëndia vepron si kërkues dhe gjykues (krh. 12,2; Is. 1). Izraeli kishte qenë fajtor për shkelje të

përsëritur, dhe profeti deklaroi se toka nuk kishte as të vërtetë, as besnikëri (hebr. *emet*), as mëshirë ose besnikëri ndaj besëlidhjes (hebr. *hesed*), dhe as njohuri për Zotin, në kuptimin e njohjes dhe të t'i bindet vullnetit të tij.

v. 2. Ata shpërthejnë në akte dhune dhe gjaku prek gjakun. Një vrasje çoi në një tjetër dhe gjurmët e gjakut ishin të vazhdueshme. Idhujtaria dhe krimet e dhunës janë të lidhura ngushtë në mendjen e Hosheja. Kushdo që kundërshton Zotin e vërtetë mund të jetë fajtor për mizoritë më të paturpshme.

B. Faji i priftërinjve. 4,4-8.

v. 4. Izraeli kishte kundërshtuar pretendimet e Zotit dhe ishte si një popull që luftonte me priftin, duke refuzuar këshillat e të dërguarit të caktuar nga Zoti (krh. Mal 2: 7).

v. 5. Rezultati ishte që Izraeli do të binte gjatë ditës kur njerëzit normalisht do të shihnin dhe shmangnin kurthet. Hosheja ishte në dijeni të dështimit të udhëheqësve shpirtërorë, ose të profetëve (domethënë profetët e rremë). Për shkak se ata nuk zbuluan të vërtetën, ata do të binin ... natën. Ata do të pengoheshin në errësi.

v. 6. Rezultati ishte shkatërrimi i Izraelit për mungesë dijeje. Populli nuk e njohte Zotin dhe mënyrat e tij. Nuk ishte thjesht rezultat i pakujdesisë, por veprimit kriminal. Ata kundërshtuan dijen, duke zgjedhur të zgjidhnin problemet e tyre duke iu drejtuar perëndive të rreme dhe kombeve të fuqishme që i adhuronin. Priftërinjtë ishin shembuj të këqij, duke e çuar Izraelin drejt apostazisë. Për këtë arsye, ata u refuzuan nga fjalët se nuk do të jesh prift për mua.

v. 7. Priftërinjtë ishin nderuar shumë, por ndërsa rriteshin, ata mëkatuan. Me fjalë të tjera, sa më shumë shtoheshin, aq më shumë mëkatuan.

v. 8. Priftërinjtë janë bërë lakmitarë dhe fryma mercenare që mbretëroi midis tyre shprehet në akuzë: Ata gllabërojnë mëkatin e popullit tim. Mëkati mund t'i referohet ofertës së mëkatit, duke iu referuar faktit se priftërinjtë u pasuruan duke kapur me zjarr ofertat që njerëzit i sillnin Zotit. Bijtë e Eliut (I Sam 2, 17-17) ishin fajtorë për mëkate të tilla.

C. Ndëshkimi për të gjithë. 4.9-10.

v. 9. Gjykimi i Zotit shprehet me fjalë si njerëz, si një prift. Populli dhe priftërinjtë kishin shkelur dhe dikush mund të priste që gjykimi të binte mbi të dy grupet.

v. 10. Pavarësisht lakmisë së priftërinjve, Hosheja deklaroi se ata do të hanë dhe nuk do të kenë sa duhet. Ata nuk do të jenë të kënaqur. Lakmia do të ndëshkohet nga mungesa e ushqimit.

D. Praktikë e adhurimit imorale. 4,11-19.

v. 11. Prostitucioni, vera dhe vera e re karakterizojnë ata që hedhin poshtë fjalën e Zotit. Hosheja deklaroi se po heq zemrën. Ata e bëjnë një njeri pa kuptueshmëri shpirtërore.

v. 12. Në hutimin e tyre, njerëzit kërkuan ndihmë nga stoqet. Kjo do të thotë, idhuj prej druri (krh. Is. 40,19-21; Jer 2,27). Po kështu, ata përdorën stafin, me anë të të cilit paganët praktikuan devotshmërinë, për të parashikuar të ardhmen.

v. 13. Sakrificat u ofruan në majat e malit, sesa në shenjtëroren e Zotit. Kulti i natyrës karakterizonte “vendet e larta”. Kjo ndodhi nën lisa, plepa dhe elma (ose terebintë). Ështëpitë e izraelitëve do të infektoshin, pasi vajzat dhe bashkëshortët (ose më mirë vajzat e vjehrrës) do të përvetësonin praktikën fetare të lëna të adhurimit të Baalit.

v. 14. Për ironi, Zoti shpall. Unë nuk do të ndëshkoj vajzat dhe bashkëshortët (njerka). Ai thekson se burrat janë shkelësit më të këqij dhe se ata nuk mund të përcaktojnë gratë si fajtorë.

v. 15. Hosheja paralajmëron mbretërinë e Judës të mos ndjekë mëkatet e Izraelit. Judës i kërkohet të mos ofendojë. Ajo duhet të shmangë banesat e Gilgalit dhe Bet-avenit (Ështëpia e ligësisë, përcaktimi i profetit të Betelit). Juda duhet të përmbahet nga betimi (si) Zoti jeton. Të jesh fajtor për idhujtarinë duke u betuar për Zotin do të ishte një mëkat i dyfishtë.

v. 16. Izraeli është kokëfortë si një mëshqerrë kokëfortë. Komentet e Bashit. “Si një kafshë e majmur që shkel, kështu Izraeli u dhjam dhe shkelm.” A mund t’i ushqejë Zoti tani si qengji në një kullotë të gjerë? Pyetja është retorike. Një mëshqerrë kokëfortë është e bashkangjitur në

mënyrë që të mos kullojë lirshëm si qengji. Perëndia duhej ta kufizonte Izraelin për shkak të prirjes për të keq.

v. 17. Efraimi (Izraeli) është i lidhur me idhujt. Lidhja e Izraelit me idhujt e vendit bëri që Zoti të bërtaste: Lëreni vetëm. Është si të thuash: “Lëreni që të lëvizë vetë”. E ardhmja do të tregonte nëse idhujt mund të ishin të dobishëm.

v. 18. Një grup i pijanecëve, Pasi të mbarojnë përkëdheljet e tyre, ata bëjnë prostitucion. Të lodhur nga një mëkat, ata iu kthyen tjetrit. Drejtuesit e saj e duan thëllësisht çnderimin.

v. 19. Duke folur për fatkeqësinë e afërt, Hosheja shton: Era e ka lidhur në krahët e saj. Era vjen papritmas dhe me dhunë, duke shkaktuar shkatërrim. Sidoqoftë, Izraeli duhej të dëbohej në mërgim.

E. Gjykimi për mbretërit dhe priftërinjtë për mashtrimin e popullit. 5,1-7.

v. 1. Fjalimi, o priftërinj, na kujton se priftëria e Izraelit ishte akuzuar për ta çuar popullin në një adhurim idhujtar në vendet e larta. Mbreti dhe oborret e tij kundërshtuan gjithashtu porosinë e profetëve të Izraelit; prandaj fjalimi i ri, O shtëpi e mbretit. Faltoret idhujtare të Betelit dhe Danit kishin implikime politike. Ata u krijuan për të parandaluar që njerëzit të merrnin pjesë në adhurim në tempullin në Jeruzalem. Hosheja citon Micpën dhe Taborin si shembuj të idhujtarisë së praktikuar në të gjithë Izraelin. Kishte disa vende me emrin Micpa (kulla vrojtimi). Kjo ndoshta do të identifikohet me es-Salt në Gilad. Tabor është mali i mirënjohur i Galilesë (krh. Gjy. 4,6; 10,17).

v. 2. Rebelët ishin ata që u larguan, prandaj apostatet e ligjit të Zotit. Njerëzit jobesimtarë i japin fund masakrës. Shittim (Nr 25,1; Jos 2,1; 3,1), si Micpa dhe Tabor, u konsiderua një qendër idhujtare e adhurimit. Zoti shton, unë kam qenë një qortim për të gjithë. Kjo do të tregonte se idhujtaria e Izraelit rezultoi në refuzimin e Perëndisë të Izraelit.

v. 3. *Unë e njoh mirë Efraimin*. Në këtë kontekst, njohuria mban idenë e dijes. Mënyrat idhujtare të Efraimit nuk ishin fshehur nga Zoti. Ajo ishte fajtoreshë për prostitucion, duke u larguar nga pabesia e Zotit ndaj Baalit dhe duke marrë pjesë në adhurimin e tij të lirshëm.

v. 4. Veprimet e tyre nuk do t' i lejojnë ata t' i drejtohen Zotit të tyre. Izraeli e kishte refuzuar Zotin dhe ishte zhytur gjithnjë e më thellë në praktikat pagane. Mëkati ishte një despot, duke e mbajtur Izraelin nga shpresa e vetme – vetë Zoti. Ata nuk e dinin që Zoti ishte një aktakuzë kundër një populli, veprimet e të cilit mohuan çdo profesion besnikëri ndaj Perëndisë së tij. Fjala “di” mund të jepet këtu në të tashmen, ata nuk e njohin Zotin.

v. 5. Krenaria e Izraelit sugjeron një frymë arrogance dhe vetëbesimi që duhet të poshtërohet. Ky interpretim sugjerohet nga LXX, Targumi dhe Peshitta. Perëndia shihet si dëshmitar kundër Izraelit për shkak të mëkatis të tyre (krh. Rt 1,21).

v. 6. Izraeli do t' i afrohej Perëndisë me flijime, me kopetë e tyre; por mëkatet e saj e kishin marrë aq larg nga Zoti që gjeste të tilla të jashtme nuk do të kishin asnjë kuptim. Profeti paralajmëroi se idhujt nuk do ta ndihmonin Izraelin në ditën e nevojës së tij dhe se vetë Zoti nuk do të përgjigjej kur populli i tij bënte gjeste boshe pajtimi.

v. 7. Prindërit ishin larguar nga Zoti dhe ata kishin pasur fëmijë të çuditshëm (krh. 2,4-5), të cilët përshkruhen si i ndjekin ata në mënyrat e tyre të liga. Tani një muaj do t' i përpijë. Fjala hebraike për muaj normalisht përkthehet si “hënë e re”. Profeti thekson gjykimin e afërt. Në vend që ta mirëpresin me gëzim hënë e re, ata do të kujtoheshin me ardhjen e saj për afërsinë e gjykimit në duart e Asirisë. Me pjesën e tyre është një aludim për tokat që u janë dhënë fiseve të ndryshme. Ata do të “përpiheshin” nga armiku.

F. Politikat e jashtme katastrofike të Efraimit (Izraelit) dhe Judës. 5,8-15.

v. 8. Goditni bririn në Gibeaa, boria tek Rama!

Mishna shprehet se arofarit (këtu u bë bri) ishte nganjëherë i drejtë dhe nganjëherë i lakuar. Zakonisht ishte një brirë e thjeshtë e dashit. Bori argjendi, *hatsotsra*, ishte paraparë me ligj për raste të caktuara (Nr 10,1-10; 31,6). Gibeaa dhe Rama ishin të dy lart në malet e Palestinës qendrore. Tingulli alarmues i këtyre shenjave mund të dëgjohej si në Judë ashtu edhe në Izrael.

v. 9. Efraimi do të vjen keq në ditën e ndëshkimit. Një qortim në mendimin hebraik është një vendim gjyqësor, Zoti do të jepte një verdikt të “fajit” kundër Izraelit idhujtar, dhe ushtritë e Asirisë do të ishin instrumentet e tij për të ndëshkuar popullin e tij jobesimtar. Zoti e kishte bërë të ditur se çfarë do të jetë me siguri. Gjykimi i afërt ishte dekretuar nga Zoti. Kështu që ishte e sigurt. Ky varg përmban një aludim për kundërsulmin e Judës në veri kundër Izraelit. Sfondi për këtë është aleanca midis Izraelit dhe Sirisë: në 734 të dy sulmuan Izraelin për ta detyruar të bashkohej me aleancën kundër Asirisë (v. 2 Mbr 15,37; 16.5-9; Is 7,1-16).

v. 10. Si ata që lëvizin shënuesit. Heqja e shenjave të njohura ishte një krim sipas ligjit të Izraelit (Lp 19,14; 27,17; Pr 22,28; 23,10). Juda është paraqitur si në pritje të rrëzimit të Izraelit, pas së cilës ai mund të kalojë kufirin dhe territorin e duhur Izraelit. Zemërimi i Perëndisë do të derdhej si ujë. Një rrjedhë e fryrë shkakton shkatërrim në prag të saj, dhe suntimtarët e Judës merituan gjykimin.

v. 11. Sepse ai donte të ndiqte ligjin e tij Jeroboam kishte urdhëruar Izraelin të adhuronte viçat në Betel dhe Dan, dhe Hosheja mund t’i referohej këtij urdhri.

v. 12. Dhe do të jem si një murriz për Efraimin, si një kalb për shtëpinë. Zoti e krahason shkatërrimin që do të ndodhte në Efraim me punën e një molë dhe kalbës që gëlon në një shtëpi. Të dy punojnë në heshtje. Flutura vjen nga jashtë, kalbja nga brenda. Efraimi u shkatërrua po aq shumë nga korrupsioni i tij i brendshëm, sa nga armiqtë e jashtëm.

v. 13. Duke qenë të vetëdijshëm për problemet e tij, Efraimi kërkoi ndihmë nga Asiria, duke kërkuar ndihmë nga mbreti Jareb (Ligjet gjyqësore), “mbreti luftarak”, ndoshta Tiglat-pileser III.

v. 14. Zoti shpall që do të jetë si një luan, duke marrë si pre e Izraelit dhe Judës. Askush nuk është aq i fortë sa të sfidojë luanin në planet e tij.

v. 15. Duke parë Izraelin idhujtar, Zoti thotë, unë do të shkoj dhe do të kthehem në shtëpi (domethënë qiell), duke i lënë njerëzit e tyre rebelë të vuajnë për mëkatet e tyre. Kur ata kërkojnë Zotin në pikëllimin e tyre, ai do të jetë i gatshëm t’i ndihmojë ata.

G. Lutja e Izraelit dhe përgjigja e Zotit. 6,1-6.

v. 1. Izraeli i pikëlluar kishte mësuar mësimet e hidhura të mosbindjes dhe njerëzit e tij e inkurajuan veten me fjalët: *Ejani dhe le të kthehemi te Zoti*. Fjalët përmbajnë një rrëfim të nënkuptuar, sepse Izraeli ishte distancuar nga Zoti në praktikat e tij idhujtare. Ju mund të prisni që Zoti që e kishte ndarë gjykimin të shërohej nga mëshira. Plagët e Izraelit nuk mund të shëroheshin nga Egjipti ose Asiria (krh. 7.1; 11.3). Vetëm Zoti mund të sjellë jetë të re për kombin e dëmtuar.

v. 2. Ai do të na japë jetë në 2 ditë Në ditën e tretë, ai do të na ringjallë dhe ne do të jetojmë para tij. Jo vetëm që Zoti mund të besonte tek ai për ta çliruar popullin e tij, por ndihma e tyre do të vinte shpejt. Profeti thotë që pas dy ditësh ai do të na ringjallë, duke shtuar linjën paralele në ditën e tretë kur ai do të na ringjallë. Ezieli përdori gjuhë të ngjashme për të përshkruar jetën që do të hynte në kocka të thata, duke përfaqësuar Izraelin (Ez 37,1-10; krh. Is. 26,19). Parafraza e Targumit të Hosh 6,2. “Ai do të na ringjallë në ditët e ngushëllimit që do të vijjnë”. Fakti që “pas dy ditësh” dhe “dita e tretë” shërbejnë si idiomë për një periudhë të shkurtër kohore mund të tregohet nga përdorimi i Jezusit nga idioma në Lk 13,32-33. Fjalët nuk duhet të zbatohen për ringjalljen në një kuptim parësor, megjithëse ato mund të konsiderohen tipike (krh. Hosheja 11,1). Ashtu siç Perëndia e solli djalin e tij Izraelin nga mërgimi “pas tre ditësh” (domethënë një periudhë të shkurtër kohe), kështu ai do ta ngriti Birin e tij Jezusin nga varri jashtë mureve të Jeruzalemit në dita e tretë (fjalë për fjalë).

v. 3. Na tregoni, le të kërkojmë ta njohim Zotin. Ardha e tij është po aq e sigurt sa ajo e agimit vazhdon mendimin e vargut 1. Ai do të vijë për ne si dush. Si shiu pranveror që ujëron tokën. Ata që kthehen te Zoti nga apostazia e tyre, do të njohin Zotin. Ata do të provonin praninë e tij dhe fuqinë e tij në jetën e tyre. Gjuha sugjeron që fatkeqësitë binin mbi Izraelin sepse ai jetonte i panjohur për Zotin. Dalja e tij. Përgjigja e tij për nevojat e popullit të tij. Izraeli ishte “në errësirë” (Is. 9,1), por paraqitja e Zotit për lehtësim mund të krahasohej me agimin e një dite të re dhe të lavdishme.

v. 4. Çfarë do të bëj me ju, o Efraim? Besnikëria jote është si reja e mëngjesit, si vesa e mëngjesit që zhduket. Çfarë mjetesh mund të përdoren për t’ju sjellë përsëri në shoqëri me Perëndinë? Mirësia juaj (ose

devotshmëria) është si një re në mëngjes. Ju po bëni përpjekje për reforma, por ato janë të padobishme. Reja e mëngjesit është mashtruese. Është një masë e dendur avulli që erërat më të thella mbartin nga Mesdheu. Dielli i zhduk ato shpejt dhe ato nuk prodhojnë asnjë shi gjatë verës së thatë palestineze. Po kështu, vesa e hershme nuk mbetet. Veza nuk siguron asnjë lehtësim të përhershëm nga dielli i verës.

v. 5. Kjo është arsyeja pse unë i godas ata nga profetët. I vras ata nga fjalët e gojës sime. Gjykimet e tua dalin në dritë.

Perëndia u përpoq ta formësonte Izraelin duke dërguar profetët. Profetët paralajmëruan për pasojat e mëkatit (Isa 11,4; 49,2; Jer 1,10; 5,14; 1 Mbr 19,17). Ata flisnin fjalët e gojës (të Zotit).

v. 6. Sepse unë dua besnikëri dhe jo sakrificë dhe njohuri të Zotit më shumë se flijime të djegura

Zoti e hedh poshtë ekstremizmin e fesë që ishte aq karakteristik për Izraelin. besnikëria (hebr. *hesed*) është një fjalë që flet për dashuri dhe besnikëri ndaj aleancës. “Kjo dashuri nuk është dashuri për Zotin në krahasim me dashurinë për të tjerët, por të dy”.

H. **Krimet e Izraelit.** 6,7 – 7,7.

v. 7. Për burra si (ose si Adami). Izraeli kishte shkelur urdhrin e Zotit siç bëri Adami në Eden. Përndryshe, Adami mund të ishte një emër gjeografik.

v. 8. Giladi, rrethi në lindje të Jordanit, përmendet si një shembull i pabesës të veçantë. Giladasit ishin më pak të civilizuar se fiset në perëndim të Jordanit. Këtu, Gilad përmendet si një qytet ku vrasja ishte e zakonshme.

v. 9. Si banditët që shikojnë një burrë, vëllazëria e priftërinjve kryen atentate në rrugën e Shekemit. Shekem (gr. Sichem), që ndodhej në rrugën nga Samaria në Betel, ishte njohur prej kohësh për dhunën e saj (krh. Gjyq 9,25.43).

v. 10. Nga qielli, tha Zoti, pashë një gjë të tmerrshme në shtëpinë e Izraelit. Neveria e Izraelit do të sjellë gjykim dhe Juda me siguri do të korrte të lashtat që kishte mbjellë.

7.1. Kur shërova Izraelin (kur rivendosa pasurinë e popullit tim, mëkati i Efraimit dhe kryeqyteti i tij, Samaria u bë i dukshëm. Në mënyrë të veçantë, përmenden mëkatet e gënjeshtërs dhe vjedhjes.

v. 2. Drejtuesit e Izraelit nuk shohin në zemrat e tyre se Zoti është gjykatësi i veprimeve të tyre. Ndërgjegjja e tyre ishte zbardhur nga mëkati i vazhdueshëm. Megjithatë veprimet e tyre i kanë bllokuar ato. Ata u ngatërruan në mëkatin e tyre dhe nuk mund të shpëtonin.

v. 3. Edhe mbreti dhe princat u privuan sa duhet për t'u gëzuar për paudhësitë që kishin në Izrael. Drejtuesit përfituan nga mëkatet e popullit. I gjithë trupi politik ishte i korruptuar.

v. 4. Hosheja përshkruan një incident në të cilin mbreti dhe njerëzit u përfshinë në një orgji të dehur. Fillon me përgjithësim, Ata janë të gjithë shkelës të kurorës, duke deklaruar se dëshirat e këqija digjen në to si zjarret e një furre. Për furrtarin, pati një interval pushimi midis momentit kur ai gatuaj brumin dhe momentin kur u ngrit plotësisht. Prandaj Izraeli do të ketë një pushim të shkurtër pas një kënaqësie përpara se të zhytej në një epush edhe më të madh.

v. 5. Dita e mbretit tonë ishte një rast i veçantë, mbase kurorëzimi (pra Targumi) ose një përvjetor mbretëror (krh. Mt 14,6). Mbreti mori pjesë në festë – ai arriti me tallje (krh. Pr 21,24; Is. 28,14).

v. 6. Ata përgatitën zemrat e tyre si një furrë. Zemrat e oborrtarëve të këqij digjeshin me intriga. Zemërimi i tyre fle tërë natën; në mëngjes digjet si një zjarr flakëruës. Nëse e ndjekim MT-në, bukëpjekësi mund të jetë atentatori që, pas një gjumë nate, sulmoi mbretin. Lehrman e identifikon vrasësin me Shallumin (II Mbr 15,10).

v. 7. Ata janë të gjithë të nxehtë pasi një furrë duket se karakterizon dekadat e fundit të Izraelit. Shallumi, i cili vrau Zakarinë, u vra nga Menahemi. Katër nga gjashtë mbretërit e fundit të Izraelit janë vrasarë.

I. Politika e jashtme katastrofike e Izraelit. 7,8-8,3.

v. 8. Kërkimi i aleancave solli një situatë në të cilën Izraeli nuk ishte as izraelit, as vërtet i huaj, por “gjysmë i gatuar”, si një tigan i gatuar vetëm nga njëra anë.

v. 9. Kombet e huaja kishin dobësuar Izraelin, i cili tashmë po tregonte shenja të moshës, me flokë gri që shfaqeshin në kokën e saj. Sidoqoftë,

Izraeli e injoroi shenjën, por supozoi se ishte akoma në forcën e rinisë dhe ishte në gjendje të mbështetej vetë.

v. 10. Krenaria e Izraelit dëshmon kundër tij (krh. 5,5). Këtu, natyrisht, vetë Zoti dëshmon kundër popullit të tij; por ata nuk tregojnë gatishmëri për të dëgjuar.

v. 11. Mospërputhja e Izraelit theksohet në lidhje me një pëllumb idiot, duke mos pasur mirëkuptim. Së pari ai thërret Egjiptin, pastaj shkon në Asiri. Hosheja i shikonte besëlidhjet me Egjiptin dhe Asirinë si dëshmi të mungesës së besimit të Zotit.

v. 12. Në fluturimet e tyre të hutuara, Zoti thotë, unë do të përhap rrjetën time mbi to. Kështu zogjtë do të silleshin në tokë nga Zoti. Izraeli nuk mund të çlirohej as nga Egjipti dhe as nga Asiria. Zoti e poshtëroi atë për rebelimin e saj.

v. 13. Mjerë ata! Ata shqiptuan gënjeshtër kundër meje. Izraeli u largua nga Zoti si një zog i frikësuar nga foleja e tij, por duke bërë kështu, e la të sigurt shtëpinë e vet. Perëndia dëshironte të tregonte mëshirë për njerëzit e tij të hutuar dhe të humbur, por ata i kishin ngurtësuar zemrat e tyre.

v. 14. Kur u shfaqën telashe, ata bërtitën nga pikëllimi në shtretërit e tyre, por ata ende nuk i kanë bërtitur Zotit. Për shkak se kishin nevojë për ushqim, ata u mblodhën për misër dhe verë, duke dashur dhuratën por jo Donatorin. Një variant i leximit të dorëshkrimeve të caktuara hebraike, i ndjekur nga LXX, lexon, ata prerë veten, duke aluduar në praktikën e prerjes së trupit si një shenjë zie (Lp 14,1; Lev 19,28; 21,5; Jer 16,6; 41,5; 47,5; 48,37).

v. 15. Në ditë më të mira, Zoti i kishte lidhur (ose stërvitur) dhe forcuar krahët, duke i lejuar ata të qëndrojnë para armikut; megjithatë, Izraeli hodhi poshtë vullnetin e tij të zbuluar.

v. 16. Izraeli u kthye në ndihmë, por jo te Zoti. Ajo iu drejtua kallamit të thyer të Egjiptit për ndihmë. Një hark mashtues nuk arrin të qëllojë shigjetën në shënjestrën e zgjedhur. Kështu, lëvizjet politike në Izrael nuk e arritën qëllimin e tyre. Princat kishin thënë fjalë mburrëse në përçmim të Zotit, por zemërimi i gjuhës së tyre do të ishte humbja e tyre. Ata ishin duke pritur ndihmë nga Egjipti, por do të merrnin përbuzje.

8.1. *Mos e hiq borinë nga goja!* Profetit i kërkohet të paralajmërojë për armikun që po afrohet. Asiriani do të vinte si shqiponjë. Në hebraisht *nesher*, viçi i karrocë që hahet. Zogu i preve është një simbol i përshtatshëm i Asirisë, i cili u përpoq të kontrollonte të gjithë Azinë Perëndimore përmes një politike të paparë të mizorisë. Armiku përshkruhet se po vinte kundër shtëpisë së Zotit, domethënë Izraelit. Prandaj Izraeli është zgjedhur me dashuri. Edhe pse Mbretëria Veriore (Izraeli) u nda nga Juda, ata të dy konsideroheshin ende shtëpia e Perëndisë.

v. 2. Në kohë shqetësimi, Izraeli do të insistonte që ta kishte njohur Zotin. Në kohë lulëzimi, ajo thjesht harroi.

v. 3. Izraeli ka mbaruar (refuzuar) ... mirë. Perëndia, i cili kishte qenë i mirë me Izraelin në vitet e historisë së tij, ishte refuzuar, gjë që do ta detyronte Izraelin të përballej me të keqen e armiqve të tij pa ndihmën e tij.

J. Idhujtari dhe besëlidhjet e liga të Izraelit. 8,4-14.

v. 4. Izraeli kërkoi ndihmë nga një sukses i udhëheqësve. Ata krijuan mbretër. Megjithatë mbretërve të Izraelit i mungonte bekimi i Perëndisë dhe nuk i sollën popullit një të mirë të qëndrueshme. Mbretërit dhe princat nuk kishin asnjë dobi kur idhujtaria ishte e përhapur në vend.

v. 5. Zoti e hodhi poshtë viçin tuaj, Samari! Zemërimi im ndezi kundër tyre. Deri kur do të jenë në gjendje të (arrijnë) pafajësinë? Samarisë iu kushtua adhurimi i viçave (ose demave), një fakt që e bëri profetin të thoshte: Viçi në Samari ishte ndoshta i ngjashëm me ato të vendosura nga Jeroboami në Betel dhe Dan (I Mbr 12,28-29), e cila është bërë një rast mëkati në Izrael.

v. 6. sepse vjen nga Izraeli. Një zejtar e bëri atë dhe ai nuk është zot; kjo është arsyeja pse mishi i Samarisë do të pritët në copa. I mahnitur nga madhështia e mëkatisë të Izraelit, Hosheja bërtet: idhulli, si dhe një radhë e një mbretërisë të zjarrtë, kishin ardhur nga Izraeli. Një zejtar e bëri atë. Prandaj ishte e kotë të adhuroja të punonte me duart e njeriut. Në fakt, viçi i Samarisë u shkatërrua nga Zoti i drejtë i Izraelit.

v. 7. Meqenëse kanë mbjellë erë, ata do të korrin stuhinë

Izraeli duhej të mësonte mësimet e shkakut dhe të efektit, mbjelljen dhe korrijen. Ata mbollën erën, e cila nuk mund të prodhojë të lashta, por do të ketë një korrje, vorbullën shkatërruese. Përpjekjet e Izraelit nuk patën dështime. Ata prodhojnë vetëm shpresa të kota. Nëse ka një pamje të korrjes, të huajt do ta gëlltisin atë. Armiku do ta merrte. Izraeli nuk do të kishte asgjë.

v. 8. Jo vetëm të korrat, por Izraeli, kombi, është gëlltitur. Fiset u morën në mërgim, përveç si një vazo pa vlerë, domethënë një copë qeramikë e lirë.

v. 9. Izraeli në mërgim krahasohet me një gomar të egër që endet nga një vend në tjetrin. Gomarët zakonisht udhëtojnë së bashku, por një gomar i vetmuar dhe kokëfortë ndonjëherë ndjek me kokëfortësi rrugën e vet. Duke e kthyer shpinën në dashurinë e besëlidhjes të Perëndisë, Izraeli punësoi dashnorë. Ajo u përpoq me dhurime për të marrë ndihmë nga Asiria dhe Egjipti.

v. 10. Megjithëse Izraeli kërkonte të blinte favorin e kombeve, Zoti do t'i mblidhte ata (d.m.th. izraelitët) dhe t'i dërgonte ata në mërgim. Ata do të jenë të trishtuar. Ata do të varfëroheshin për shkak të barrës që iu vu perandori, një shprehje e përdorur vetëm këtu, e cila mund t'i referohet perandorit Tiglat-pileser III.

v. 11. Izraeli ka kaluar nëpër forma të fesë. Ajo bëri shumë altarë, por shumëzimi i saj i sakrificave ishte një neveri për Zotin (krh. Is. 1,11). Hosheja thotë se ato janë altarë për mëkat, domethënë oferta për mëkat. Altarët u ngritën në kundërshtim të Zotit dhe u bënë një mundësi për të mëkatuar më shumë.

v. 12. Perëndia kishte ngritur profetë në Izrael që deklaruan me guxim ligjin e tij.

v. 13. Profeti vazhdon të këmbëngulë që sakrificat janë një formë e thjeshtë. Ata sakrifikojnë mishin dhe, sipas ligjit, ata e hanë atë. Por kjo nuk kishte asnjë meritë shpirtërore. Për shkak të rënies shpirtërore të Izraelit, Hosheja profetizon: «Ata do të kthehen në Egjipt, domethënë, do të shkojnë në mërgim. Kjo Hosheja do të thoshte se ata do të shkonin fjalë për fjalë në Egjipt është e diskutueshme. Ai deklaroi kategorikisht se ata do të përballeshin me një skllavëri të ardhshme të ngjashme me atë që kishin përjetuar dikur në Egjipt.

v. 14. Izraeli ka harruar atë që e bëri atë, iniciatorin e aleancës. Hosheja akuzon Izraelin se kishte harruar Zotin dhe për ndërtimin e pallateve të tempujve. Juda gjithashtu akuzohet për ndërtimin e qyteteve të fortifikuara. Pallatet dhe qytetet e fortifikuara nuk janë aspak të këqija, por ata demonstuan një besim laik ndaj gjërave materiale, të cilat ishin homologu i prishjes shpirtërore.

K. Mërgimi i Izraelit parashikohet. 9,1-9.

v. 1. Kombet pagane janë angazhuar në orgji gjatë festave të tyre të lumtura, por profeti paralajmëroi Izraelin, mos u gëzoni. Fqinjët e Izraelit morën pjesë në ritet e lindjes së pjellorisë dhe Izraeli i ndoqi ata, duke shijuar një shpërblim, fjalë për fjalë, marrjen në punë të një prostitute, në çdo kat të misrit. Paganët i kishin dhënë dhurata Baalit, perëndisë së pjellorisë, për ta inkurajuar që të rritet fushat. Izraeli kishte ndjekur në gjurmët e tyre.

v. 2. Profeti paralajmëron se dysHEMEJA, domethënë kati i lëmit dhe shtypi do të dështojnë. Përpjekjet për të kërkuar bekimin e Baalit do të ishin të kota, sepse vetëm Zoti mund të sjellë bekimin në fushë.

v. 3. Mërgimi që do të vijë përshkruhet si një kthim në Egjipt, domethënë në shtëpinë e skllavërisë. Në fakt, ishte për Asirinë që Izraeli u mor, por përvoja është krahasuar në mënyrë metaforike me skllavërinë e mëparshme në Egjipt (krh. 8,13). Në Asiri, izraelitët duhet të hanë ushqim të papastër. Nuk do të kishte asnjë ofertë të frutave të para Zotit (krh. Dal 22,29; 23,19; Lev 23,10-12); prandaj, ushqimi do të konsiderohej i papastër.

v. 4. Në mërgim, thuhet se nuk ka oferta të verës. Ofertat janë asimiluar me gjakun e atyre që janë në zi (krh. Lp 26,14), e cila, për shkak të shoqërimit të saj me vdekjen, u konsiderua e papastër. Ushqimi i ruajtur në shtëpitë hebraike ndërsa kufoma është ende konsiderohet të jetë papastër ritualisht. Në mërgim, buka e tyre do t'i shërbejë vetëm urisë së tyre. Të mërguarit do të kishin bukë për të siguruar nevojat e tyre trupore, por ato do të prisheshin nga shtëpia e Zotit; kështu që nuk do të kishte sakrifica të pranueshme.

v. 5. Mërgimtarët do të hutohen dhe shqetësohen në ditën solemne kur festa e Zotit normalisht do të respektohej.

v. 6. Profeti portretizon vendin ashtu si do të ishte pas ardhjes së armikut. Për shkak të shkatërrimit, Palestina do të shpopallohej. Disa njerëz do të shkonin në Egjipt (krh. II Mbr 25,26). Hithra dhe ferra u rritën në qytetet e tyre të thesarit (vendet me vlerë të parave të tyre) dhe tendave të tyre (d.m.th. tenda – ose banesat e tyre, ose çadrat në të cilat dikur mbaheshin idhujt e tyre).

v. 7. Gjykimi përshkruhet si ditë vizite dhe ditë shpërblimi. Hosheja duket këtu për të cituar fjalët e njerëzve të pabesueshëm që nuk do t'i përgjigjen shërbimit të tij. Profeti është një idiot, njeriu shpirtëror është i çmendur. Ata e tallnin profetin për mesazhin e tij pesimist. Disa studiues sugjerojnë që Hosheja shqipton këto fjalë për të dënuar profetët e rremë.

v. 8. Kujdestari i Efraimit duhet të identifikohet me Hoshenë, profetin e vërtetë. Profeti i vërtetë shpall me besnikëri fjalën e Zotit dhe takon kundërshtim aktiv nga udhëheqësit e verbër të Izraelit, përfshirë profetët e tij të rremë.

v. 9. Si në ditët e Gibeas. Aluzion i mundshëm për mizorinë e cila filloi luftën civile kundër fisit të Beniaminit (v. Gjg 19,22-30)

Për një kohë dukej sikur Beniamini do të ishte fitimtar dhe drejtësia do të dështonte, por Zoti e kishte fjalën e fundit. Kështu do të ishte përsëri.

L. Apostazia antike nga Izraeli në Baal-Peor. 9,10-14.

v. 10. Hosheja kujton fillimet e historisë së Izraelit. Zoti e gjeti popullin e tij si vrima në shkretëtirë. Udhëtari gëzohet kur ndesh një oaz me rrushin e tij të shijshëm. Kështu Zoti u gëzua për Izraelin, i cili mori ligjin e tyre në shkretëtirë dhe u betua për besnikëri ndaj tyre. Në Baal-Peor (Nr 25), disponimi i Izraelit ndaj idhujtarisë u pohua. Atje u bënë të urryer si ajo që u pëlqeu, domethënë Baalit.

v. 11. Një herë pjellor, Efraimi së shpejti do ta gjente lavdinë e tij duke u larguar si zog. Lavdia këtu duket se u referohet pasardhësve (krh. 4,7). Rezultati i largimit të kësaj “lavdie” sqarohet.

v. 12. Nëse fëmijët do të rriteshin, unë do t'i duroja përsëri. Fëmijët që mbijetuan nga fëmijëria nuk do të arrinin moshën madhore. Fatkeqësitë shqiptohen mbi një popull nga i cili ishte larguar Zoti. Bekimi i tij ishte zhdukur dhe ata ishin në pritje të gjykimit.

v. 13. Efraimi krahasohet me Tirin e lashtë, të mbjellë në një vend të këndshëm (krh. Ez 27; 28), por synon të prodhojë fëmijët e tij vetëm për t'u vrarë.

v. 14. Në dritën e tmerreve që do të vijnë, profeti lutet që Zoti do të japë një mitër të abortuar dhe gjinj të thatë! Gjykimet e Zotit janë të drejta, dhe Hosheja lutet që bijtë e Izraelit do të shfarosen para lindjes së tyre, për të mos u kursyer nga tmerret që do të vijnë.

M. **Apostazia nga Izraeli në Gilgal.** 9,15-17.

v. 15. Shenjtëria idhujtare e Gilgalit (krh. 4,15; 12,11; Amos 5,5) mishëronte të gjitha të këqijat që kishin shënuar historinë e Izraelit. Të këqijat e kryera atje dhe në faltore të ngjashme diku tjetër, e çuan Perëndinë të thotë: Do t'i dëboj nga shtëpia ime; domethënë nga vendi i Kanaanit, që Zoti u kishte dhënë si trashëgim. Me gjuhë të fortë, Perëndia tha që i urrente ata dhe se nuk do t'i donte më ata. Për sa kohë që Izraeli vazhdoi të mëkatonte, nuk mund të shijonte bekimet e dashurisë së Perëndisë.

v. 16. Mendimi i vargjeve 11,12 është marrë në vargun 16. Efraimi “i frytshëm” do të ishte steril; fëmijët e lindur në Efraim do të shkatërroheshin.

v. 17. Refuzimi për të dëgjuar Zotin dhe profetët e tij do të rezultonte në gjykimin e Izraelit në mërgim. Ashtu si Kaini (Zan 4,12), ata kishin për qëllim të ishin të egër.

N. **Shkatërroi i kultin të Baalit ishte profetizuar.** 10,1-8.

v.1. Izraeli përshkruhet si një hardhi e harlisur. Me rritjen e pasurisë dhe fuqisë në Izrael, ka pasur një rritje të idhujtarisë dhe të këqijave që e shoqërojnë atë.

v. 2. Kur përpiqen t'i shërbejnë Perëndisë dhe Baalit, zemrat e tyre janë të ndara. Megjithatë, Zoti ishte xheloz, duke refuzuar të ndante lavdinë e tij me një tjetër. Altarët dhe imazhet që ishin fyese për të duhet të shkatërrohen.

v. 3. Kur Izraeli pa që qytetet e tij ishin të shkretuara nga armiku, ai thirri: Ne nuk kemi asnjë mbret, domethënë, asnjë mbret të denjë për këtë emër. Udhëheqësit e pabindur nuk mund të qëndronin.

v. 4. Ata flasin fjalë. Duke bërë betime të panevojshme, duke hyrë në një aleancë. Mbretërit dhe ministrat e tyre flisnin fjalë boshe, duke përfunduar një aleancë me Asirinë dhe Egjiptin. Gjykimi i tyre i çoroditur buron si hemlock vdekjeprurës që rritet me bollëk në brazdat e fushës.

v. 5. Populli i Samarisë, duke parë idhujt e tyre të dëbuar nga armiku, do të mbushej me frikë. *Viçat e Bet-avenit. Idhujt e Betelit*. Beteli do të thotë shtëpi ose tempull i Perëndisë, por kulti i tij idhujtar i kishte fituar atij një emër të ri. Bet-aven, shtëpi apo tempull i paudhësisë. Në rrethanat tragjike, njerëzit do të qajnë dhe priftërinjtë idhujtarë do të mbajnë zi. Referenca është për një valle rituale të kryer nga priftërinjtë idhujtarë, gjatë së cilës ata ngulitën idhullin e tyre për t'i shpëtuar ata vetë.

v. 6. Viçi do të merrej nga Betel në Asiri, ku do t'i paraqitej mbretit Jareb, ose "mbretit luftarak". (krh. 5,13). Mbretëria Veriore (Izrael – Efraimi), e mbushur me turp, më në fund do të mësonte kotësinë e vendosjes së një idhulli idiot si mbrojtës të kombit.

v. 7. Kryeqyteti i Izraelit, Samaria (Shomron) do të binte. Mbreti i saj është i ngulitur. Jo vetëm që humbi jetën, por vdekja e tij shënoi fundin e Izraelit si shtet. Mbreti përshkruhet si myshk mbi ujë, ose si një plesht në sipërfaqen e ujit. Një fragment druri i pafuqishëm është fshirë nga fuqia e rrymës.

v. 8. Hosheja kategorikisht deklaroi se vendet e larta të (Bet-) Aven do të shkatërroheshin. Gjemba, e përmendur në kohën e mallkimit në tokë pas mëkatit të Adamit (Zan 3,18), do të mbulonte altarët e Bet-Avenit, që do të simbolizonin mëkatin e Izraelit para mërgimit. Ata do t'u thonë maleve: *Na mbuloni! Dhe kodrave: Bini mbi ne!* Refugjatët do të kërkojnë strehim në kodra. Fjalët e njerëzve, për t'u adresuar në male dhe kodra, janë marrë në Lk 23,30 dhe Zbulesa 6,16.

O. **Mëkati në Gibeas.** 10,9-10.

v. 9. Mëkati i Izraelit në Gibeas (Gjq 19) gjeti shumë jehonë në historinë e mëvonshme. Izraeli ishte hakmarrë ndaj Benjamitëve për indinjatën e Gibeas, por ligësia e kryer atje hyri në jetën e të gjithë Izraelit.

v. 10. Do t'i ndëshkoj ashtu siç dua. Në kohën e Zotit, do të vinte ndëshkimi dhe kombet në të cilat Izraeli mbështetej do të rezultojnë si

kallamishte të thyera. Padrejtësia e dyfishtë mund të jetë refuzimi i Zotit dhe i linjës Davidike (krh. 3,5).

P. Rrënimi i Izraelit. 10,11-15.

v. 11. Izraeli është krahasuar me një mëshqerrë të stërvitur mirë që i pëlqen të shkel grurin (grurë) të cilin mund ta hajë lirshëm (Lp 25,4). Asnjë zgjedhë e rëndë nuk u vendos në qafën e tij bionde, si zgjedhat që dëmtonin shpesh qafën e kafshëve në Lindje. Sidoqoftë, mirësia e Zotit u abuzua, dhe tani ai do ta sillte Efraimin, domethënë, për të tërhequr një ngarkesë të rëndë. Puna e rëndë e mëshqerrës përshkruhet më në detaje përsa i përket lërimit dhe prishjes së plisave. Shtrirja, lërimi dhe thërrmimi i tokës janë detyra të mundimshme në krahasim me punën më të lehtë.

v. 12. Hosheja ende shpreson te populli i tij. Mbill veten në drejtësi. Sikur t' i drejtoheshin vetëm Zotit, do ta gjenin të mëshirshëm. Nëse do të merrej një korrje, Izraeli duhej të prishte rrënjën e tij. Ajo nuk mund të mbillte midis gjembave dhe të shpresojë për një korrje të mirë. Hosheja i kujton Izraelit se ka akoma kohë për të kërkuar Zotin. Nëse do ta bënin këtë me zell, Perëndia do të përgjigjej dhe do të binte drejtësinë mbi ta. Edhe pse ka nevojë për bekime materiale, Hosheja thekson “shiun” shpirtëror të drejtësisë ose shpëtimit, që ishte nevoja kryesore.

v. 13. Në kundërshtim me mundësitë shpirtërore të rilindjes, Hosheja akuzon Izraelin se kishte lëruar ligësi (d.m.th. komplot) dhe kishte korrur paudhësi (ose padrejtësi). Politika e rreme është shlyer!

v. 14. Një tronditje, zhurma e ushtrive do të shpërthente midis popujve që kishin qenë besimi i Izraelit. Kalaja e Izraelit do të grabitej. Shalmâni mund të jetë mbreti asirian Shalmaneser V (727-722 para Kr.; krh. 2 Mbr 17,1-6).

Beteja e Bet-Arbel është gjithashtu e panjohur. Qyteti është ose Irbid në Galile ose Arbela, 19 km në juglindje të Gadarës, në Trans-Jordan.

v. 15. Gjykimi në Bet-Arbel u shkaktua nga mëkatet që lidhen me idhujtarinë e Betelit. Një mëngjes. Në agim – kur gjërat më të mira mund të pritëshin, mbreti i Izraelit do të shfarosej. Kombi do të merrej në mërgim dhe dita e hirit do të mbaronte. Është e vërtetë që Zoti do të kujtonte popullin e tij në vendin e skllavërisë, por Mbretëria Veriore dhe radhët e pushtetit të saj do të përfundonin përgjithmonë me rënien e Samarisë (722 p.e.s.).

Q. **Dashuria e Zotit; Mosmirënjohja e Izraelit.** 11,1-7.

v. 1. Kur Izraeli ishte i ri, unë e doja atë dhe e thirra djalin tim nga Egjipti. E zgjodha si komb. Zoti i referohet historisë së parë të Izraelit dhe e kundërshton atë me idhujtarinë e mëvonshme të popullit të saj. Unë e thirra djalin tim nga Egjipti (krh. Dal 4,22). Perëndia e thirri Izraelin nga Egjipti në Kanaan dhe siguroi mbrojtje dhe mbështetje. Fjalët përdoren nga Mesia në Mt 2,15. Djali i Zotit, Izraeli, u rrëmbye nga Egjipti, por u tregua jobesimtar në tregimin vijues dhe u kërcënua me gjykim. I linduri i vetëm i Atit, Biri, Jezusi, u largua nga Egjipti, u bë një burrëri e përsosur dhe realizoi punën që kishte planifikuar Ati.

v. 2. Por ata u larguan nga ata që i thirrën. Ata u sakrifikuan Baalëve dhe u ofruan temjan statujave. Sa më shumë që ata (d.m.th. profetët) i quajtën ata (Izrael), aq më tepër ata (Izraeli) ngurtësuan zemrat e tyre dhe nuk pranuan t' i binden Zotit. Ata sakrifikuan Baalimët (krh. 2,13). Sendet lidhur me kultin e Baalit kërkuan besnikërinë e Izraelit.

v. 3. Unë isha që udhëzova hapat e Efraimit duke e mbështetur me krahët përsëri. Zoti aludon në fëmijërinë e Izraelit. Si prind, Perëndia e mësoi Izraelin të ecte. Kujdesi i tij mbrojtës u demonstrua kur Izraeli do të pengohej, por Izraeli ishte i zgjuar. Ata nuk e dinin që unë i shërova. Izraeli nuk e kuptoi që Zoti ishte shëruesi i tij. Ajo mori bekimet e saj si të mira, duke ia dhënë Baal dhe hyjnive të tjera.

v. 4. *I tërhiqja me litarë për njerëz, me vargje të dashurisë; isha për ta, porsi ai që fëmijën e ngre deri në mollëza të veta.* Kujdesi i Zotit për Izraelin vazhdoi ndërsa arriti pjekurinë. Ilustrimi këtu është marrë nga bota e kafshëve. Një burrë mund të udhëheqë kafshën e tij me litarë të përshtatur me një kafshë. Zoti përdori litarë të përshtatshëm për një njeri – domethënë i butë, njerëzor – për të kërkuar të drejtonte Izraelin. Unë isha për ta si ai që do të lëshonte zgjedhën e tyre. Një mjeshtër i vëmendshëm ngre zgjedhën e qafës së kafshëve të tij në mënyrë që ata të hanë më të qetë. Perëndia kishte treguar konsideratë në marrëdhëniet e tij me Izraelin.

v. 5. Ai nuk do të kthehet në vendin e Egjiptit. Profeti flet për gjykimin, por nuk do të merrte formën e skllavërisë së përtërirë në Egjipt (krh. Lp 17,16). Por Asiriani do të jetë mbreti i tij. Mbretëria Veriore ra në Asiri në 722 para Kr.

v. 6. Shpata është një simbol i luftës. Hosea portretizon qytetet e Izraelit si të shkatërruara nga lufta. Për shkak të këshillave të tyre. I dëshpëruar, Hosheja komplotoi me Egjiptin për çlirim, por që vetëm sa përshejtoi humbjen e Izraelit (II Mbr 17,4-6).

v. 7. Njerëzit e mi janë të prirur për mospërbajtje ndaj meje. Ata janë thirrur në (atë që është) lart, por asnjëri prej tyre nuk ngrihet. Në vend që t'i drejtohej Perëndisë, Izraeli vazhdoi të largohej prej tij.

Mbretëron mëshirën e Zotit për popullin e tij. 11,8-11.

v. 8. Si mund t'ju trajtoj, o Éfraim? A mund t'ju çliroj, o Izrael? Zemra ime është e mërzhitur. E gjithë keqardhja ime është zhvendosur. Qaji është zemërthyer. Zoti e donte popullin e tij, por drejtësia kërkoi që ata të ndëshkoheshin. Meqenëse Zoti nuk mund të harronte lehtë ditët e para të besnikërisë së Izraelit, ai e dekretoi gjykimin me ngurrim të madh. Adma ... Tseboim ishin qytete të rrafshit që u rrëzuan me Sodomën dhe Gomorën (Zan 19).

v. 9. Nuk do të veproj sipas zemërimit tim të ashpër, nuk do të kthehem për të shkatërruar Efraimin. Megjithëse gjykimi do të binte mbi Izraelin, në zemërim, Zoti do të kujtonte mëshirën. Izraeli nuk do të ishte i përjetshëm, edhe nëse do të ndëshkohej rëndë. Unë nuk do të hyj në qytet nuk duket se përputhet këtu.

v. 10. Ata do të ndjekin Zotin, i cili do të vrumbullojë si një luan. Zoti është krahasuar me një luan zhurmshëm për t'i thirrur të vegjlit e tij. Me zhurmën e zhurmës së saj, ata do të vinin nga perëndimi (Egjipti, v. 11) dhe nga lindja (Asiria). Shkundja e fëmijëve nënkupton tronditje të padurimit dhe jo frikës. Siriani kombinon idetë e nxitimit dhe të dridhjes.

S. Mëkatet e Jakobit. 11,12 – 12,14.

v. 12. Efraimi më rrethoi me mashtrim. Në tekstin hebraik, 11,12 bëhet 12.1 sepse fillon një temë të re. Zoti flet për pabesinë e Efraimit (domethënë të Izraelit) dhe Judës. Pavarësisht nga të gjitha porositë profetike për Judën, ajo vazhdoi në mëkatin e saj! Fjalët përshkruajnë kotësinë e kandidimit për ndihmë në Asiri dhe Egjipt. Era lindore ishte siroku i nxehtë dhe shkatërrues. Ishte jo vetëm e kotë të kërkoje ndihmë në lindje (Asiria), por edhe e rrezikshme, sepse shkatërrimi do të vinte nga

ai drejtim. Politika e jashtme e Izraelit ishte e tillë që të mund të hynte në aleancë me asirianët ndërsa eksportonte vaj ulliri për rivalin e saj, Egjiptin. Kjo dublikatë u bë e mundur nga një politikë gënjeshtresh që përfundimisht do të bllokoni Izraelin dhe do të shkaktonin shkatërrimin e tij.

v. 2. Jo vetëm Izraeli, por Juda gjithashtu ndoqi një rrugë mashtrimi dhe dyshimi. Gjykimi i tij erdhi më vonë sesa ai i Izraelit, por Jeruzalemi u shkatërrua po aq sa Samaria. Jakobi është përdorur këtu nga Juda (krh. Ps 77,15).

v. 3. Ai e mori vëllain e tij në thembra (Zan 25,26) dhe në moshën e mesme ai u mundua me Perëndinë. Ai u mundua me një engjell dhe doli fitimtar (Zan. 32,22-32).

v. 4. Jakobi e gjeti atë në Betel dhe këtu (Zoti) na foli. (Zan 28,10-17). Ai e gjeti veten ballë për ballë me Perëndinë në Betel. Perëndia, duke folur me Jakobin, u foli të gjithë izraelitëve që mund të konsiderohen se ishin në ijët e të parit të tyre (krh. Heb 7, 9-10).

v. 5. Zoti: kështu mbahet mend ai. Perëndia që foli me Jakobin në Betel është identifikuar si Zoti Perëndi i ushtrive.

v. 6. Në kujtim të mëshirës së kaluar, profeti nxiti Izraelin t' i drejtohet Zotit të tij. Fitoret e Jakobit do të jepnin një shembull të bekimeve që mund të gëzonin pasardhësit e tij. Duke iu drejtuar Zotit, Izraeli duhet t' u bindet urdhërimeve të tij. Ki mëshirë dhe gjykim dhe prit Zotin tënd vazhdimisht.

v. 7. Izraeli jo vetëm që ndoqi Kanasit në fenë e saj të lirshme, por gjithashtu adoptoi praktikën e saj të këqija të biznesit. Fjala tregtar është identik me fjalën Kanas. Si një përcaktim gjeografik, kjo do të thotë fushë dhe është aplikuar në Fenicia, si dhe në pjesë të tjera të Palestinës (krh. Is. 23,11). Kështu, “Kanasit” u bënë sinonim i tregtarit (Jobi 41,6; Prov 31,24; Sof 1,11; Ez 17,4). Reputacioni i keq i tregtarëve fenikas është pasqyruar në Homer (*Odisea* XIV, 290, 291).

v. 8-9. Duke jetuar si fqinjët e tij kananas, Izraeli ishte bërë krenar dhe arrogant. Ajo as nuk e kuptoi që jeta e saj ishte bërë e shënuar nga mëkati. Megjithatë, Zoti e kujtoi atë për ngjarjet e Daljes, kohën kur fiset jetonin në tenda. Në tregimin e tij vijues, Festa e Tendave, për të cilën izraelitët kishin ngritur kasolle për të përkujtuar jetën e tyre të ish tendës,

ishite bërë një festë e gëzueshme. Profeti, megjithatë, paralajmëroi se Zoti do të nxiste përsëri popullin e tij të jetonte në kasolle, dhe se kjo do të thoshte që qytetet e tyre do të shkatërroheshin dhe jeta do të ndryshohej dhunshëm.

v. 10. Izraeli nuk mund të pranonte injorancën, sepse Zoti kishte folur përmes profetëve dhe shumëfishoi vegimet. Në “mënyra të ndryshme” (Hebr 1,1), Zoti kishte folur përmes zëdhënësve të tij profetikë. Këtu përmenden tre. fjalë (“Unë fola”); vegime (“Unë kam shumëzuar vegimet”); dhe shëmbëlltyrat (“dhe ngjashmëritë e përdorura”).

v. 11. Nëse Giladi është vetëm padrejtësi, në të vërtetë, ata nuk do të jenë asgjë. 2 Mbr 15.29 tregon se si ushtritë e Tiglat-pileserit zhveshën Giladin në kohën e Pekahut të Izraelit. Zoti u fye më tej nga sakrificat e demeve në shenjtëroren Gilgalit.

v. 12. Vargjet 3-5 japin disa mësimë nga jeta e Jakobit që ishin të rëndësishme për Izraelin e Hoshenë. Këto vazhdojnë në vargun 12, ku lexojmë se Jakobi iku në tokën e Sirisë dhe që Izraeli shërbeu për të fituar një grua. Jakob-Izraeli kishte punuar në shtëpinë e Labanit për të blerë një grua. Gjatë gjithë këtyre viteve, Perëndia u kujdes për Jakobin dhe më në fund e ktheu në Kanaan. Kjo do t’i ofronte një shkëlqim shprese kombit që do të shkonte në robëri në Asiri. Zoti e kishte sjellë Izraelin e lashtë nga Siria (lit. Fusha e Sirisë, me të njëjtin kuptim si Padan-Arami).

v. 13. Përsëri, pas një kohe në një vend të largët, nga një profet (Moisiu), Zoti e nxori Izraelin nga Egjipti. Zoti që e ringjalli Moisiun për të qenë kreu i Eksodit mund të ringjallte profetë të tjerë gjatë robërisë për të sjellë popullin e tij përsëri në atdheun e tyre.

v. 14. Efraimi zemëroi me zemërim Zotin: Zoti i tij do ta fajësojë për krimin e tij. Ai do të rikthejë përbuzjen e tij. Përmes mëkatit të vazhdueshëm, Efraimi provokoi zemërimin (Zotin). Efraimi-Izraeli do të mbante pasojat e fajit të tij.

T. Kulti i demit të lig. 13,1-3.

v. 1. Kur Efraimi foli, të gjithë kishin frikë. Ai mbizotëroi në Izrael. Por ai ishte fajtor për adhurimin e perëndisë Baal, e cila ishte fatale për të. Fisi i Efraimit ishte aq ndikues, sa urdhëroi respekt të paqartë në fillimin e Mbretërisë Veriore. Efraimi dhe tërë Izraeli u dobësuan më pas nga

ndikimi i adhurimit të Baalit, në mënyrë që Hosheja të thoshte këtu: “Ai ka vdekur”. Vdekja ishte shpirtërore, por profeti parashikoi gjithashtu gjykimin kombëtar dhe fitoren e armiqve të Izraelit.

v. 2. Tani ata vazhdojnë të mëkatojnë. Ata bëjnë një statujë prej metali të shkrirë me paratë e tyre, idhujt e shpikjes së tyre; Në vdekjen e tyre shpirtërore, ata mëkatuan gjithnjë e më shumë duke krijuar dhe adhuruar imazhe nga metali i shkrirë. Ata që putheshin viçat si një veprim adhurimi ishin fajtorë për mëkatin kundër Perëndisë (krh. 8,5; 1 Mbr 19,18; Is. 40,18-20; 44,9-20; 46,6-7).

v. 3. Për shkak të mëkatis, Izraeli do të ishte si reja e mëngjesit, mjegulla e natës që duket si një re në mëngjes, por shpejt shpërndahet. Shihni 6,14.

U. **Zoti i hirshëm i shkatërrimit.** 13,4-11.

v. 4. Pavarësisht nga mëkatet e Izraelit, Zoti e kujton popullin e tij për marrëdhëniet e tyre të besëlidhjes me ta. Unë jam Zoti, Perëndia juaj, nga vendi i Egjiptit. Referenca për Egjiptin kujton ngjarjet kryesore që lidhen me Daljen nga Egjipti. Zoti kishte qenë besnik ndaj popullit të tij edhe gjatë kohërave të pabesisë. Ju nuk njihni Zot tjetër përveç meje dhe nuk ka shpëtimtar përveç meje. Vetëm Zoti kishte përmbushur nevojat e popullit të tij. Të gjitha hyjnitë e tjera ishin të pafuqishëm në vetvete dhe të padobishme për ndjekësit e tyre.

v. 5. *Unë ju njihja në shkretëtirë, në një vend përvëlues* Me fjalë të tjera, ju zgjodha ju si komb. Ata që Zoti zgjodhi, ai bekoi dhe Izraeli kishte marrë bekime të panumërta – për shembull, manën nga qielli, ujin nga shkëmbi – gjatë qëndrimit të tij në shkretëtirë. Megjithatë, Izraeli është bërë një popull murmuritës, duke rebeluar kundër Perëndisë dhe një brez i tërë është zhdukur pa parë Tokën e Premtuar.

v. 6. Zoti ishte kujdesur për të gjitha nevojat e popullit të tij, por ata shpejt i harruan ato. Sipas kullotave të tyre, kështu që ata ishin të plotë duhet të lexonin, Kur ushqeheshin, ata u mbushën. Kur ata kishin ngrënë në kufi, zemrat e tyre u lartësuan dhe ata harruan burimin e bekimeve të tyre, vetë Perëndinë.

v. 7. Zoti, që kishte qenë mbrojtësi i popullit të tij, u bë në gjykim shkatërruesi i tij. Ai e krahason veten këtu me një luan, i gatshëm për të

gllabëruar dhe me një leopard, i gatshëm të kërcejë mbi popullin e tij të papërgatitur (krh. Jer 5,6). Si një leopard, nga rruga, unë do t'i vë re ato nuk sjell forcën e origjinalit, i cili mund të jepej më mirë. Si leopard, do të fshihem.

v. 8. Duke vazhduar krahasimet e tij me botën e kafshëve, Zoti e krahason veten me një ari që vdes nga të rinjtë e saj, pra të egër (krh. 2 Sam 17,8). Zemra e Izraelit i kishte rezistuar thirrjes së dashur të Perëndisë së saj; megjithatë, Perëndia e krahason veten me një kafshë të errët, duke thënë: Unë i shqyej gjoksin.

v. 9. (Çfarë e shkakton) shkatërrimin tënd, Izraeli (Kjo është se ke qenë) kundër meje, Zoti vazhdon të flasë me Izraelin. Duke u rebeluar kundër Perëndisë që ishte gjithnjë i gatshëm për të ndihmuar popullin e tij, Izraeli kishte shkaktuar shkatërrimin e vet.

v. 10. Ku është mbreti juaj atëherë? Ai ju shpëtoftë në të gjitha qytetet tuaja! . (Ku janë) gjykatësit tuaj, për të cilët keni thënë: Më jepni një mbret dhe princa? Njerëzit kishin thënë më herët: Më jep një mbret dhe princa (krh. I Sam 8,5), por në urgjencën aktuale, këta udhëheqës ishin treguar të kotë.

v. 11. Unë ju dhashë një mbret në zemërimin tim. Unë do ta heq nga ju në zemërimin tim. Referenca origjinale mund të jetë për Saulin, por fjalët janë gjithashtu të rëndësishme për historinë dinastike të Mbretërisë Veriore, duke filluar nga Jeroboam I. Mbretërit u dhanë dhe u hoqën disa herë. Për shkak se mbretërit i nënshtroheshin qeverisë providenciale të Perëndisë, ato mund të përshkruhen siç jepet nga Zoti. Por mënyrat e tyre idhujtare dhe mospranimi i dinastisë Davidike nga Mbretëria Veriore japin bazën për deklaratën që ato u dhanë në zemërimin e Perëndisë.

V. **Shkatërrim i pashmangshëm.** 13,12-16.

v. 12. “Gabimet e popullit të Efraimit janë regjistruar mirë; provat e fajit të tij janë vendosur në një vend të sigurt. Mëkati i Efraimit (d.m.th., mëkati i Mbretërisë Veriore) përshkruhet si i lidhur ose i mbështjellur. Është vendosur si rezervë, mbahet në kujtesë në oborret e qiellit dhe një ditë do të trajtohet në drejtësi.

v. 13. Efraimi – Izraeli krahasohet me një grua në prag të lindjes. Dhembjet e një gruaje në lindje do të vijnë mbi të. Meqë dhimbjet e

lindjes janë të pashmangshme, Izraeli duhej të duronte provat që mëkatet e tij kishin merituar. Ajo është krahasuar edhe me një djalë të pamatur, i cili, në kohën e lindjes, nuk paraqitet në vend të tërheqjes së fëmijëve (d.m.th. në gojën e mitrës). Në ilustrimin e duhur të Hoshesë, një fëmijë inteligjent do të dëshironte të nxitonte nga barku i nënës; lënia e barkut do të përruronte një jetë të re (krh. Jn 3,3-4). Izraeli (Efraimi) mund të kishte një fillim të ri në një jetë bindjeje, por zgjodhi të qëndronte në idhujtarinë e tij.

v. 14. Do t' i çliroj nga dora e Qiellit. Fjalët shprehin ndjenjën e një babai i cili nuk mund të mendojë për shkatërrimin e plotë të një djali jobesimtar. Gjykimi duhet të vijë mbi Izraelin, por përtej gjykimit do të ishte shpëtimi. Varri (hebr. *sheol*) dhe vdekja përdoren si sinonime për botën e ulët. Fuqitë e tij janë kundër popullit të Perëndisë të të gjitha epokave (krh. Mt 16,18). Megjithatë, Zoti do të pushtojë vdekjen dhe varrin. Pali, në I Kor 15,55, citon Hosheja 13,14 kur përshkruan triumfin e të krishterit mbi vdekjen. “O i vdekur, ku është goditja jote? O vjeshtë, ku është fitorja jote?”

v. 15. Duke u kthyer në gjykimin e menjëhershëm mbi Efraimin (që do të thotë pjellori), Hosheja thotë: Megjithëse është pjellor midis vëllezërve të tij, era e dhunshme që vjen nga shkretëtira do të sjellë shkretim në tokë. Era lindore duket se është një aluzion për asirianin që së shpejti do ta zhveshë Izraelin.

v. 16. Me ardhjen e Asirisë, Samaria do të vinte keq. Ose, fjalë për fjalë, Samaria do të jetë fajtoare. Mbretërit e Izraelit kishin kryer mizori të ngjashme me ato të përshkruara këtu (krh. 2 Mbr 15,16).

III. **Kthimi dhe rizgjimin e Izraelit.** 14,1-9.

A. **Thirrja për pendim.** 14,1-3.

v. 1. Hosheja iu drejtua popullit të tij me një lutje që të kthehej te Zoti. Izraeli kishte qenë jobesimtar, por profeti akoma shihte shpresë nëse ajo kthehej nga mëkati i saj. Izraeli kishte rënë. Fjalë për fjalë, u hodh. Mëkati kishte vënë një pengesë në rrugë.

2. Merrni fjalë me vete (e pendimit) dhe kthehuni te Zoti. Thuaju atij: Falni çdo faj, dhe na pranoni në mënyrë të favorshme! Hosheja kërkon rëfimin e mëkatit. Izraeli ishte çuar në gjykim, i cili mund të shmanget

vetëm nga një devijim i plotë nga mëkati dhe idhujtaria te Zoti dhe pretendimet e tij të drejta për jetën e popullit të tij; prandaj urdhri për t'iu drejtuar Zotit. Lutja përfshin heqjen dorë nga mëkati. Rrëfimi i mëkatis dhe heqja dorë nga kontrolli i tij mbi jetën e Izraelit do të përkthehej në bekime, shoqëruar me lëvdata dhe falënderime. Falënderimet krahasohen me sakrificën e ofruar nga adhuruesi mirënjohës.

v. 3. Asiria nuk do të na shpëtojë. Një pjesë e oborrit izraelit kërkoi ndihmë nga Asiria, por Hosheja këmbënguli që Asiria nuk do të na shpëtonte. Për ata që shikuan Egjiptin, burimi i kuajve të luftës (krh. I Mbr 10,28; Is. 31,1), insistoi profeti, ne nuk do të hipim mbi kuaj. Izraeli u tundua t'iu drejtohej një prej fuqive rivale për të përmbushur nevojat e saj, por Hosheja u përpoq t'iu kujtonte atij se një politikë e tillë do të rezultonte në gjykim hyjnor. Puna e duarve tona aludon për idhujt që ka bërë Izraeli. Shpëtimi nuk do të vinte nga Asiria, Egjipti ose përpyekjet dhe shpikjet idhujtare të Izraelit (krh. Is. 42.17; 54.17). Me fjalë, jetimi gjen mëshirë, Izraeli përshkruhet si një jetim pa baba për të mbështetur veten. Edhe pse i ekspozuar rrezikut të Asirisë, Egjiptit dhe armiqve të tjerë, Izraeli në pafuqinë e tij mund të gjente mëshirë vetëm te Zoti i tij.

B. Premtimi i faljes. 14,4-8.

v. 4. Kur populli i Zotit i thërret ata në pendim të vërtetë, ata janë të gatshëm t'iu ndihmojnë ata dhe do të shërojnë rënien e tyre. Dashuria e Zotit është e motivuar nga hiri i tij, sesa nga të gjitha meritat në lëndën e tij. Është dhënë lirisht, një fjalë që sugjeron që ajo jepet me vullnetin e lirë të Zotit. Izraeli nuk e kishte fituar dashurinë e Zotit, por ishte gati ta jepte si dhuratë. Zemërimi i Zotit flet për reagimin e tij ndaj mëkatis, i cili gjithmonë shkakton zemërimin e tij. Megjithatë, në hirin, zemërimi mund të devijohet dhe gjykimi të shmanget.

v. 5. Shiu është i rrallë në pjesën më të madhe të Lindjes së Afërt, dhe vesa është thelbësore që bimësia të zhvillohet. Zoti do ta lejonte Izraelin të lulëzonte. Do të rritet si zambaku, duke sugjeruar njëkohësisht bukurinë dhe frytshmërinë. Disa lule janë propozuar siç është zambaku. Plini foli për zambakun e bardhë që rritet i egër në Palestinë dhe “është i pabarabartë në pjellorinë e tij, shpesh duke prodhuar pesëdhjetë llamba nga një rrënjë e vetme”. Sugjerohet gjithashtu koronaria anemone. Fjalët, rrënjët si

Libani, nënkuptojnë stabilitetin. Nuk është e sigurt nëse këto janë kedra apo malet e Libanit, por në të dy rastet simboli është ai i qëndrueshmërisë.

v. 6. Degët që shtrihen janë degët ose pemët e reja të butë që burojnë nga rrënja pas prerjes së hardhisë së Izraelit (krh. Is. 53,2). Hosheja tregon që rrënja e pemës do të dërgojë shumë bimë të freskëta. Fryti i ullirit ishte një element kryesor në ekonominë e Lindjes antike. Jeremia 11,16 flet për Izraelin si “një pemë ulliri me frutë të gjelbëra, të drejta dhe të mira”. Libani njihet për erën e freskët të kedrave dhe shkurreve që rriteshin në shpatet e saj.

v. 7 a. Ata që ulen nën hijen e saj. Zoti flet dhe shpall se një Izrael i rivendosur do të përfitojë nga një bekim i tillë që popujt e tjerë do të bekohen nga bashkimi i tyre me Izraelin. Ata do të mbjellin misër dhe korrin nën hijen e Izraelit.

v. 8. Vargu 8 kuptohet më mirë si një dialog midis Izraelit dhe Zotit. Izraeli pyet: Çfarë duhet të bëj më shumë me idhujt? Efraimi (Izrael) ka mësuar mësimin e tij dhe është gati të heqë dorë nga idhujtaria. Zoti i përgjigjet. E dëgjova dhe e pashë. Zoti shikon me mirësi heqjen dorë nga idhujtaria e Izraelit. Izraeli flet përsëri. Unë jam si një pemë jeshile. Në lulëzimin e tij, Izraeli krahasohet me një bredh të mrekullueshëm ose një selvi. Sidoqoftë, kjo mburrje duket mendjemadhëse dhe Zoti kujton popullin e tij: Ishte nga unë që gjete frytin tënd.

C. Një paralajmërim lamtumirës. 14,9-10.

Efraim, çfarë tjetër kam të bëj me idhujt? Unë do ta dëgjoj, do ta ndjek me sytë e mi. Do të jem si një selvi jeshile. Fruti juaj vjen nga unë.

10 Ai që është i mençur le të ketë kuptim për këto gjëra! Le të kuptojë ata që janë inteligjentë! Sepse rrugët e Zotit janë të drejta; të drejtët do të ecin atje, por kriminelët do të pengohen atje.

Mënyrat e Zotit përfshijnë Fjalën e tij, ose vullnetin e tij. Termi “shteg” përdoret këtu si një metaforë. I drejti mund të ecë në rrugën e Zotit pa frikë, por shkelësit gjejnë pengesa gjatë rrugës dhe vazhdimisht vijnë në pikëllim.

JOEL

HYRJJE

Joel: (Zoti) është Zot (El). Joëli erdhi nga Juda dhe mund të ketë dhënë profecitë e tij në Jeruzalem. Edhe pse ai tregon njohuri të hollësishme për tempullin, ai me siguri nuk ishte prift. Data e mundshme e shërbimit të tij është në fund të shekullit të 9 para Krishtit, e cila do ta vendoste atë menjëherë pas asaj të Elijes dhe Elishës në mbretërinë veriore. Nuk ka asnjë përmendje të mbretit mbretërues në libër, gjë që do t'i përgjigjet kohës së rinisë së Joashit kur prifti Jehojada ishte përgjegjës për punët e shtetit për të (835–825). Nuk përmendet as asirianët e as babilonasit, por përkundrazi bëhet aludim për filistenjve të Egjiptit, Fenikisë dhe Edomit. Kjo është ndoshta sepse, për shkak të disfatës që ai mori gjatë betejës së Karkarit në 853 në duart e Ahabit dhe aleatëve të tij, Asiria nuk ishte në gjendje të ndërhynte në punët e Izraelit ose të Judës.

Studiues të tjerë thuhet se datojnë librin shumë më vonë, rreth 400. Izraeli, mbretëria e lashtë e Veriut, nuk duket. Jeta kombëtare është në një shkallë më të vogël, e përqendruar rreth Jeruzalemit, por asnjë mbretëri nuk përmendet. E gjithë jeta e komunitetit përqendrohet rreth Tempullit, si në kohën e kthimit nga mërgimi. Gjuha është e lyer me aramaizma. Ka një aludim për robërinë dhe një varësi letrare nga profetët e tjerë.

Joël citohet nga Amosi 1, 2 (krh. Joël 3,16) dhe 1, 6-10 (krh. Joël 3, 4-8).

Profecia e tij është shkruar në gjuhën e liturgjisë së përdorur gjatë një ceremonie penitenciale të kryer kur vendi u kërcënua nga një pushtim i karkalecave (një nga sanksionet hyjnore të përmendura në Ligjin e përtërirë 28.38 në rast pabesie): por këto bëhen lloji i të gjithë armiqve dhe fuqive të kaosit që i paraprijnë ardhjes së Ditës së Zotit (1,15). Në fakt, plaga e karkalecave është një paraqitje e shkurtër e një pushtimi të tokës së Izraelit gjatë shtrëngimit. Është gjithashtu në Joel që ne takojmë profecinë në lidhje me derdhjen e Shpirtit në të gjithë Izraelin (3, 1 +) dhe gjykimin e kombeve (d.m.th. shkatërrimin e tyre) në luginën e Joshafatit (4, 2.). Kjo shprehje do të thotë “luginë ku është dhënë dënimi”.

Diskutimi i problemit historik: kjo duhet të diskutohet sepse teologët liberalë vendosin në përgjithësi librin e Joelit pak para mërgimit të Babilonisë (shek. 6).

1) Joeli nuk bën asnjë aludim për pushtimin sirian që ndodhi në pjesën e fundit të mbretërimit të Joashit (850-840). As ai nuk e përmend Asirinë. Edomasit u rebeluan kundër Judës në kohën e Joramit (889-883), por ata përsëri u zotëruan, megjithëse pushtimi nuk u përfundua deri në mbretërimin e Uzijës rreth 830. Siç parashikoi Joeli (3.19), ai ndoshta profetizoi në vitin 830.

2) Pushtimi i filistenjve, i përmendur nga Joeli, ndodhi gjatë mbretërimit të Joramit (889-883 – 2 Kron 21, 10.16-17; 22, 1). Libri i tij, pra, duhet të jetë shkruar më së voni në 732: por mbase para 889.

3) Armiqësia e fenikasve ndoshta nuk ndodhi përpara rënies së Atalisë (1 Mbr 16,31; 2 Mbr 8,18; 10, 1), por Joeli parashikoi ndëshkimin e tyre, i cili ndodhi nën sundimin e Uzijës. Ndëshkimi i Egjiptit (Joeli 3,19) ishte padyshim për shkak të pushtimit të Shishakut para kohës së Joashit (1 Mbr 14, 25-26).

4) Libri nuk bën asnjë aludim për idhujtarinë që u praktikua në kohën e Joramit, Ahazisë dhe Atalisë, por përshkruan një imazh të adhurimit të saktë të Zotit, siç ishte praktikuar në ditët e para të Joashit, kur ai ishte nën drejtimin e Jehoadës (2 Mbr 11, 12.17; 12. 2; 2 Kron 23, 16-17; 24,14).

Prandaj, ne mund të grupojmë profetet Elija, Elisha dhe Joeli si ushtrimin e shërbimit të tyre në të njëjtin shekull. Situata politike e evokuar nga Joeli pra e vendos atë në dekadat e para të mbretërisë jugore.

Shpjegim:

1. Dita e Zotit (JOM JAHWE): Në kapitullin 1, murtaja e karkalecave dhe thatësira (?) shkaktuan një tragjedi sepse:

a). E gjithë ekonomia e Izrealit varej nga bujqësia

b). Rituali i tempullit është ndalur. Ata nuk mund ta adhurojnë Zotin ashtu siç bënin zakonisht. Mund edhe të ekzistojë ideja (pagane) se Zoti nuk mund të marrë më ushqimin e tij.

v. 3 na tregon për kujdesin me të cilin u shkruan dhe u transmetuan ngjarjet kombëtare në mënyrë që gjeneratat e ardhshme të mësojnë dhe të jenë të mençur (në mënyrë që të mos përsërisin të njëjtin gabim). shiko Lp 4, 9; 6, 6-7; 11, 8; Ps 78,5)

Ne takojmë për herë të parë shprehjen Dita e Zotit:

Kjo i referohet ndërhyrjes dramatike të Zotit në histori. Kjo ngjarje jo vetëm që do të shkatërrojë armiqtë e Izraelit, por edhe ndarje në Izraelit – të pabesët do të eliminohen dhe vetëm ata të devotshmit do të trashëgojnë mbretërinë.

Joëli e sheh plagën e karkalecave si një mini-ditë të Zotit. Murtaja u dërgua nga Zoti dhe ai pret një përgjigje të përshtatshme, domethënë pendimin kombëtar. Prandaj, ai u bën thirrje njerëzve të vijnë në tempull, të pendohen dhe t’i luten Zotit që t’i japë fund plagës. Për këtë, ata do të duhet të përdorin liturgjinë e duhur, e cila zakonisht përdoret në rast të një pushtimi kombëtar dhe që shihet në Psalmet 44, 74 dhe 80. Ne gjithashtu kujtojmë urdhrin në 1 Mbr 8, 36-37 të këtij çfarë të bësh në rrethana të tilla.

2. Besëlidhja dhe toka. Njerëzit janë thirrur të kthehen te Zoti, që nënkupton se ata duhet të ishin larguar nga diçka (d.m.th. besëlidhja). Ka shumë argumente se ku duhet të përkthehet fjala në NT si “kthim” ose “pendim”. Duket se “kthimi” është veçanërisht i zbatueshëm për një kontekst hebre (ku përfshihet besëlidhje) ndërsa “pendimi” është i zbatueshëm për një kontekst pagan (ku nuk përfshihet asnjë besëlidhje). Predikimi i Pjetrit në Vepra iu drejtua Hebrenjve dhe përkthimi i tij si “kthim” është i vlefshëm.

Besëlidhja ishte një koncept me tre drejtime që përfshinte Zotin, popullin e tij dhe tokën (2,18; 1, 2.14; 2,1). Dhurata e Zotit nga toka ishte një barometër që regjistroi gjendjen shpirtërore të popullit. Toka ishte pjellore në kohërat e miqësisë dhe bindjes, por shterpë dhe i pajetë në kohë të pabindjes. E kundërta është e vërtetë: nëse toka lulëzon përsëri, kjo është një shenjë e rilindjes shpirtërore. Një nga mallkimet e renditura në 28.38 Lp, për mospërfillje ndaj besëlidhjes ishte një pushtim i karkalecave.

3. Dhurata e Shpirtit: Joel 2, 28-32: është shndërrimi i Izraelit dhe pasuria e tij me dhuratat e Shpirtit për ta përgatitur atë për shërbesën që duhet të ushtrojë gjatë mijëvjeçarit. Hebrenjtë do të bëhen kështu organe zbulesash për të gjitha kombet. Theksi këtu nuk është aq shumë në aspektin ekstatik të dhuratave sesa në njohurinë e vërtetë të Zotit (v. 27) dhe aftësinë për të ndarë këtë njohuri (Nr 12-6).

Është domethënëse që kjo ngjarje ndodh para Ditës së Zotit (d.m.th. katastrofës përfundimtare), por gjatë një periudhe lufte dhe kaosi politik. Skena e gjykimit duket se u referohet tmerreve të luftës, gjakderdhjes, dhunës dhe kolonave të tymit (retë e ndezura të kërpudhave) që ngriheshin nga qytetet e djegura. Duket se luftërat në shkallë të paparë do të jenë pararendësit e Ditës së Zotit. “Gjaku” kujton ngjyrën e kuqe të Hënës, dhe tymi mund të vijë nga shpërthimi i vullkaneve, dhe zjarri rrufe (stuhitë) që shpesh shoqërojnë tërmetet. Shkatërrimi i kombeve dhe çlirimi i Izraelit do t’i mësojë popullit të Izraelit se Zoti është Perëndia i tyre, dhe pastaj ata do t’i drejtohen atij në pendim.

Pali deklaron se kur të jetë mbledhur numri i përgjithshëm i jo-hebrenjve, i gjithë Izraeli do të shpëtohet. Kjo e vendos kthimin e Izraelit në fe në fund, i cili nga ana tjetër presupozon praninë e kishës në tokë deri në atë kohë. Kjo ngjarje ndodh në fund të asaj që zakonisht quhet periudha e mundimit.

Joeli 3.13 na jep të dhëna se si ta interpretojmë Apok 14, 14-16. dhe 19,15: në të tre rastet, gjykimi është i nënkuptuar.

4. Teprica: (hebr. *sëridim* = të mbijetuarit): Joel 2,32 na thotë se vetëm një tepricë do të mbijetojë për të jetuar me Perëndinë në malin Cion (që do të thotë të trashëgoni tokën e premtuar).

KOMENTAR

Vargu i titullit. 1,1.

v. 1. Joeli do të thotë që Zoti është Perëndi. Në Lindje, përdorimi i emrit të babait të tij shërbeu si shenjë identifikimi. Ishte analoge me përdorimin e mbiemrave tanë (krh. Hosh 1.,1; Sof 1,1; Mih 1,1).

I. Murtaja e karkalecave si pararojë e ditës së Zotit. 1,2-2,17.

A. Një fatkeqësi e trefishtë. Karkaleca, thatësira dhe konflikte. 1,2-20.

Në mes të një fatkeqësie të tmerrshme, profeti e thërret popullin në zi universale. Ai interpreton gjendjen e tanishme si një pararendës (parafjalë) i Ditës së Zotit (1,2-12). Për të shmangur tmerret e tij, ai u bën thirrje të gjitha klasave të popullatës të kthehen te Zoti në pendim (1,13-14). Ai përsëri thekson situatën aktuale dhe përfundon me një lutje për çlirim (1,16-20).

1. Pushtimi i karkalecave. 1,2-12.

v. 2. *Dëgjoni këtë*. Një thirrje solemne për të qenë e vëmendshme për sa vijon (krh. Amos 3,1; 4,1; 5,1). Burra të moshuar. Jo zyrtarët e vjetër, por “pleqtë” që i kaluan traditën e së kaluarës së gjeneratës tjetër. *Në kohën e etërve tuaj*. Midis popujve të Lindjes, kujtimet e së kaluarës janë përcjellë brez pas brezi.

v. 3. Përgjigjja e pyetjes në vargun 2 nuk është dhënë. Përgjigjja mund të ishte vetëm JO! Të themi Fjala hebraike *sapperu* (kohë intensive) vjen nga e njëjta rrënjë nga e cila rrjedh “libri”. Këtu, folja do të thotë të japësh informacion të përpiktë dhe të hollësishëm. (Për transmetimin e procesverbalit të çlirimit dhe zbulesës hyjnore në këtë mënyrë, shiko Lp. 4,9; 6,6-7; 11,8; Ps 78,5.) Tani e njëjta procedurë duhet të regjistrojë këtë fatkeqësi të paparë.

v. 4. vemja ... karkaleca ... kriket ... karkaleca. Këta emra përshkruajnë katër nga nëntëdhjetë ose nëntëdhjetë speciet e karkalecave në Lindje.

v. 5. Zgjohuni, pijanecë. Është koha e fundit të zgjoheni nga gjumi i dehjes! Pijanecët përfaqësojnë klasat luksoze, të cilët janë të ftuar këtu të qajnë dhe të ulërijnë sepse shkatërrimi i vreshtave u ka ulur rezervat e tyre.

v. 6-7. Arsyeja e shqetësimit ishte numri i madh i armiqve, armët e tyre të tmerrshme dhe rezultatet e tmerrshme të sulmit të tyre. Kombi (hebr. *goj*). Retë e karkalecave janë si një komb; ata shkatërrojnë tokën si një ushtri pushtuese. Ka ardhur Një term ushtarak i përdorur për t'iu afruar një armiku (krh. I Mbr 20,22; Is. 21,2). Kofshët e disa karkalecave janë dhëmbë si sharra. Me nofulla të tilla, ata mund të hanë larg në dru dhe lëkurë, si dhe gjeth. *Lëvore* (ose shpërthyer). Është hiperbolik.

Karkalecat nuk mund të ndanin fikun, por ato mund të zvogëlojnë secilën fiku në vlerën e një ndarjeje të vetme. *Zhveshur*. Në kuptimin e mirëfilltë. Lakuriq, ai e zhveshi. Duke përtypur vazhdimisht karkalecat, lulet, gjethja dhe lehja u tërhoqën. *Zbardhur*. Jo pamja e një fshati të djegur, por ajo e një toke të mbuluar me dëborë, për shkak të bardhësisë së pemëve dhe barërave të thata.

v. 8. *Dënimi*. Kjo folje përdoret vetëm këtu, por kuptimi është i qartë nga aramaishtja dhe sirianishtja. Forma është femërore sepse drejtohet mbarë bashkësisë. Si një e virgjër (hebr. *betula* ~. Fjalë për fjalë, ajo që është i ndarë nga të gjithë të tjerët, ajo që nuk ka njohur asnjë njeri (Zan. 24,16)).

v. 9. Arsyetimi i thirrjes për zi universale. Oferta kokërr dhe pije. Ata përfaqësojnë sakrificën e përditshme (krh. Nr 15,5; 28,7; Dal 29,38). Në judaizmin e mëvonshëm, asgjë nuk u frikësua më shumë se pezullimi i bajameve (shih Dan 8.11; 11.31; 12.11). Flavius Josephus e konsideroi këtë shkelje të flijimit të përditshëm si fatkeqësinë më të tmerrshme dhe të pashembullt të rrethimit të Jeruzalemit (*Antiq* xiv. 16, 2; *Luftërat* vi. 2,1).

v. 11.12. Profeti bën thirrje për lërëzuesit dhe vreshtarët. *Kini turp*. Fermerët, si hardhia, duhet të turpërohen. Joëli përshkruan burra, të korra dhe fusha në zi së bashku. Jérôme alegorizon këtu dhe pohon se vreshtarët janë priftërinj dhe predikues. Fiku ishte vendas në Azinë Perëndimore dhe shumë i bollshëm në Palestinë. Ishte shumë popullor dhe shpesh përmendet me hardhinë (krh. Lp 8,8; Jer 5,17). “Ulur nën hardhinë dhe fiku i tij” ishte një simbol i lulëzimit dhe sigurisë (I Mbr 4,25;

Mih 4,4). Fiqtë ishin tharë dhe shtypur në ëmbëlsira dhe u përdorën për ushqim (I Sam 25,18) dhe si një lulëkuq (2 Mbr 20,7; Is. 38,21). Rrushi dhe fiku janë caktuar nga Jozefi si frutat kryesore të vendit (*Luftërat* iii. X. 8). Edhe sot, shumë shtëpi në Lindjen e Afërt janë plotësisht të mbuluara me hardhi dhe pothuajse tërësisht janë të fshehura pas fiqve. *Grenadier*. Ka shumë referenca në Shkrimet e Shenjta për këtë pemë (për shembull, Nr.13.23; 20.5; Lp.8,8; I Sam 14,2; Kk 4,3.13).

Është një kaçubë ose pemë e ulët, 4,5 m e lartë, me gjeth të vogël të gjelbër të errët. Ajo jep frut me madhësinë e një portokalli, të ëmbël për një larmi dhe të thartë për tjetrën. Pulpa është më freskuese për shijen. Lëngu i llojit acid është ëmbëlsuar dhe është përdorur si pije (Kk 8,2). Përdorej edhe në sallatat.

Palma. Palma ka ekzistuar që nga kohërat parahistorike mbi një zonë të madhe në zonën e thatë dhe të nxehtë që shtrihet nga Senegali në pellgun e Indusit – kryesisht midis pesëmbëdhjetë dhe tridhjetë gradë të gjerësisë. Është shumë e zakonshme në Palestinë. Monedha e stampuar për të përkujtuar kapjen e Jeruzalemit në vitin 70 paraqiti një grua të qarë (simbolin e vendit) të ulur nën një palmë; kishte mbishkrimin *Judaea capta*. Pema e mollës. Janë dhënë sugjerime të ndryshme për identifikimin e kësaj peme, përkatësisht ftua, citron, portokall, kajsi dhe mollë. Sipas Kk, ishte një pemë madhështore në gjendje të ulet poshtë, degët e saj që mbingarkonin një tendë ose një shtëpi, frutat e saj të këndshme dhe shijet e saj

erë e dëshirueshme, freskuese për të lodhurit. Tourniquet ... është zhdukur. I njëjti folje shfaqet në vargjet 10,11-12. Kjo përsëritje e shpeshtë e fjalës për “turp” është një thirrje indirekte për pendim në vargun 13. Kur gëzimi vetë zhduket, ka ardhur koha për pendim!

2) Një thirrje për pendim. 1.13-14. 13. Mendimi kthehet në vargje. 9. Priftërinjve drejtohen këtu mbi të njëjtin parim si pijanecët në vargun 5. Me dështimin e të korrave, shërbimet e tyre do të mbaronte, sepse nuk do të kishte frytet e para dhe sakrificat do të pushonin së shpejti. Veshja e një qese nga priftërinjtë do të shtonte solemnitetin e rastit. *Vajtojnë*. Fjala përdorte kryesisht zi për të vdekurit – duke shprehur dhimbje të forta.

Zoti im ... Zoti yt. Një kontrast i mprehtë! Zoti i profetit u thirr për pendim; Perëndia i priftit kërkoi ofertën e pijeve dhe blatimin e grurit.

v. 14. Joëli u bën thirrje priftërinjve që të mblidhen një asamble solemne, të fillojnë një apel për një mbledhje fetare publike, në të cilën të gjithë do të marrin pjesë. *Pleqtë*. Edhe pse ishin zyrtarë, ata ishin të nënshtuar priftërinjve në çështje fetare. Ështëpia e Zotit. Tempulli.

3) Tmerret e ditës së Zotit 1,15-20.

v. 15. Dita e Zotit. Njeriu ka ditën e tij dhe ecën në rrugën e vet, por më në fund duhet të vijë Dita e Zotit! Në dritën e mëkatit të njeriut, Dita e Zotit duhet të jetë një kohë e hakmarrjes. Plotfuqishëm. *Shadaj* Hebraisht përdoret si emër për Zotin, me një aludim të veçantë për fuqinë hyjnore (e përdorur tridhjetë e një herë në librin e Jobit).

v. 16. *Para syve tanë*. Hebrenjtë janë të pafuqishëm për të parandaluar shkatërrimin. Gëzimi i thirrjes fetare dhe prezantimi i frutave të parë që i ofroheshin Tempullit me gëzim (Lp 26,1-11).

v. 18. Edhe kafshët iracionale përshkruhen si duke qarë në agoni. *Vajtimi* (sobët). Qenjtë marrin pjesë në dhimbjet njerëzore. *Hutuar*. Bishat e varfër të pafajshëm dhe të pafuqishëm duhet të mbajnë fajin e mëkatit të njeriut.

v. 19.20. Ndërsa bishat mund të zbrapsin dhe vuajnë, shpirtrat e njeriut mund t'i thërrasin Zotit. *Kullotat e shkretëtirës*. (Tokë e pakultivuar ku kullosin delet (krh. Amos 1.2). Zjarri ... flakë. Nxehtësia dhe thatësia që shoqërojnë plagën e karkalecave.

B. **Murtaja si pararendëse e ditës së gjykimit.** 2,1-17.

Profeti vizualizon një plagë më të tmerrshme që do të vinte. Në terma shumë poetikë, ai përshkruan mjellmat e karkalecave si një ushtri armiqësore, duke ardhur si ushtri e Zotit për gjykim (2,1-11). Por dera e mëshirës, thotë ai, është akoma e lodhur! Nëse njerëzit i drejtohen Zotit të tyre me një zemër të penduar, fatkeqësia mund të shmanget (2,12-14). Profeti e thërret të gjithë komunitetin që të mblidhen për lutje dhe agjërime në shtëpinë e Zotit (2,15-17).

1) Një imazh i gjallë i gjykimit që do të vijë. 2,1-11.

v. 1. Bini borisë në Cion. Një njoftim për rrezikun (shiko Jer 6,17; Ez. 33,3; Hosheja 8,1). *Dridhen*. Është koha e duhur të zgjohemi nga indiferenca e pakujdesshme. Thirrja është për akte pendimi përballë plagës.

v. 2-3. Një përfaqësim më efektiv i terrorit të Ditës siç tregohet nga fatkeqësia aktuale. *Një ditë errësire ... errët ... retë ... errësirë e trashë*. Katër sinonime të përdorura për të theksuar, duke nënkuptuar një errësirë të fortë dhe të padepërtueshme (krh. Sof 1,15; Ez 34,12). Tre nga fjalët janë përdorur në Lp 4.11 të errësirës që rrethoi Sinain kur Zoti zbriti atje me zjarr. Fjala e katërt zbatohet në Dal 10.22 tek plaga e errësirës. Agimi shpërndahet mbi malet. Ushtria e karkalecave krahasohet me agimin, qoftë për shkak të pamjes së saj të kuqërremtë, ose sepse agimi gëlltitet nga masa resh dhe mjegulle, dhe për këtë arsye dita është mbyllur. Një udhëtar raporton duke parë një tufë karkalecash që përshkonin dy kilometra të gjatë dhe një kilometër të gjerë, dhe u shfaq në distancë si një re e zezë. *Gllabëron zjarri*. Gjithçka është e humbur; vendi i bukur është bërë një shkretëtirë e humbur. Vendi duket se është djegur ose reduktuar në hirin kafe. *Kopshti i Edenit*. Ky dhe Ez 36,26-35 janë referencat e vetme në Kopshtin e Edenit jashtë librit të Zanafillës.

Para shkatërrimit, toka ishte e pasur me bimësi, e këndshme për tu parë; tani është një shkretëtirë e shkretë, si Egjipti dhe Edomi.

v. 4. Profeti përshkruan gjallërisht pamjen e ushtrive dhe përparimin e tyre të tmerrshëm. *Si ... kuaj*. “Në karkalec është fytyra e një kali, syri i një elefanti, qafa e një demi, brirët e një dre, gjoksi i një luani, barku i një akrepi, krahët e shqiponjës, kofshët e një deve, këmbët e një struci, bishti i një gjarpri “(proverb arab).

v. 5. Zhurma që shoqëron përparimin e kuajve të panumërta krahasohet me zhurmimin e koçive – automjete të ulëta me dy rrota të përdorura për qëllime ushtarake. Tingulli i mahnitshëm i karkalecave mund të dëgjohet tetë km larg. Është e krahasueshme me tingullin e një katarakti, një përrua, një erë të tërbuar ose një flakë të tërbuar.

v. 7. Joëli fillon krahasimin e tij të karkalecave me një ushtri të pajisur mirë. Përparimi është i pazistueshëm; nuk ka konfuzion në radhët e luftëtarëve; ngjiten në muret më të larta; ato depërtojnë në qoshet më

intime të shtëpive. Ata vrapojnë, gati për të shkuar. Çdo skuadron mbetet kompakt, si një regjiment në një ushtri.

v. 8. *Shpata ose predha*. Karkalecat sfidojnë të gjitha armët me të cilat njerëzit mund t'i kundërshtojnë. Ata janë aq të shumtë sa që edhe pasi janë shkatërruar miliona, mjellmat lëvizin sikur asgjë nuk kishte ndodhur. Është vetëm duke shkatërruar vezët e tyre që karkalecat mund të eliminohen.

v. 9. *Si një hajdut*. Dyert janë të mbyllura, por pushtuesit kalojnë nëpër dritaret e pa-gazuara. Ky imazh zbulon se profeti nuk mendonte për një ushtri sulmuese, por vetëm për karkalecat e vërteta. I njëjti imazh përdoret në DhR për ardhjen e Zotit tonë (Mt 24.43-44; Lk 12,39; I Sel 5,2; 2 Pjt 3,10).

v. 11. *Zëri i saj*. Në stuhinë e tmerrshme të përfaqësuar në 2.10, profeti dëgjoi zërin e Zotit (krh. I Sam 12,18; Ps 18,14; 46,8). Kush mund ta durojë? Prapa dhe përtej rrënojave të karkalecave, tërmeti dhe stuhia përhapet në Ditën e Zotit, duke sjellë një kamp më të padepërtueshëm, një ushtri më të parezistueshme dhe një ndëshkim të madh dhe të tmerrshëm. Kush mund ta durojë ditën e ardhjes së tij? Me sa duket, askush! Por ka akoma shpresë. Dera e mëshirës është e hapur! Nëse njerëzit i drejtohen Zotit me një frymë të vërtetë pendimi, ata prapë mund të falin!

2) Një nxitje për pendim. 2, 12-17.

v. 12. Megjithatë edhe tani. Në orën e njëmbëdhjetë, kur shkatërrimi duket i afërt!

Kthehu tek unë. Hiqni dorë nga mënyrat tuaja të rebelimit; ejani në mendjen tuaj; më njohu si Zotin tënd; dhe ndiqni udhëzimet e Mia. Kjo është thirrja e të gjithë profetëve të mëdhenj (për shembull, Hosh 14,1; Is. 1,2; Am 4,6). Kthimi thekson idenë e konvertimit. *Me gjithë zemër*. Është vendi jo vetëm i emocioneve, por i të gjitha fuqive të personalitetit, intelektit, ndjeshmërisë dhe vullnetit. Të gjitha aktivitetet e mendjes njerëzore (të gjitha mendimet, të gjitha afeksionet dhe të gjithë vullneti) duhet të përqendrohen te Zoti. Ndryshimi i brendshëm (rotacioni i zemrës) do të shfaqet në ndryshimin e jashtëm të veprimeve.

v. 13. *Shqyeni zemrat e jo petkat*,. Një kërkesë e fesë morale dhe etike. Kthimi duhet të jetë i sinqertë; nuk duhet të jetë një ritual i thjeshtë. Joeli, si të gjithë profetët e vërtetë, kërkon dhembje dhe një jetë për t’u ndjekur “(krh. Ez 36,26; Ps 51,19). Kthimi nuk është një *opus operatum* (“një punë e kryer”, domethënë një punë e merituar), një lot në rrobë (krh. Kjo shprehje e pikëllimit në Lv 13,45; Jer 36,24), por një dhimbje e brendshme, aspiratë, ankth dhe shqyerje e zemrës! *Dhembshur*. Prirur fjalë për fjalë të falë mëkatarin e penduar. *Mëshirshëm*. Zotërimi i mëshirës në bollëk – ekuivalent me “dhembshurin”. I ngadalshëm në zemërim. Fjalë për fjalë, për sa kohë që hundët marrin frymë nga zemërimi. Zoti nuk lejon që zemërimi i tij të shpërthejë menjëherë si ortek për të zbuluar mëkatin, por ai pret të shohë nëse mëkatarin do të pendohet. *e pasur me dashamirësi*. Fjala hebraike *hesed*, e përdorur nga (1) dashuria e Zotit për njeriun, (2) dashuria e njeriut për njeriun dhe (3) dashuria e njeriut për Perëndinë.

v. 14. *Kush e di*. Ndoshta ai mund të kthehej dhe të pendohet. Zoti nuk është njeri që të pendohet; ai nuk mund të shndërrohet në veten e tij si një njeri. Megjithatë, ai ka mënyrat e tij hyjnore për t’u penduar dhe kthyer. Megjithëse ai nuk e ndryshon qëndrimin e tij ndaj mëkatis, Zoti ende mund të tregojë mëshirë për popullin e tij mëkatarë. *Një bekim*. Një kulturë e re që do të bëjë përsëri furnizimin e grurit dhe verës.

v. 15-16. *Një kuvend solemn*. I thirrur së pari në terror në 1,14 dhe 2,1, ai tani thirret me shpresën e mëshirës hyjnore. Të gjitha klasat dhe të gjitha moshat e popullatës janë të ftuar në këtë festë të madhe pendimi! Përfshihen edhe nusja dhe dhëndri, të cilëve u është dhënë një përjashtim prej një viti i shërbimit publik (krh. Lp. 24,5).

v. 17. *Priftërinjtë*. . . *Ata që i shërbejnë Zotit*. Ndërmjetësit midis Zotit dhe njerëzve. Në trishtim dhe pendim ndërsa udhëheqin njerëzit. midis hyrjes dhe altarit. Pjesa e brendshme e oborrit të priftërinjve (krh. Ez 8,16). Këtu Zakaria ishte në këmbë kur u martirizua (2 Kron 24,20-22; Mt 23,35). Zot, kurseji njerëzit e tu! Kini mëshirë dhe mbajeni çdo gjykim të ardhshëm. Populli juaj . . trashëgimia juaj. Baza e ankimit (krh. Lp. 9.25,29). Zoti është intensivisht i interesuar për mirëqenien e tyre. *Turpi*. I Plotfuqishmi kujtohet në mënyrë të përsëritur se nëse ai do të braktiste Izraelin dhe të lejonte që ai të shkatërrohej, fuqia e tij do të vihej

në dyshim. Ku është zoti yt? Një teshtimë në marrëdhëniet e besëlidhjes midis Zotit dhe popullit të tij. Mënyra e vetme për të shmangur talljet është që Zoti të shmangë fatkeqësinë (krh. Dal 32, 12; Ps 79, 10).

II. **Shmangia e gjykimit dhe bekimet e dhuratës pa asnjë rezervë.** 2, 18-3, 21.

A. **Bekime në të ardhmen e afërt.** 2, 18-27.

Kjo është pika e kthesës së librit. Natyrisht, njerëzit u përgjigjën ftesës së profetit. asambleja e shenjtë është thirrur, njerëzit janë penduar dhe Zoti i ka falur. Prandaj, ai tani premtion të eliminojë karkalecat dhe të rivendosë lulëzimin e tokës. Tani të gjithë do ta dinë se Zoti vetë banon me popullin e tij.

v. 18. *Atëherë.* Koha nuk është caktuar përfundimisht, por nënkupton që njerëzit u drejtuan Zotit nga pendimi. *Xheloze ... e dhembshurisë.* Xhelozia e Zotit bazohet në besëlidhjen (krh. Marrëdhënia martesore midis Zotit dhe popullit të tij në Is. 54.5; 62.5; Hosh 2. 19). Xhelozia e tij ngjallet kur njerëzit e tij refuzojnë dashurinë e tyre.

v. 20. *Armiku i Veriut.* Tufat e karkalecave të tmerrshme do të shtypen dhe shpërndahen në shkretëtirë, Detin e Vdekur dhe Detin Mesdhe. Profeti vizualizon pushtimin e tokës nga veriu nga ushtritë e Asirisë dhe Babilonisë, të karakterizuara nga karkalecat. gjera te medha. Përmenden dy lëndë, një e menjëhershme – karkalecat dhe një më e largët – ajo që vjen nga veriu. Ushtria e karkalecave konsiderohet të jetë instrumenti i Zotit. Sikurse ishin karkalecat, të tmerrshme dhe të neveritshme, ata e kthyen njerëzit te Perëndia në pendim. Kutërbimi i karkalecave të ngordhura shpesh quhet e patolerueshme dhe një shkak i plagëve. Agostini citon Juli *Obsequensin* për të treguar se si një re e gjerë karkalecash që hynin në Detin Afrikan u zhvesh në breg dhe një shpërthim i një plagë vrau 800,000 njerëz.

v. 21. Bisha, burra dhe të gjithë ata që vuajnë, nga kapitulli 1 tani janë thirrur të mposhtin frikën e tyre dhe të gëzohen. Zoti ka bërë gjëra të mëdha. Një profetik i përsosur (veprimi përfundoi). Profeti është aq i sigurt, nën autoritetin hyjnor, për ngjarjen e tij sa që flet sikur të kishte ndodhur tashmë.

v. 23. Dhe gëzohuni në Zotin, Perëndinë tuaj. Në mes të gëzimit të tyre, ata duhet të kujtojnë se mëshira e Zotit e bëri të mundur këtë. Shirat e parakohshëm dhe shirat e fundit. Shirat e shtatorit-tetor dhe mars-prill ishin të domosdoshme për pjellorinë e tokës në Palestinë.

v. 24-25. Qiejt do të hapen përsëri, thatësia do të mbarojë, karkalecat do të zhduken, korreja do të kthehet dhe prania e Zotit do të realizohet.

v. 26. Dhe populli im kurrë nuk do të turpërohet më. Hebrenjtë do ta njohin Zotin si Perëndinë e tyre dhe do ta lavdërojnë atë për ndërhyrjen e tij hyjnore. Emri i Zotit. Ekuivalent me personin e Zotit (krh. Am 2.7; Mih 5.4).

v. 27. Unë jam Zoti, Perëndia juaj. Çdo udhëheqës fetar në kohën e Moisiut këmbënguli që Zoti ishte Zoti i Izraelit (shih, për shembull, Dal 20.2; Lp. 5.6), por njerëzit shpesh e harruan atë dhe prandaj vendosen të “prostitulojnë veten pas perëndive të tjera” (Hosh 2,5.8). Zoti, për t’i rikthyer përsëri në shqisat e tyre, duhej të binte përsëri mbi to gjykimin e tyre. Sidoqoftë, kjo goditje do t’i shërojë ata një herë e përgjithmonë; ata do ta njohin atë si Zotin e tyre të vetëm. Zotat që kanë rrëmbyer njerëzit në të kaluarën janë të pavlera. Ata nuk kanë fuqi për të mbrojtur ose ndihmuar. Ata shtojnë akuza në vend që t’i heqin ato (sh. Hosh 2,7; Is. 1,29-31; 45,5-6.18).

B. Dhurimi i shpirtit hyjnor. .

Në Biblën Hebraike, vargjet 28-32 përbëjnë kapitullin

v. 3. Fjala pas kësaj duket shumë larg nga murtaja e karkalecave dhe pendimi dhe shërimi i Izraelit. Sepse këtu profeti shkon nga fiziku dhe materiali në atë shpirtëror dhe të përjetshëm. Përmes vegimit të tij profetik, Joëli ngrihet mbi përvojën fetare të murtajës së karkalecave vendase për një vegim më të gjerë të historisë. Ai zhytet në të ardhmen dhe sheh zgjimin shpirtëror në Izrael dhe çlirimin e të gjithë armiqve përreth. Vëgimi i tij parashikon kështu një arritje të parë në ditën e Rrëshajëve dhe një realizim përfundimtar në fitoren e plotë të mbretërisë së Zotit Mesia.

v. 28. Do ta ndikoj Shpirtin tim mbi çdo njeri. Shpirti është parimi i jetës së njeriut (krh. Zan 1,2; Jb 33,4), fuqia e padukshme, në të cilën gjurmohen të gjitha veprimet e jashtme, dhe që i dhuruan heronjtë e

Izraelit me energji luftarake (nga shembull, Gjç 3,10; 11,29). Shpirti prodhon fuqi profetike në format e saj më të larta dhe më të ulëta (I Sam 10,6,10; 19,20; Is. 61,1). *çdo njeri*. Gjithë Izraeli që do të profetizojnë ... kanë ëndrra ... shihni vegime. Në këtë manifestim të Shpirtit, nuk do të bëhet asnjë dallim bazuar në gjininë, moshën ose pozicionin; por do të bëhet një dallim në metodat e ndryshme me të cilat merret zbulesa dhe ushtrohet dhurata profetike. Me fjalë të tjera, djemtë e tyre, vajzat, të moshuarit dhe të rinjtë do të marrin Shpirtin e Zotit me të gjitha dhuratat e tij të ndryshme. *Profetizo*. Ata do të bëhen «organe të zbulësës hyjnore» për të gjitha kombet!

v. 2. *madje*. Diçka e jashtëzakonshme. Në epokën mesianike, nuk do të bëhet asnjë dallim midis skllavit dhe njeriut të lirë. Në Ez 39,29 dhe Zah 12,10, Shpirti i është premtuar Izraelit, shtëpisë së mbretit dhe banorëve të privilegjuar të Jeruzalemit. Por Joëli shkon më tej dhe përfshin të gjitha klasat, në përputhje me frymën e universalizmit që karakterizon edhe librin e Jonas.

v. 3. Do të ketë gjithëpërfshirje të mrekullueshme të qasjes ndaj gjykimit. *Mrekulli*. Fenomene të jashtëzakonshme në tokë dhe në qiell. Gjaku ... zjarri ... kolona tymi. Tmerret e luftës, gjakderdhja, dhuna dhe kolonat e tymit që ngrihen nga qytetet e djegura. Luftërat në shkallë të paparë do të jenë pararendësit e Ditës së Zotit (krh. Is. 13,6; Sof 1,7). Disa studiues i konsiderojnë ato si “fenomene jonormale atmosferike” ose rezultate të një holokausti bërthamor. *Gjakut*. Ngjyra e kuqe e Hënës. *Tym*. Ndoshta retë e tymit mbushin ajrin pas shpërthimeve vullkanike. *Zjarr*. Rrufeja, sepse stuhitë shpesh shoqërojnë tërmetet.

v. 4. Fenomenet e qiellit. Errësimi i diellit dhe zhdukja e dritave të qiellit përmenden shpesh në Shkrime si lajmëtarë të Ditës së Zotit ose të afrimit të gjykimit (2,2,10; 3,15; Is. 13,10; 34,4; Jer 4,23; Mt 24,29; Mc 13,24; Lk 21,25; Ap. 6,12).

v. 5. Një ditë e madhe dhe e tmerrshme për kombet (3.2), por adhuruesit e vërtetë të Zotit nuk duhet të kenë frikë! *Thirrni emrin e Zotit*. Jo me një ceremoni të ftohtë ose me një përsëritje të pashpirt të fjalive, por me një adhurim shpirtëror dhe të sinqertë. Ai që e thërret Zotin është ai që e adhuron Atë. Mënyra e shpëtimit është përmes përkatësisë në Izraelin e vërtetë, jo Izraelit sipas mishit, por Izraelit sipas Shpirtit. Kjo

përkatësi dëshmohej nga një përkushtim i vërtetë nga zemra ndaj Zotit. *Të mbijetuarit* (hebr. *sëridim*). Të gjithë ata që shpëtojnë. Pjesa tjetër e Jeruzalemit përqafoi të gjithë ata që besojnë ose besojnë nga të gjitha kombet! Apostulli Pjetër citoi 2,28-32 pas derdhjes së Shpirtit të Shenjtë në Rrëshajë si të arritura në këtë ngjarje. Sidoqoftë, derdhja e Shpirtit në ditën e Rrëshajëve ishte vetëm fillimi. Do të përsëritet vetë në dobi të Izraelit.

C. Gjykimi mbi kombet. 3,1-17. Kur dita e madhe e shpallur nga fenomene të jashtëzakonshme (2,30-31) me të vërtetë shpërthen, tmerret e saj do të bien vetëm mbi armiqtë e Izraelit. Ky gjykim është i dyfishtë; së pari, konsumoni një ndarje të plotë dhe përfundimtare midis besimtarëve dhe armiqve të Perëndisë; së dyti, për të vendosur mbretërinë e Zotit në tokë në lavdi triumfale. Ky konflikt duhet të luftohet në luginën e Josaphatit (fj.fj. Gjykimi i Zotit; 3,1-3). Ndoshta kjo luginë duhet të identifikohet me Kidron. Kombet që kanë treguar armiqësinë më të madhe do të vuajnë më shumë (3,4-8); sado të mëdha të jenë, ata do të fshihen plotësisht dhe banorët e Jeruzalemit nuk do të dëmtohen (3,9-17).

D. Hakmarrja për gabimet e bëra kundër hebrenjve. 4,1-3.

Kz kapitull paraqet shpjegimin e profetit për çlirimin e hebrenjve vetëm; kombet e tjera do të shkatërrohen. Në atë kohë dhe në atë kohë. Mos i referohemi 2,28, por kohës së çlirimit të hebrenjve (Jer 33,15).

v. 2. Mblidhni të gjitha kombet. Të gjithë ata që keqtrajtuani njerëzit e Perëndisë. Lugina e Joshafatit, ose lugina e gjykimit hyjnor. Ky emër i jepet skenës së konfliktit përfundimtar për shkak të kuptimit të emrit – Zoti gjykon. Të shpërndara. . . ngulitur. Dy akuza specifike kundër kombeve: ata dëbuan izraelitët; dhe ata e ndanë vendin midis tyre.

v. 3. Theksohet trajtimi i padurueshëm i hebrenjve të pafuqishëm nga pushtuesit. Një zakon i zakonshëm me popujt e lashtë (krh. Ob 11; Nah 3,10; *Historia e Thukidides* iii. 50). Kjo i bëri robër pronën absolute të zotërinjve të tyre. Meqenëse nuk do të ishte në përdorim të menjëhershëm, ata e shkëmbyen atë për një prostitutë, për të përmbushur dëshirën e tyre. *Vajzë e vogël* Shumë i pasi e plotësuan dëshirën e tyre, ata e shkëmbyen atë për verë, për t' u kënaqur me gëzime të lirshme.

2) Gjykimi mbi Fenikinë. 4,4-8.

v. 4. Profeti kthehet menjëherë për t'iu drejtuar kombeve që kanë qenë veçanërisht armiqësore ndaj popullit të besëlidhjes. Ai nënvizon keqtrajtim të veçantë dhe u premtun kombeve dënim të shpejtë dhe të drejtë për krimet e tyre. *Tir... Sidon*. Dy qytetet kryesore të Fenikisë. Fillimisht, Tyr ishte vendosur në kontinent, por ai u transferua për arsye sigurie në një ishull shkëmbor aty pranë. *Territoret e Filistisë*. Kjo rreth në Palestinën Jugperëndimore, që përfshin një sipërfaqe prej afro 64 km të gjatë dhe 24 km të gjerë, u nda midis pesë qyteteve kryesore. Filistenjtë ishin jashtëzakonisht armiqësor ndaj izraelitëve gjatë gjithë historisë së tyre të trazuar.

v. 5. Këto kombe e kanë trajtuar Zotin me përbuzje të plotë. Ata vodhën argjendin dhe arin e tij, mbushën tempujt e tyre me sendet e tij të çmuara dhe i shitën fëmijët e tij në skllavëri. Pasuritë e mia në argjend ... në ar ... të paçmueshme. Këto përfshinin gjëra të marra nga shtëpitë e të pasurve si dhe ato të marra nga tempulli. Në kohërat e lashta, plaçkitjet ndiqnin gjithnjë pushtimin e një qyteti (për shembull, I Mbr 14,26; 2 Mbr 14,14).

v. 6. *Grekët*. (krh. Zan 10,2-4; Is. 66,19; Ez 27,13.19). Literatura pas biblike përmend shpesh tregtinë e skllavëve të fenikasve (krh. Ez 27,13; 1 Mak 3,41). Sidoqoftë, shkrimtarët grekë tregojnë se fenikasit dhe grekët i vlerësonin marrëdhëniet tregtare që nga koha e hershme. Për t'i mbajtur larg kufirit të tyre. Kështu që ata nuk kishin shpresë të ktheheshin. Ishte një goditje për hebrenjtë sepse ata e konsideronin një vend ose komb të huaj si të papastër.

v. 7-8. *7 Ja, pra, unë do t'i çoj nga vendi ku ju i shitët dhe hakmarrjen tuaj do ta kthej mbi kokën tuaj*. Ata do të zgjohen dhe do të kthehen në atdheun e tyre; bekimet e Zotit do t'i bëjnë ata të fortë dhe të fuqishëm. Hebrenjtë, nga ana tjetër, do të përdoren nga Zoti për të mposhtur tiranasit, Sidonasit dhe Filistenjtë – Dhe ata do t'i shesin ata te sabasit, një komb i largët, icili është racë e famshme tregtare në Arabi. Sepse Zoti e tha. Një formulë e zakonshme për ndarjen në DhV (për shembull, Isa 1,20; 22,25; Ob 18).

3) Gjykimi botëror. 4,9-17.

v. 9. Shpalleni këtë ndër popuj!. Profeti kthehet në njoftimin e ndërprerë në vargun 3. Kombet janë të ftuar të pajisin veten për konfliktin dhe të mblidhen në luginën e Joshafatit. Aty do të mblidhen me urdhrin e Zotit, por ata do të shkatërrohen. Përgatituni (fjff, shenjtëroni veten) për luftë. Sillni sakrificat, kryeni ritet e zakonshme fetare para se të luftoni. Zgjuhuni heronjtë, sepse tani nuk është koha për të fjetur. Lëroni ata të afrohen, le t' i montojnë tërë njerëzit e luftës..

v. 10. Ktheni plorët tuaj në shpata, drapërinjtë tuaj në heshta Veglat bujqësore (paqja) duhet të shndërrohen në armë lufte.

v. 11. Shpejtoni dhe ejani. Në arrati! Është duhet të zgjidhet shpejt. Kombet përreth. Jo vetëm fqinjët e afërt, por të gjitha kombet pagane.

v. 12-13. Përgjigjja e Zotit për lutjen e shkurtër është se ai do të kujdeset për popullin e tij. Sepse atje do të ulem për të gjykuar (ndëshkuar) të gjitha kombet përreth. Jo për të dëgjuar mjete shtesë por për të shqiptuar një fjali. Gjykimi përfaqësohet nën një figurë të dyfishtë – korrja e grurit dhe thërrmimi i rrushit (shih gjithashtu Apok 14, 15, 16, 19, 20). Niseni draprin, sepse të korrat janë të pjekura! Ata janë aq fajtorë sa janë gati të gjykohen (krh. Amos 3). Sepse shtypi është plot. Një imazh shtesë i mëkatit ekstrem. Tanket janë plot. Rrushi i mëkatit është aq i shumtë dhe i pjekur sa që edhe para se të shtypet artificialisht, lëngu shtrydhur nga pesha e tyre.

v. 14. (Këtu) turma dhe turma, në luginën e aktgjykimit Imazhi i gjykimit fillon këtu. Përsëritja është të theksohet. Lugina e aktgjykimit. Gjykimi do të jetë vendimtar! Kombet janë mbledhur sepse ndëshkimi i tyre është gati të shpërthejë.

v. 15-16. Kjo errësirë, simbolike e gjykimit, si në kryqëzim, mund të nënkuptojë se para dritës së madhe të Zotit, dritat më të pakta tërhiqen. Por referenca ka më shumë të ngjarë për terrorin e zemërimit të Zotit (shih 2,10,31; Is. 13,10; Ez 32,7; Mt 24,29; Mk 13,24). *Zoti. . . brohoriti.* Folja përshkruan zemërimin e luanit ndërsa ai nxitet në pre e saj. Nën figurën e një luani të zemëruar (krh. Am 1,2; Jer 25,30), Zoti është përfaqësuar si i gatshëm të hidhet mbi kombet. Pamja e Zotit përshkruhet shpesh në DhV si një stuhi. *Cion ... Jeruzalem.* Tempulli në malin Cion në

Jeruzalem është banesa tokësore e Zotit, baza e operacionit të tij. Fakti që Zoti nuk largohet nga tempulli është një shenjë e favorshme për popullin e tij. Qiejt dhe toka do të dridhen. Një tërmet i dhunshëm do të shoqërojë stuhinë.

v. 17. Do të pranoni që unë jam Zoti, Perëndia juaj. Kriza e tanishme, domethënë shkatërrimi i kombeve dhe çlirimi i Izraelit, do t'i mësojë popullit të Izraelit se Zoti është Zoti i tyre. Tani ata do ta njohin atë si suprem (2,27; krh. Hosh. 2,8; Ez 28,23). Jeruzalemi do të jetë i shenjtë. Përveç, plotësisht i përkushtuar ndaj Perëndisë. *Të huajt*. Të huajt, qytetarët e vendeve të huaja, të cilët nuk kanë asnjë interes ose dashuri për gjëra të çmuara për hebrejtë e shpenguar (krh. Hosh 7,9; Jer 30,8).

E. **Bekimet pas gjykimit.** 3,18-21.

Pas gjykimit mbi kombet, Juda, nën kujdesin dhe mbrojtjen e Zotit, do të gëzojë plotësinë e bekimit hyjnor. Rrethimi i fuqive të botës së vjetër do të bëhet një shkretëtim shterpë, por në Judë do të ketë pjellori dhe paqe.

v. 18. Në këtë ditë. Fillimi i epokës mesianike – dita e gjykimit mbi armiqtë e Zotit dhe çlirimi për hebrejtë. Tani pason një pamje hiperbolike e pjellorisë ekstreme. Territori i Judës ishte i mbuluar me gurë gëlqerorë dhe toka sillte vetëm një jetesë të varfër në këmbim të punës më të vështirë. Por në këtë epokë të re, pjelloria paraqitet në drejtim të maleve dhe kodrave që shtyjnë verë dhe qumësht. Kanaan quhet “një vend ku rrjedhin qumësht dhe mjaltë” (Dal 3,8). Uji u racizua me kursim në Judë. Shumica e rrjedhave ose rrëkeve janë tharë plotësisht gjatë sezoneve të thata. Në epokën e re, nuk do të ketë më thatësi. Uji do të jetë i bollshëm për njeriun dhe bishën.

Një burim do të dalë nga Jeruzalemi ose Tempulli i Zotit (Ez 47,1-12; Zah 14,8). Lugina e Shitimit. Fjff, Lugina e Akacave – një vend i thatë dhe i etur. Ishte emri i fushatës së fundit të izraelitëve para se të hynin në Kanaan (Nr 25,1; Josh 3,1). Ezekieli imagjinon ujin që rrjedh në lindje, drejt Jordanit.

v. 19. Ndërsa Juda përparon, mallkimi i shkretimit (krh. 2,3) do të bjerë mbi Edom dhe Egjipt për shkak të krimeve që ata bënë kundër izraelitëve. *Egjipti*. Shtypësi i vjetër. *Edomi*. Gjemba e vazhdueshme nga ana e Izraelit, e cila ka triumfuar dhe përfituar nga fatkeqësitë e Izraelit (Ps

137,7; Vaj 4,22; Ez 25,12; 35,15; 36,5; Ob 10-14). Kjo dhunë konsistente jo vetëm në derdhjen e gjakut hebrej gjatë luftës, por edhe të masakrës së paprovuar të hebrejve paqësorë që jetonin në këto troje (Am 1,11; Ob 10).

v. 20. *Ndërsa kombet përreth do të shkretohen*, Juda dhe Jeruzalemi do të lulëzojnë përgjithmonë. Përgjithmonë (hebr. *olam*). Një periudhë e pafund sinonim nga brezi në brez. As Romakët dhe Turqit nuk e ulën plotësisht tokën e vogël të Judës në shkretim. Sot, izraelitët po rindërtojnë qytetet e tyre, përtërijnë tokat e tyre dhe rivendosin lavdinë e tyre të mëparshme!

v. 21. Unë do të pastroj gjakun e tyre. Gjykimi për kombet do të jetë dëshmi vendimtare e fajit të tyre dhe pafajësisë së viktimave hebrej. Dhe Zoti do të banojë në Cion. Një përsëritje e më e madhe nga të gjitha premtimet. Me ekzekutimin e gjykit, Zoti do të vendoset përgjithmonë në Cion. Kurrë nuk do ta braktisë kurrë popullin e tij në mënyrë që ata të bëhen sinonim midis armiqve të tyre.

Në librin e Joelit përshkruhet kalimi i Izraelit nga qyteti i shkatërrimit në qytetin qiellor. Premtimi i ndritshëm i vargjeve të fundit paralelizon me fundin e lavdishëm të Ungjillit të Mateut!

AMOS

HYRJE

AMOS (bartës i barrës) shfaqet kur rreziku nuk është ende i afërt për Izraelin. Nën Jeroboam II (786-746), Izraeli (mbretëria veriore) ishte në gjendje të shijonte lulëzimin që kishte njohur nën Davidin, por ra në kurthin se mendonin se lulëzimi ishte një qëllim në vetvete dhe për këtë arsye nuk vunë re kushtet e besëlidhjes se si shoqëria duhet të porosiset sipas parimeve të Zotit: për shembull, një klasë nuk duhet të shfrytëzohet nga një tjetër. Izraeli u mbizotërua nga një aristokraci e krijuar financiarisht nga shfrytëzimi i një klase të të varfërve dhe të shtypurve.

Amosi që erdhi nga Tekoa, buzë shkretëtirës judease ku ishte bari, u dërgua nga Zoti për t'i dhënë mesazhin e tij mbretërisë veriore. Delet e tij ndoshta prodhuan një lloj leshi të veçantë, shumë të vlerësuar nga të pasurit e Veriut, ku me siguri ai shkoi ta shiste. Në këto raste, ai nuk mund të mos vërente abuzimet sociale dhe fenë formale dhe sipërfaqësore që mbizotëronin në atë kohë. Prandaj, këto vizita ndoshta përkonin me shpërndarjen e predikimeve të tij. Sulmet e tij kundër korrupsionit të qenësishme në adhurimin e Zotit dhe kundër mospërfilljes themelore të të drejtave juridike ishin aq të egra sa zemëruan mbretin e mbretërisë veriore dhe priftërinjtë e Betelit që i gjetën fjalët e tij plotësisht të parëndësishme në këtë ata menduan se ishte më e mira nga të gjitha botët e mundshme. Në Betel, ku ai mbajti predikimet e tij të fundit gjatë festivalit të Vitit të Ri (vjeshtë), ai u arrestua dhe dëboi.

Koha që Amosi shqiptoi profecitë e tij duhet të ketë qenë shumë e shkurtër, dhe lidhjet e tij me shkollat profetike të institucionalizuara ishin sipërfaqësore (7.14). Profecitë e tij janë të mbushura me të gjitha llojet e figurave letrare si fjali e gjykatës, një këngë funerali, një epikë historike, një himn dhe një shëmbëlltyrë (enigmatike) i përkasin letërsisë së Urtësisë (9, 11-15). Ai e përfundon librin e tij me një pamje të së ardhmes kur Izraeli do të ishte rikthyer te Zoti dhe kur Ai do të kishte rikthyer në tokën e tyre: një popull i kthyer në një tokë të shndërruar.

Sa pesimist, ashtu si një profet i Izraelit mund të fliste për brezin e tij, ai ishte plotësisht optimist për të ardhmen. Herët a vonë, qëllimi i Zotit për Izraelin e zgjedhur duhej të konfirmohej.

Një aspekt tjetër i profecive të tij është universalizmi i tyre. Në kapitullin e parë, kombet do të ndëshkohen, jo kryesisht për shkak të armiqësisë ndaj Izraelit, por për shkak të krimeve të tyre. Kështu, Zoti e zbulon veten si gjykatës të gjithë tokës. Të gjithë kombet janë përgjegjës ndaj tij (Moab, Tir dhe filistenjtë në Kapitullin 1. sh. gjithashtu 9, 7).

Profecitë e Amosit ndjekin një model intensiteti në rritje: ulërimat e luanit (së pari kundër kombeve të tjera) gradualisht afrohen dhe bisha përfundimisht hidhet në Izrael. Izraeli, pikërisht sepse është zgjedhur nga Zoti, duhet të ndëshkohet sepse jo vetëm që shkeli kushtet e besëlidhjes që kërkonin drejtësi shoqërore, por edhe sepse krimet e saj janë më të këqija se ato të fqinjëve të saj (2, 6-16).

Vëgimet ndjekin gjithashtu të njëjtin model: në fillim, Zoti është gjithmonë i gatshëm të falë (7,3), ai gjithmonë mund të ndalojë ndëshkimin (v. 6), por gradualisht kjo bëhet e pamundur; ai nuk mund të falë më (v. 8), dënimi është afër (8. 2), ai është tashmë atje dhe është gjithsej (9, 1-4). Por perspektiva e kursimit të një fëmije të vogël mbetet. Të gjitha nuk janë të humbura. Amos 9, 1-15 flet për zotërimin e Zotit të drejtit të Edomit, i cili ndoshta i referohet transplantimit të një besimtari të mbetjeve si anëtar i popullit të Perëndisë.

Vërejtje:

1) 4,15: Teprica e Jozefit: doktrina e tepricës është mbizotëruese midis profetëve (Is. 11,11; Mih 2,12; 4,7). Ai konstaton se do të ketë disa adhurues të shpëtuar dhe të pastruar, në të cilët do të përmbushet shumica e profecisë së DhV.

2) 7. 7. Niveli: përdorimi i nivelit është një simbol i provës së sjelljes së Izraelit (2 Sam 8, 2; 2 Mbr 21,13). Në kontekste të tjera, mund të nënkuptojë gjithashtu një prelude të gjykimit ose një prelude për themelimin

KOMENTAR

I. Profecitë kundër kombeve. 1, 1 – 2,16.

A. Regjistrimi dhe shpallja.

v. 1,1-2. Shënim në krye (1,1) shërben si titull për të gjithë librin dhe identifikon shkrimtarin. Ai e vendos librin në kornizën e tij historike.

Proklamimi (1.2) krijon frymën dhe gjendjen shpirtërore të profecisë në tërësi.

v. 1. Fjalët e Amosit. Ndonjëherë një profet i referohet profecisë së tij si “fjala e ZOTIT” (për shembull, Jl 1,1; Jon 1,1; Mih 1,1). Por në këtë deklaratë (krh. Ag 1,12), fjalët e profecisë janë deklaruar të jenë fjalë të ZOTIT. Origjina hyjnore e fjalëve të profetit nënvizohet nga fjalia që pa. Fjala “ai pa” në përgjithësi karakterizon metodën e marrjes së mesazhit hyjnor si të mbinatyrshe (krh. Is. 1,1). Mesazhi ishte ai i Zotit dhe jo ai i Amosit. Kush ishte midis barinjve. Fjala hebraike për barinj të nuk është fjala e zakonshme për barinj të, *roé*, por *noqed*, që do të thotë se delet e Amos nuk ishin të llojit të zakonshëm. Fjala i referohet atij që kujdeset për delet e xhuxhit, me këmbë të shkurtra. Kjo ndihmon për të dhënë llogari për shprehjen arabe, “më shumë e ndyrë se një *naqad*”. Kjo racë delesh vlerësohet për leshin e saj të hollë dhe të bollshëm. Përveç kësaj referimi në Amos, fjala *noqed* gjendet vetëm tek 2 Mbr 3,4, ku i referohet Meshës, mbretit të Moabit, dhe përkthehet si “mjeshtër delesh”. Arkeologët e gjetën atë në rreshtin 30 të gurit Moabit të Meshës. Bazuar në 2 Mbr 3,4, hebrenjtë këmbëngulën që Amosi ishte një pronar i pasur i deleve, me interesa të tjera përveç deleve të tij (krh. Amos 7.14) dhe se ai iu nënshtrua vullnetarisht pikëllimi për shkak të mëkateve të Izraelit. Por ky interpretim nuk është domosdoshmërisht i saktë. *Tekoa*. Një fshat në Judë, 10 km në juglindje të Betlehemit dhe 19 km në juglindje të Jeruzalemit. Vendi që rrethonte kodrën, mbi të cilën qëndronte Tekoa, ishte gur, por i pasur me kullota. *Sa i përket Izraelit*. Megjithëse ekzistojnë aludime për Judën në profeci, fjalët e Amosit ishin menduar për Izraelin. *Uzija ... Jeroboam. Dy vjet para tërmetit*. Tërmeti për të cilin u bë aludim u tha se ishte një shënim kronologjik. Duhet të ishte jashtëzakonisht e rëndë për t’u përmendur gjithashtu, pasi tërmetet janë shumë të zakonshme në këtë zonë. Profeti Zekaria gjithashtu i referohet

këtij tërmeti (14,5). Josef Flavi (*Antiq.* IX 10,4) e lidh atë me mëkatin e Uzijës duke vepruar si prift (2 Kron. 26,16).

v. 2. Nga Cioni Zoti zhurmon. Folja hebraike *sha'ag* përshkruan zhurmën e një luani ndërsa hidhet në pre e saj. Ai shpreh menjëhershmerinë e gjykimit; sepse kur bariu dëgjon zhurmën, ai e di që sulmi tashmë ka ndodhur dhe se është tepër vonë për të shpëtuar delet. Fjala pasqyron prejardhjen e Amosit, i cili, si bari, e njihte tmerrin e një kërcimi të luanit, dhe e përdori atë në mënyrë simbolike nga gjykimi i Zotit që do të vinte (krh. Joel 3.16). Ky varg është teksti i librit. *Zion. . . Jerusalem*. Për adhuruesit e vërtetë të Zotit, këto terma përfaqësonin qendrën e teokracisë dhe jetës kombëtare. *Kullotat po thahen*. Kjo përsëri pasqyron jetën e bariut të Amosit. Maja e Karmelit do të thahet. Karmeli nënkupton tokën e kopshtit dhe është toka më pjellore në vend. Shkarkimi i Karmelit tregon ashpërsinë e thatësisë (krh. Is. 33,9; Nah 1,4).

B. Akuza e kombeve fqinje. 1,3 – 2,3. Amosi ishte një profet i Izraelit, por ai filloi predikimin e tij duke njoftuar se gjykimi do të binte mbi kombet përreth. Në këtë mënyrë, ai ishte në gjendje të tregonte se meqë kombet e tjera duheshin ndëshkuar, Izraeli nuk mund të priste të shpëtonte. Për shkak se ajo kishte të vërtetën siç predikonin profetët e Zotit, ajo kishte dënim më të madh se kombet që nuk e kishin këtë të vërtetë.

v. 3. *Për tre shkelje ... dhe për katër*. Fjala e përkthyer shkelje në të vërtetë do të thotë rebelime, dhe shprehja u referohet veprimeve të panumërta të bëra dhe të vërtetës se Zoti është i durueshëm dhe jo i nxituar në gjykim. *Damasku*. Sipas traditës së rajonit, ai është qyteti më i vjetër në botë, dhe arabët e konsiderojnë atë kopshtin e botës. Ishte kryeqyteti i Sirisë, më i madhi i mbretërive aramase. Nuk e revokoj gjykimin tim. Ose, nuk do të ndërhyj.

Është një aludim për faktin se në natyrën e gjërave, për shkak të rebelimeve të Damaskut, gjykimi ishte i pashmangshëm, përveç nëse Zoti ndërhyri. Sepse ata shkelën Giladën me harqe të hekurt. Trupat e viktimave u copëtuan nga gishtat e kamareve të lëmshit.

v. 4. Do të dërgoj zjarr në shtëpinë e Hazaëlit. Hazaeli, ardhja e të cilit në fron ishte parashikuar nga Elisha (2 Mbr 8, 7-13), ishte themeluesi i dinastisë siriane që mbretëroi në kohën e Amosit. Ai ishte një bashkëkohës i Joramit (2 Mbr 8,29), Jehu (2 Mbr 10, 31-32) dhe Jehoahaz (2 Mbr 13,22). Shtëpia e tij është një aludim për pallatin e tij mbretëror, siç tregon paralelizmi në pjesën tjetër të vargut. Ben-Hadadi. Djali dhe pasardhësi i Hazaelit (2 Mbr 13,3.25).

v. 5. Unë do të thyej flokët e Damaskut. Baret u përdorën për të mbyllur dyert e qyteteve antike. Si synekdoche, ata i referohen mbrojtjes së një qyteti (Gjq 16,3; I Mbr 4,13; Jer 51,30; Vaj 2,9). Unë do të shfaros banorët e Biqat-Avenit. Një luginë me makinë rreth katër orë nga Damasku. Dhe nga Bet-Edeni ai që mban skeptrin Ai që mban skeptrin. Jo Edeni i Zanafillës 2,8, por vendbanimi veror i mbretit jo larg Damaskut. Dhe populli i Sirisë do të dëbohet në Qir. Sipas Amosit 9,7, ishte shtëpia origjinale e sirianëve (aramasve), dhe ishte në Qir që ata u internuan (2 Mbr 16,9). Vendndodhja e saj nuk dihet.

v. 6. Për shkak të 3 krimeve nga Gaza. Ky ndërtim letrar nxjerr në pah numrin e madh të mëkateve që ka bërë Izraeli. Kulmi është arritur, kështu që dënimi është i pashmangshëm. Gaza ishte një qendër për tregtinë e skllevërve: nga këto qytete filistenjtë kapën izraelitët dhe i shitën si skllevër Edomit, të cilët i transferuan në Egjipt, duke i marrë fitimet. Ky gjykim është kundër filistenjve në përgjithësi, por veçanërisht kundër Gazës, më i rëndësishmi nga pesë qytetet filistenj (I Sam 6,17). Gaza, e cila qëndronte në një kryqëzim rrugësh tregtare, ishte përgjegjëse për tregtinë e skllevërve. Komunitetet e tërë izraelitëve iu shitën Edomit, armikut më të hidhur të Izraelit.

v. 7. Do të dërgoj zjarr kundër murit të Gazës dhe ai do të përpijë birucat, një aludim për forcën e qytetit.

v. 8. *Ashdod*. . . *Ashqelon*. . . *Eqron*. Amosi e lëshon Gatin nga pesë qytetet e mëdha të filistenjve, ndoshta sepse ai kishte humbur ndikimin e tij (2 Kron 26,6). Pjesa tjetër. . do të humbasë. Shkatërrimi do të jetë i plotë.

v. 9. Tir. Tregtarët e skllevërve në Tir dorëzuan individë të rrëmbyer në Edomit për t'u përdorur në miniera. Tiri, me vendndodhjen e saj në ishull dhe dy portet e saj, është bërë shumë e fuqishme. Ishte një qendër e

madhe tregtare (Is. 23,1-3) dhe, ashtu si Gaza, ishte përfshirë në tregtinë e skllëvërve. Nuk e kujtoi aleancën vëllazërore. Një aludim për një aleancë midis Solomonit dhe Hiramit të Tirit (I Mbr 5,12), i cili kishte marrëveshje shpirtërore, si dhe politike (I Mbr 5,7), dhe gjithashtu mund të ketë ndaluar shitjen e skllëvërve hebrenj. Hiram e përshkruan Solomonin si “vëlla” (I Mbr 9,13) dhe pasazhe të ndryshme tregojnë se për një kohë të gjatë Izraeli dhe Tiri mbanin marrëdhënie miqësore (2 Sam 5,11; 1 Mbr 5,1-12; 16,31).

v. 11. *Edom*. Shkrimet gjurmojnë armiqësinë midis Edomit dhe Izraelit në rivalitetin midis Jakobit dhe Esaut, nga i cili kishin prejardhjen të dy kombet. Fjala do të thotë “e kuqe” (Zan 25,25.30). Ai e ndoqi vëllanë e tij me shpatë. Ai nuk është një aludim për një rast specifik, por përshkrim të qëndrimit tradicional të Edomit ndaj Izraelit (Nr 20.17-21; 2 Kron 21.8-10; II Mbr 8.20-22).

v. 12. *Teman*. Një emër tjetër për Edomin (Jer 49,7; Ob 8,9; Hab 3,3). Përdoret në lidhje me Edomin në Jer 49,20.

Bocra. Një nga qytetet më të mëdha të Edomit (Is. 63,1; Jer 49,22).

v. 13. Populli i Amonit. Pasardhësit e Ben-Ammit, biri i Lotit nga njëra nga vajzat e tij (Zan 19.38). Ata ishin më nomade se moabasit fqinj. Për shkak se ata i shpërndanë gratë shtatzëna të Giladit. Këto krime mund të kenë ndodhur kur Hazael (Am 1,3-4) gjithashtu sulmoi Giladin (2 Mbr 8,12; 10,32-33).

v. 14. *Raba*. Një aludim për “Raba e bijve të Amonit” (Vdek. 3,16; 2 Sam 12, 26-31; Jer 49,2; Ez 21,20). Ishte kryeqyteti i amonasve. Kjo profeci mund të ketë realizuar gjatë pushtimit asirian të Amonit. Tiglat-Pileser III (745-727 p.e.r.), Pul i 2 Mbr 15,19, në mbishkrimet e tij përmend Sanipu, mbreti i Amonit, në një listë të mbretërve që i ishin bërë për t’i paguar haraç atij. Të tjerët në listë janë Salamanu i Moabit, Qaushmalaka e Edomit, Mitinti i Aqonit, Hanno i Gazës, Ashazi i Judës dhe Menahemi i Samarisë. Senaherib asirian (705-681 para Krishtit) thotë se Buduili i Amonit, Etbaal i Sidonit, Mitinti i Ashdodit dhe të tjerët i bënë haraç ndaj tij dhe i puthi këmbët.

2.1. Do të dërgoj zjarr mbi Moabin. Një komb zbriti nga Moabi, bir i Lotit përmes vajzës së tyre të vjetër (Zan 19,37). Moabitët ishin të lidhur ngushtë me izraelitët dhe Amonitët. Dogji kockat e mbretit të Edomit. Kjo

mund të ketë ndodhur në lidhje me ngjarjet e regjistruara në 2 Mbr 3, kur Mesha, mbreti i Moabit, të paktën të arrijë përkohësisht në rebelimin e tij. Kjo ngjarje përshkruhet gjithashtu në shtyllën moabase, të gdhendur nga Mesha, i cili në atë kohë ishte mbret i Moabit (2 Mbr 3,4). Në gëlqere. Ose, *pluhur*. LXX a konia, që ishte pluhuri i imët me të cilin u mbulua trupi i një mundesi pasi u vajos. Kjo i dha kundërshtarit të tij avantazhin e një kontrolli të fortë. Targumi tregon që mbreti i Moabit përdori pluhurin për të veshur shtëpinë e tij.

v. 2. *Qeriot*. Ndoshta kryeqyteti i Moabit, i quajtur Kir i Moabit në Es. 15,1. Është emëruar në gurin e Moabit si vendi i një tempulli të Kemoshit, një perëndi i moabasve.

v. 3. Do ta shfaros gjyqtarin nga barku i tij dhe do t' i vras të gjithë udhëheqësit e tij me të. Fjala hebraike është *shofet*, e cila ndonjëherë i referohet një gjykatësi në kuptimin e zakonshëm të këtij termi. Përdoret gjithashtu për një mbret (krh. Mih 5,2) i cili funksionon si gjykatës (2 Sam 8,15; Jer 21,12), dhe mund të përdoret për një oficer superior që funksionon në vend të një mbreti (krh. 2 Mbr 15,5).

C. **Aktakuza kundër Judës.** 2,4-5.

Profecitë kundër kombeve fqinje çojnë në profecinë kundër Izraelit. Parashikimi i dënimit të profetit kundër kombeve përreth ndoshta ngjalli një audiencë simpatike me hebrenjtë e tij, të paktën në fillim.

v. 4, Judë. Referencat e vetme specifike për Judën jashtë këtij gjykimi gjenden në 1,2; 6,1; 7,12; 9,11.

v. 5. Pallatet e Jeruzalemit. Jeruzalemi, qoftë edhe për Mbretërinë Veriore, ishte një simbol i ZOTIT, i cili bashkoi Mbretëritë Veriore dhe Jugore në adhurim.

D. **Aktakuza kundër Izraelit.** 2,6-16.

Tani Izraeli duhej të mësonte se marrëdhëniet e tij të veçanta me ZOTIN nuk e përjashtuan atë nga dënimi.

v. 6. Sepse ata i shisnin të drejtët për para, dhe të varfërit për një palë sandale. Ky ishte imazhi i padrejtësisë dhe shtypjes në Izrael.

v. 7. Djali dhe babai shkojnë në të njëjtën vajzë. Një aludim për prostitutën e tempullit, e cila vazhdoi praktikat e saj si pjesë e ritualit të kultit të pjellorisë kananase me të cilin u përfshinë izraelitët.

v. 8. Ata shtriheshin pranë secilit altar, mbi rrobat e premtuara, dhe ishin rroba të siguruara nga të varfërit. Ata u arrestuan brenda natës nga kreditorët në kundërshtim me ligjin (Dal 22, 25,26; Lp 24,12). Ligji thotë që për shkak se të varfërit kanë nevojë për rroba për të fjetur, ato duhet të kthehen në fund të ditës. Dhe ata pinë në shtëpinë e perëndive të tyre. *Vera e atyre që gjobitën.* Vargu paraqet një pamje të një konfiskimi të pamëshirshëm kundër debitorëve të pandershëm.

v. 9. Dhe prapëseprapë unë shkatërrova para tyre amorasit. Një emër i përgjithshëm i dhënë popullit në lindje të Jordanit dhe Kanaanit në perëndim të lumit.

v. 11. Unë kam ngritur profetë midis bijve tuaj dhe midis të rinjve tuaj *Naziritë* Ligji i Nazareasve është dhënë në Numrin 6,1-21.

v. 13. Këtu është: Do t'ju shtyp në vend si të shtypni një karrocë të ngarkuar me duaj. Si një karrocë dërmuese, Izraeli do të pësonte një presion të madh që ushtron një vagon plotësisht i ngarkuar në tokën ku udhëton.

v. 16. Trimat e luftëtarëve do të ikin lakuriq atë ditë. Dita e Zotit, kur gjykimi i Zotit do të binte mbi Izraelin. Vargjet 14-16 përshkruajnë një katastrofë dërmuese.

II. **Tre predikime kundër Izraelit.** 3,1-6.14.

A. **Një deklaratë gjykimi.** 3,1-15.

Kjo pjesë e librit është një shtrirje e temës së dy kapitujve të parë. Amosi fillon duke treguar se çfarë marrëdhënie unike me ZOTIN Izraeli gëzon. Por nën shtrëngimin e përgjegjësisë së tij profetike, profeti shqipton gjithashtu porosinë e dënimit dhe paralajmëron kundër shkatërrimit.

v. 1. Fjala e Zotit kundër gjithë familjes. Amosi sqaron se gjykimi duhet të bie mbi dymbëdhjetë fiset.

v. 2. Unë ju kam zgjedhur, ju vetëm midis gjithë familjeve të tokës. Është Izraeli mbi të gjitha kombet që Zoti zgjodhi të gëzojë një marrëdhënie të veçantë me të dhe t'i ofrojë një shërbim të veçantë botës. Kjo doktrinë është e veçantë për profetët e Izraelit dhe nuk ka paralele

midis kombeve të tjera. Kjo, sigurisht, e vendos Izraelin në një pozitë me përgjegjësi të veçantë.

v. 3. A janë dy (burra) duke ecur së bashku pa rënë dakord? do të thotë pa bërë takim.

v. 5. A bie zogu në rrjetën që është në tokë pa një kurth? Kjo i referohet mekanizmit që shkakton kurthin.

v. 6. A e tingëllon bri në një qytet pa njerëzit në trazira? Briri u bë duke paralajmëruar një sulm ose si një thirrje për të luftuar (krh. Ez 33,3; Joel 2,1). Paralajmërimet e Amosit duheshin pranuar. A ka fatkeqësi në një qytet pa qenë Zoti autori?

v. 7. Pra Zoti nuk bën asgjë pa zbuluar sekretin e tij për shërbëtorët e tij profetët. Me fjalë të tjera: Si mund të fliste Zoti pa profetizuar Amos? Kur Zoti dërgon një fatkeqësi, ai gjithashtu zbulon qëllimin e fatkeqësisë.

v. 8. Luani ulërin. Profeti e dëgjoji zhurmën përpara ushtrisë asiriane.

v. 9. Ashdodi. . . Egjipti. Ndonjëherë profetët theksojnë epërsinë morale të kombeve pagane ndaj Izraelit rebel. *Malet*. Ebal dhe Gerizim, nga ku mund të shikonit Samarinë. *Samaria*. Qyteti i themeluar nga Omri dhe jo vendi (I Mbr 16.24).

10. Ata kanë humbur të gjithë sensin moral.

11. *Një kundërshtar*. Mbreti i Asirisë.

12. *Nga goja e luanit*. Deklarata pasqyron kontekstin e Amosit. Mbetjet e një kafshe janë prodhuar ndonjëherë si prova (Dal 22,13). Paqëndrueshmëria e asaj që ka mbetur ka theksuar krahasimin. Këndi ishte vendi i nderit. Ata që janë shtrirë në shtretër dhe qilima të Damaskut. Imazhi është ai i një dhome këshilli në Samari, ku krerët e kombit pushuan pa u shqetësuar.

v. 13. *Shtëpia e Jakobit / Izraelit*. Një aludim për dhjetë fiset, siç tregohet nga përmendja e Betelit në vargun vijues. Zoti Perëndi, Perëndia i ushtrive. Është forma më e gjatë e emrit të Zotit në Bibël, dhe ndodh vetëm këtu në DhV. Ai nënvizon në një mënyrë të veçantë gjithëfuqinë e Zotit në mënyrë që të forcojë efektin e gjykimit të parashikuar.

v. 14. Brirët e altarit. Brirët e altarit simbolizonin fuqinë dhe ishin të shenjta për izraelitët (I Mbr 1,50). Ata ishin të rëndësishëm sepse gjaku i sakrificës u aplikua për ta (Lev 4,30). Prerja e tyre ishte një akt përdhosjeje.

B. Mjerimi i Izraelit. 4,1-13.

Amosi akuzon gratë se janë përgjegjëse për shumë nga të këqijat në Izrael. Për ironi, profeti e nxit Izraelin të vazhdojë adhurimin e paganizuar zyrtar në faltoret e tyre. Perëndia kishte demonstruar vazhdimisht mospranimin e tij për sjelljen e Izraelit, por pa dobi. Prandaj, dënimi ishte i pashmangshëm.

v. 1. *Lopët e Bashanit*. Bashan, i cili ishte në lindje të detit të Galilesë, ishte i famshëm për grurin dhe kullotat e tij, dhe veçanërisht për bagëtitë e tij të yndyrshme dhe elegante (Lp 32,14; Ps 22,12; Ez 39,18). Është një qortim nga gratë e ushqyera të Samarisë, të cilat ishin pjesërisht përgjegjëse për padrejtësitë në vend për shkak të kërkesave që ata shtruan burrave për luksin e jetës.

v. 2. *Për nga shenjtëria e tij*. Shenjtëria e Zotit do të konfirmohet me dënimin e tij për mëkatin. Është një shprehje e monoteizmit etik të Amosit, sepse shenjtëria përshkruan qenien thelbësore të Zotit. *Do të hiqesh me grepa dhe pasardhësit e tu me harpa*. Si kafshët e udhëhequra nga grepa ose unaza hundësh.

v. 3. Ju do të duhet të largoheni nga qyteti përmes shkeljeve në mur, secila drejt përpara, dhe do të hidheni në veri. Aluzion për dëbimin e tyre nga Asirianët. Gratë thuhet se janë kapur nga hapjet e armikut në muret e qytetit.

v. 4. Shkoni në Betel dhe mëkatoni !. Shkoni në Gilgal dhe mëkatoni më shumë! Ironia e thënies është të tregojë se sa më shumë izraelitë vizitojnë faltoret e tyre, aq më të largët janë nga Zoti. Edhe nëse do të ofronin flijimet e tyre vjetore (I Sam 1,3,7,21) çdo mëngjes dhe të dhjetën e tyre të dhjetë (Lp 14,28; 26,12) çdo tre ditë, sakrificat e tyre do të vuanin nga apostazia e tyre.

v. 5. Bëni sakrificat për njohjen tuaj me thartirën! Majaja luajti një rol të rëndësishëm në kultet e pjellorisë, për këtë arsye majaja u ndalua në Dal 23,18 dhe Lev 7,12. Shpallni, publikoni ofertat tuaja vullnetare! (Lp 12,6-7), që ishte shprehja më e sigurtë e fesë së tij.

v. 6. Dhe unë kam dërguar urinë në të gjitha qytetet tuaja. Mungesa e bukës në të gjitha shtëpitë tuaja. Pavarësisht kësaj, ju nuk u kthyet tek unë.

v. 7. Dhe unë refuzova shiun për ju. Kjo fjali hedh në perspektivë faktin se ishte fuqia e Zotit që ishte zbuluar në punët e kombit.

v. 8. Megjithatë ju nuk jeni rikthyer tek unë. Kjo frazë e përsëritur zbulon butësinë e Zotit, i cili kishte kërkuar, madje edhe me ashpërsinë e gjykimit, për të fituar popullin e tij në një kuptim më të thellë të vetvetes.

v. 10. Unë kam dërguar plagën midis jush, si në Egjipt. Një aludim për rëndësinë dhe shkatërrueshmërinë e veçantë të plagëve egjiptiane.

v. 12. Kjo është arsyeja pse kjo do të bëj për ju, o Izrael! Amosi parashikon në mënyrë dramatike dënimin përfundimtar pa e përshkruar vërtet atë që do të jetë. Përgatituni të takoni Zotin tuaj, o Izrael! Nuk është një sfidë që Izraeli të jetë i gatshëm të durojë ndëshkimin, por një thirrje për pendim (LXX i apeloj Perëndisë tuaj). Çdo profeci gjykimi është një këshillë për pendim.

v. 13. Sepse ky është ai që formon malet dhe krijon erën. Amosi përsëri deklaron se forcat e natyrës janë një zbulim i madhështisë së Zotit.

C. **Një vajtim për mëkatin dhe fatin e Izraelit.** 5,1 – 6,14.

Amosi i nxit njerëzit të dëgjojnë ankesat e tyre për Izraelin.

Profeti theksoi nevojën e pendimit dhe vuri në dukje disa prej mëkateve për të cilët njerëzit ishin fajtorë. Meqenëse idhujtaria e tyre e vazhdueshme kishte gjurmuar modelin e jetës, dënimi në formën e robërisë ishte i pashmangshëm.

5.1. *Dëgjo këtë fjalë.* Ky hyrje në një ligjërim të ri ishte krijuar për të përshpejtuar vëmendjen dhe frikën në zemrat e njerëzve.

v. 2. *Virgjëresha e Izraelit.* Izraeli është caktuar si e virgjër sepse deri atëherë ajo kishte mbetur e pamposhtur. Përcaktimi nënvizon kontrastin midis së kaluarës dhe së ardhmes së tij. Askush ta takojë. Asnjë fuqi nuk mund ta ndihmonte.

v. 3. Qyteti që bëri fushatë me 1000 burra do të mbajë vetëm 100. Vargu përshkruan një masakër të tmerrshme gjatë luftës, një humbje prej 90% të ushtrisë.

v. 4. *Më kërkoni dhe jetoni!* mbajtja e urdhërimeve dhe respektimi i vullnetit të tij kërkonte jo vetëm sakrificë ose ritual, por edhe moral të duhur.

v. 5. *Mos shiko Betelin, mos shko në Gilgal.* Qendrat e adhurimit të korruptuar.

v. 7. *Ju që ndryshoni ligjin në mungesë dhe që hidhni drejtësinë në tokë.* Kjo u drejtohet udhëheqësve. Shifra është marrë nga një barishte e hidhur dhe helmuese (Jer 9,15; Lp. 29,18). Ata që ishin përgjegjës për administrimin e drejtësisë prodhuan padrejtësi.

v. 8. Ai bëri Pleiadën dhe Orionin. Këto yjësi përmenden në DhV (Jobi 9,9; 38,31) si një demonstrim i fuqisë krijuese të Zotit. Ai i quan ujërat e detit. Vargu i referohet jo vetëm kontrollit të Zotit mbi forcat e natyrës, por ndoshta edhe për përmbytjen e Noahut.

v. 9. Ai lëshon shkatërrim mbi fuqinë dhe shkatërrimi ndodh në fortesë. Fuqia e pazezueshme e Zotit shkatërron atë që është baza e krenarisë njerëzore.

v. 10. Ata e urrejnë atë që i merr përsëri në derë dhe e urrejnë atë që flet singërisht. Porta e çdo qyteti ishte vendi ku administrohej drejtësia (Jer 22,15). Një gjykatës ose një profet që qortoi padrejtësinë ishte jopopullor (Is. 29,21).

v. 13. Kjo është arsyeja pse, në raste si këto, njeriu inteligjent hesht, sepse këto kohë janë të këqija. Një njeri që kupton natyrën e mëkatit të Izraelit, kupton kotësinë e kundërshtimit të tij. Kjo është në kontrast të ashpër me sulmet e drejtpërdrejta të Amosit ndaj mëkatarëve të kohës së tij.

v. 15. Ndoshta Zoti, Perëndia i ushtrive, do të ketë mëshirë për pjesën tjetër të Jozefit. Doktrina e pjesës tjetër (domethënë do të ketë disa adhurues të shpëtuar dhe të pastruar, në të cilët do të përmbushet shumica e profecisë së DhV) është mbizotëruese midis profetëve (Is. 11,11; Mih 2,12 ; 4,7).

v. 18. Mjerë për ata që dëshirojnë ditën e Zotit! Çfarë doni nga dita e Zotit? Do të jetë errësirë dhe jo dritë. Dita kur Perëndia i Izraelit do të zbulojë veten me fuqi duke ndëshkuar Izraelin. Disa njerëz besuan se kjo ditë do të justifikonte Izraelin kundër armiqve të saj, por Amosi theksoi se Dita e Zotit mund të nënkuptonte vetëm shkatërrimin e një kombi apostat.

v. 19. (Do të jetë) si një njeri që ikën përpara luanit dhe të cilin e takon ariu, i cili fiton shtëpinë e tij, përkul dorën në mur dhe kafshon gjarprin. Vargu thekson fillimin e papritur të katastrofës kur dhe ku nuk pritet.

v. 21. Unë urrej, i përçmoj festat tuaja. Nuk mund t'i duroj dot ceremonitë e tua, d.m.th. nëse ato nuk shoqërohen nga një jetë e pranueshme morale nga Zoti, sepse vetë Zoti i kishte krijuar ato.

v. 25. Ke bërë flijime dhe blatime për nderin tim. Gjatë 40 viteve të shkretëtirës, shtëpia e Izraelit? Implikimi është që izraelitët në shkretëtitë nuk u ofruan flijime dhe blatime të thjeshta perëndive pagane dhe jo Zotit (krh. Jer. 7,22-23).

v. 26. *Merrni Sikut, mbretin tuaj dhe Kiyun*, idhujt tuaj, yllin e perëndisë suaj që keni bërë për veten tuaj!

Aktualisht është e pamundur të identifikohet Sakut. Kaiwan ishte një perëndi babilonas, i identifikuar ndonjëherë me Saturnin. Idhujt do të internoheshin në mërgim nga idhujtarët.

v. 27. Përtej Damaskut. Në Asiri. Shtjefni përdor Babiloninë në vend të Damaskut (Veprat 7,43).

6.1. Mjerë për ata që jetojnë në heshtje në Cion dhe të sigurt në malin e Samarisë Amos paralajmërojnë burrat dhe gratë e pamatur të Judës, si dhe ata të Izraelit, se pamëshirshmëria e tyre do të përfundojë në fatkeqësi. Këtyre kombeve të mëdhenj të mëdhenj. kujt i shkon shtëpia e Izraelit. Gjykatësit dhe udhëheqësit e Izraelit, të cilëve populli i kombit ka ardhur për drejtësi.

v. 2. Shkoni në Kalne dhe shikoni. Shkoni nga atje te Hamati i Madh. Sajti është i pasigurt. *Hamat*. Një qytet i rëndësishëm në lumin Oront.

v. 3. *Ju mendoni se jeni larg në ditën e fatkeqësisë*. Ata vepruan sikur dita e fatkeqësisë të mos vinte.

v. 4. *Ata pushojnë në shtretër fildishi*. Korniza e sofave të tyre ishte e veshur me fildish.

v. 5. Ata mendojnë se janë të aftë si David në instrumentet muzikore. Në fund të interpretimit të LXX të Psalterit, Davidi citohet të thotë: “Duart e mia kanë formuar një instrument dhe gishtat e mi kanë mbledhur një psalter” (krh. 2 Kron. 29,26-27).

v. 6. Ata pinë gota të verës. Kupa e rregullt nuk ishte mjaft e madhe; kështu, me kënaqësinë e tyre, ata i përshtatin enët që zakonisht përdoren për skajet e flijimit (Dal 38,3; Zah 14,20).

v. 8. Zoti u betua për Vetë. Betimi ishte për shenjtërinë e tij. Kjo shprehje përdoret diku tjetër vetëm në Amos 4,2 dhe Jer 51,14. Për

shprehje të ngjashme, shihni Zan 22,16; Heb 6,13. E urrej krenarinë e Jakobit. Ai nuk i referohet, siç mund të duket, asaj që Izraeli ishte në vetvete, por qyteteve dhe pallateve të tij, për të cilat mburrej dhe ishte krenar (krh. Nah 2,2).

v. 9. *Dhe nëse kanë mbetur dhjetë burra*. Ata që nuk vriten në luftë do të vdisnin në një plagë.

v. 10. Kur një prind merr (një të vdekur) për ta djegur atë. Një aludim jo për *kremimët*, por për zakonin e nderimit të të vdekurve duke djegur erëza (Jer 34,5; 11 Kron 16,14.21.19). Ne nuk mund të përmendim emrin e Zotit. Kur një i mbijetuar i vetëm i murtajes gjendet në një shtëpi, të afërmit dhe miqtë do të jenë të kujdesshëm për të mos përmendur emrin e Zotit nga frika e gjykimit të Zotit (krh. Am 8,3; Hab 2,20; Sof 1,7).

v. 12. **A udhëtohet me kalë dhe karrocë mbi shkrepa ose a lërohet deti me qetë? A lërojmë atje me qetë?** Ekziston një rend shpirtëror dhe moral në univers që është po aq i pamundur të injorohet si rendi natyror. Është aq marrëzi të prishësh drejtësinë, sa të presësh që kuajt të vrapojnë nëpër kopshte shkëmborë ose qetë për të lëruar në shkëmbinj.

v. 13. Ju gëzohen për atë që nuk është asgjë. Njerëzit i besuan asaj që ekzistonte vetëm në imagjinatën e tyre.

v. 14. nga hyrja në Hamatit Në skajin verior të vendit (Nr 13,21). Deri në rrëken e Arabës, që derdhet në Detin e Vdekur midis Edomit dhe Moabit.

III. **Pesë vegime për gjendjen e Izraelit.** 7,1 – 9,10.

A. **Karkalecat gllabëruese.** 7,1-3.

Një vegim i karkalecave shkatërruese, pushtimi shkatërrues i të cilit u ndal nga Zoti kur profeti u lut.

v. 1. *Zoti Perëndi më dërgoi këtë vegim.* Kjo formulë prezanton të gjitha vegimet e mëposhtme përveç të pestës (9,1). Ai trajnoi karkaleca. Këto ishin karkaleca në fazën e larvave. Në 4,9, Zoti thotë që ai dërgoi karkaleca për të ndëshkuar mëkatën e Izraelit, i cili në fakt ishte një zbulim i mëshirës së Zotit. Këtu, mëshira e Zotit zbulohet në tërheqjen e karkalecave para se të shkatërrojnë plotësisht trupin. Dy tregimet flasin

për të njëjtën plagë dhe zbulojnë të dy palët e mëshirës së Zotit – së pari anën aktive, dhe këtu anën pasive. Me kohën ringjallja filloi të rritej. Rritja e barit pas shiut të vonë në Mars dhe Prill. *në fillim kur nisi të mbijë bari i dytë, ai që del pas kosës së mbretit*. Llojet e para të barit u lanë mënjanë për të ushqyer kuajt e mbretit, përpara se njerëzit të korrnin të korrat kryesore. Mendimi i vargut është se “në fillim të shtytjes së kësaj rritjeje të fundit”, karkalecat ishin në fazën larvë; pas “kupës së mbretit”, ato janë karkaleca të zhvilluara plotësisht. Kështu, Amosi paralajmëroi Izraelin për një shkatërrim të plotë të lashtave kur të fillonte nxehtësia e verës.

v. 2. Dhe ndërsa ata përpinë tërë barin e tokës, unë thashë, Zot, Zot, fal! Si do të mbijetojë Jakobi? Ai është kaq i vogël! Megjithë mburrjen e tij (krh. 6,1), Jakobi ishte i vogël.

v. 3. Zoti u pendua për këtë. Është një shprehje antropopatike (krh. 7,6; Zan 6,7; 1 Sam 15,35; Jon 3,9). Zoti nuk e rrezikoi mendjen e tij ashtu si njerëzit, por ndryshoi kursin, që është në përputhje me përjetësinë e tij të pandryshueshme. Ishte në përgjigje të klithmës së Amos, “O Zot Zot, fal” (7,2). Sipas disa studiuesve, Amosi kishte në mendje një pushtim të vërtetë të karkalecave; të tjerë thonë se ai po mendonte për sulmin e asirianëve.

B. Zjarri i flaktë. 7,4-6. Një vegim i zjarrit që përpinë, puna e shkatërrimit të së cilit është ndalur nga Zoti kur profeti lutet.

v. 4. Ja, Zoti shpalli gjykimin me zjarr. Zoti ishte tani në konflikt të hapur me popullin e tij (krh. Is. 66,15-18; 3,13; Jer 2,9; Hosh 4,1). Ai do ta demonstronte gjykimin e tij me zjarr. Dhe zjarri kishte gllabëruar humnerën e madhe dhe gllabëroi fushën, Nxehtësia e verës ishte aq e rëndë sa përpiu burimet nëntokësore të burimeve dhe lumenjve dhe kështu preku tokën. Zjarri simbolizon një ndëshkim më të rëndë se ai i karkalecave. Dy vegimet e para janë paralele me ndëshkimet e Am 4,6-11.

C. **Niveli.** 7,7-9.

Një vegim i nivelit dhe shkatërrimit të plotë.

v. 7. Ja, Zoti qëndroi në një mur (të rrafshuar) në një nivel. Muri është mbretëria e Izraelit.

v. 8. Ja, unë po rreshtohem midis popullit tim të Izraelit. Muri, duke u rreshtuar keq, duhet të priset.

Niveli është një simbol i provës së sjelljes së Izraelit (krh. 2 Sam 8,2; 2 Mbr 21,13). Unë nuk do të bëj asgjë më shumë për të. Ose, nuk do të fal. Në vegimet e mëparshme, Zoti kishte dëgjuar thirrjen e profetit, por tani ai nuk lejoi ndërhyrjen. Dënimi i duhur duhej të vinte.

v. 9. Vendet e larta të Izakut do të shkatërrohen. Faltoret e Izraelit do të shkatërrohen. Populli vazhdoi adhurimin e tyre në të ashtuquajturat vendet e larta, që ishin kodra natyrore ose gurë artificiale. Kombet e tjera kanë përdorur gjithashtu vende të tilla të larta (Lp. 12,2; Is. 15,2; 16,12). Këto vende të larta, me ndikimin e tyre pagan, përfundimisht kontribuan në korrupsionin e Izraelit (I Mbr 12,31-33; 13,32-34). Nga Izaku. Janë propozuar shumë interpretime të ndryshme për këtë pasazh, por është e qartë se Amosi e përdor emrin si një sinonim për Izraelin, kombin. Faltoret e Izraelit do të shkatërrohen. Paralelizmi i kësaj thënie me atë që i paraprin vargut është i qartë. *Shpata*. Një simbol i ushtrisë asiriane (Amosi 6,14).

D. **Kundërshtimi kishtar.** 7,10-17.

Amaziah, prifti i Betelit, akuzoi Amosin për organizimin e një komploti kundër Jeroboamit (Jaravam) I dhe e urdhëroi atë të kthehej në Judë. Amosi u përgjigj se po fliste me urdhër të Perëndisë.

v. 12. Vëgimar, shko, kthehu në tokën e Judës; merrni rogën tuaj atje dhe atje profetizoni. Amaziah i tha Amosit të fitonte bukën e gojës në Judë.

v. 14. **“Unë nuk jam profet profesional, dhe nuk i takoj asnjë shoqërie profetësh. Unë jam i pavarur; për pronë kam bagëti dhe mana.. Amos mohoi që ai ishte profet në një kuptim profesional, por tha se ai ishte tubanik e vjelës fiqsh. Pema sikomore prodhon një fik me cilësi të ulët, i cili duhet të hapet me një instrument të veçantë për të lëshuar lëng të tepërt brenda përpara se të piqet.**

v. 15. Zoti më mori ... Zoti më tha. Përsëritja e emrit të Zotit thekson me guxim faktin që Amosi profetizoi jo me vullnetin e njeriut, por me thirrjen e drejtpërdrejtë të Zotit, i cili e kishte bërë atë profet.

v. 17. *Një prostitutë*. Përdhunuar nga ushtarët pushtues.

E. **Vëgimi i shportës së frutave**. 8,1-14.

Amosi kishte një vegim të katërt të shkatërrimit, duke përfaqësuar vullnetin e Izraelit për të gjykuar. Ky vegim ishte rasti i fjalimit që pasoi.

v. 1. Frutat e verës. Fjala do të thotë në fund të verës ose fruta të vjeshtës dhe për këtë arsye është e pjekur në mënyrë të përsosur.

v. 2. Ka mbërritur fundi. Një përsëritje e mendimit të vegimit të tretë. Izraeli ishte pjekur në mëkatet e tij dhe fundi ishte afër.

v. 3. Këngët e tempullit. Disa njerëz, me LXX, interpretojnë këngët si këngëtarë dhe jo këngë.

v. 5. Hëna e re. . E shtunë. Ditët e shenjta në kuptimin që profesionet e zakonshme ishin të ndaluara. Tregtarët përdorën masa të vogla për të dhënë më pak se sa ishte e drejtë, dhe duke përdorur pesha më të rënda të parave, ata mashtruan duke marrë shumë para për blerje.

v. 8. Do të ngrihet dhe do të fundoset si lumi i Egjiptit. Teksti hebraik në të vërtetë duket si dritë, por studiuesit pajtohen që është një aludim për Nilin.

v. 9. Në këtë ditë. Dita e Zotit, e cila do të karakterizohet me ndryshime në botën natyrore. Errësoni tokën. Kjo ndoshta i referohet një eklipsi.

v. 10. Një djalë i vetëm. Një përshkrim i dhimbjes më të fortë (Jer 6,26; Zech 12,10).

v. 11. Do të dërgoj urinë. Njerëzit mezi pritnin fjalët që i kishin injoruar kaq gjatë.

v. 14. Mëkati i Samarisë. Hebraishtja ka fajin e Samarisë, që është një aludim për kultin idhujtar që zhvillohej atje. Disa preferojnë të lexojnë Ajima, emrin e perëndeshës pagane të adhuruar në Samari (2 Mbr 17,30). Rruga e Beershebës, u referohet pelegrinazheve në shenjtëroren pagane.

F. Gjykimi i Zotit. 9,1-10.

Vëgimi i pestë ishte ai i gjykimit të zbatueshëm të Zotit nga i cili ishte e pamundur të shpëtonte. Pason një përshkrim të gjallë të shkatërrimit.

v. 1. Pashë Paraqitja e këtij vegimi ndryshon nga ajo e katër të parave. Këtu është shfaqur vetë Zoti, prandaj Amosi nuk përdor më simbole. Shkatërrimi filloi në qendër të idhujtarisë.

v. 2. Nëse hyjnë në qiell. Aludim për sheolin, botën e të vdekurve (Is. 14,9), si një vend i paarritshëm. Ngjitu në qiell. Qielli dhe ferri ndonjëherë përdoren si simbole të kundërshtimit të plotë (Jobi 11,8).

v. 3. Karmel. Një simbol i paarritshmërisë. Gjarpri. Një fjalë e përdorur për një përbindësh nga thellësitë (Is. 27,1).

v. 6. Ai e ndërtoi shtëpinë e tij në qiell. imazh i pafundësisë së universit. Dhe themeloi kasafortën e tij në tokë. Hebraisht do të thotë të lidhemi së bashku. Pjesa e parë e vargut është një përshkrim i harkut të gjerë të qiellit, i cili duket se është vendosur fort në tokë.

v. 7. A nuk e nxora Izraelin nga vendi i Egjiptit si filistenjtë nga Kreta.

IV. Premtimi i themelimit të Izraelit. 9,11-15.

Kjo pjesë e fundit e profecisë jep një përshkrim të mbretërisë së rikthyer Davidike. Ai nënvizon qëllimin e kontrollit të historisë nga ZOTI. Ideja se vullneti i Zotit duhet të bëhej në histori ishte një pjesë integrale e mendimit të Amosit.

v. 11. Në këtë ditë. Dita e Zotit. Kasollja përmbytëse e Davidit. Në dënimin e Izraelit, shtëpia e Davidit u zvogëluar në një pranga. Kjo është një pamje e vendosjes së Izraelit që vjen kur fronin e Davidit të rivendoset (krh. Veprat 15, 15-17).

v. 12. Që ata të mund të vijnë në posedim të pjesës tjetër të Edomit dhe të gjithë kombeve në të cilat është thirrur emri im. Në këtë varg leximi i versionit të Septuagintit LXX konfirmohet si i saktë nga Veprat 15,17: “Kështu që pjesa tjetër e njerëzve kërkojnë Zotin” – ndryshimi është midis *at* dhe *ot*, *edom* dhe *adam*. Vëgimi i Amosit për mbretërinë mesianike nën fronin e Davidit e përfaqëson atë si universal dhe përfshirë edhe jo hebrej.

v. 13. lëruesi i vemendjes do të ndjekë nga afër korrësit. Një parashikim i pjellorisë mijëvjeçare të tokës së premtuar.

v. 14. Do t'i kthej robërit e popullit tim nga Izraeli. Një premtim që Izraeli do të kthehej në tokën e tij, e cila do të rindërtohej dhe bëhej për të përparuar.

v. 15. Do t'i mbjell në tokën e tyre (krh. Jer 24,6; 32,41; 42,10). Kthimi i Izraelit do të ishte një veprim i drejtpërdrejtë i Zotit. Ata nuk do të copëtohen më nga vendi i tyre. Një premtim i pakushtëzuar i zotërimit të përhershëm, i cili ende nuk është mbajtur (2 Sam 7,10; Is. 60,21; Joel 3,20). Zoti, Perëndia yt. Fjalët e fundit të profecisë ishin themeli i sigurimit të dhënë Izraelit se këto gjëra do të ndodhin.

OVADJA

HYRJE

Abdias: (Ovadja = shërbëtor i Zotit) pasqyron situatën në Jeruzalem pas 586 kur Edomi, i cili ishte i lidhur me Izraelin nga Esavi, ishte fajtor për sjellje veçanërisht të qortueshme, në kohën kur kombi u plaçkit dhe mbaroi nga babilonasit. Jo vetëm që ata as që tundeshin për të ndihmuar vëllezërit e tyre, por ata gjithashtu ndihmuan dhe inkurajuan në mënyrë aktive babilonasit. Vetë Zoti premtonte të ndërhyjë për të siguruar që drejtësia të bëhet në ditën e Zotit. Zoti konsiderohet këtu universal në fuqinë e tij, në mënyrë që asnjë komb të mos i shpëtojë syrit të tij të gjithë. Ai është i shqetësuar për të shtypurit dhe do t'i heqë ata, duke rivendosur atë që u mor prej tyre.

Tallen me trashëgiminë e Zotit dhe gëzimi për shkatërrimin e tij (Ez 35,15) ishte e barabartë për të tallur dhe sfiduar vetë Zotin, sepse ai i ishte bashkangjitur një populli dhe një vendi (Lp. 4, 33++) në mënyrë që të kurseni gjithçka.

Konteksti historik: ne e dimë se Edomi u aleatua me babilonasit dhe të tjerët në rënien e Jeruzalemit në 587/586 dhe mori pjesë në plaçkitjen e qytetit.

Kryeqyteti Edomit (Sela) është Petra e sotme.

Pastaj Edomi u nxit nga shtëpia e saj e vjetër nga nabatenjtë (arabët), kështu që ajo duhej të zhvendoste në anën perëndimore të Detit të Vdekur. Hebroni u bë kryeqyteti i atdheut të tij të re në Judën jugore. Makabenjtë, veçanërisht Gjon Hirkan) nënshtuan dhe gjykuan edomasit, njëri prej të cilëve, Herodi, u bë më vonë mbreti i Izraelit. Ata u shkatërruan më në fund me hebrenjtë në 70 pas Krishtit nga gjenerali romak Titus.

Kjo do ta bënte Ovdajen profetin e vetëm që profetizonte në Jude gjatë mërgimit. Kjo do të shpjegonte pse ishte ruajtur profecia. Nuk ka asnjë aludim për mëkatën e Judës, sepse ajo tashmë është në mërgim edhe pse ka një theks të veçantë në rimëkëmbjen nga Izraeli të territorit të saj.

Problemi kritik: nëntë vargjet e para janë ngushtë paralele me ato të Jer 49: megjithëse sekuenca e materialit është e ndryshme. Zgjidhja më e mundshme për këtë problem është që Ovadja citon fjalën e Jeremisë. Nuk mund të jetë ndryshe nëse nuk themi se Ovadja profetizoi shumë më herët.

Dita e Zotit në mënyrë të qartë nuk i referohet skenarit përfundimtar pak para mijëvjeçarit, por ndërhyrjes së Zotit në gjykim, i cili në vetvete është një shije e ngjarjes përfundimtare.

Vëgimi i fundit: “Mbretëria do t’i takohet Zotit” – mërgimtarët e kthimit duhet të jenë nën një qeveri teokratike të sunduar nga vetë Zoti. Zoti Perëndi duhej të mbretëronte mbi Izraelin dhe ai do të sundonte botën nga Jeruzalemi.

KOMENTAR

I. Mbishkrim.

II. **Kombet rradhiten kundër Edomit.** Vargu lb.

Perëndia, Zoti e ka thënë fjalën e tij kundër Edomit; e kemi dëgjuar; nëpërmjet një lajmëtari shpalli ndër kombe: «Ngrihuni, ejani t'i sulmojmë së bashku edomasit! Përpara në luftë!»

Profecia e Ovadjes është e organizuar në formën e një gjykimi penal. Identifikohet një ligj i kundërligjshëm, paraqitet para drejtësisë dhe dënohet. Zoti Perëndi është gjykatësi që denoncon ligjin e jashtëligjshëm të Edomit. Para gjyqit, shërbëtorët e gjykatësit ua shpallën ngjarjeve kombeve, duke u bërë thirrje që të marrin pjesë në mënyrë që të përgatiten për luftime (krh. Jer 49,14).

III. **Paditet armik krzesor publik.** Vargjet 2-7.

Gjykatësi hyjnor bën publike vlerësimin e tij të kriminelit që thirret këtu për të dhënë llogari.

v. 2. : «Do të të bëj të fundin e kombeve; do të të përbuzin të gjithë. Edomi e konsideronte veten një komb superior (vv. 3,4), por në sytë e Zotit ishte i parëndësishëm. Nuk do të ishte rastësi nëse kombet e tjera do ta përbuznin atë; do të ishte veprimi i Zotit. Fuqia e foljes hebraike nuk i referohet veprimit të së kaluarës, por disa veprimeve të ardhshme. Për ironi, Edomi dëshpërimisht dëshironte të ishte një i barabartë midis kombeve, por askush nuk e shihte atë si të tillë.

v. 3. Të mbushet mendja se je i pamposhtshëm, sepse banon në të çara mes shkëmbinjve, në një lartësi të paarritshme. Ti mendon: 'Askush nuk mund të më zbresë prej këndej!'. Vetëvlerësimi i Edomit ishte tepër proporcional me fuqinë e tij të vërtetë. Kishte ardhur të varet shumë nga mbrojtja e fortesave të saj malore. zgavrat e shkëmbinjve. Mosarritshmëria e malit Seir e kishte bërë këtë mal një strehë për edomasit në disa raste. Është një vargmal i granitit, 24 – 32 km i gjerë, përballë veriut dhe jugut, me shkëmbinj deri në 2,000 metra të lartë. Kalaja e saj është një shkëmb i gjatë dhe i sheshtë i quajtur Sela në DhV, por sot njihet më mirë si Petra. Kalasë mund t'i

afrohej vetëm një luginë e ngushtë me mure shkëmbore. Edomi kishte besuar se asnjë armik nuk mund të detyronte me sukses mbrojtjet e tij.

v. 4. **Por në qoftë se çerdhen tënde e ndërton aq lart si shqiponja, në qoftë se e vë mes yjeve në qiell – unë, Zoti, do të të hedh poshtë.** Kalaja ishte e vendosur aq lart në mal sa është këtu krahasuar me një fole shqiponje midis yjeve. Megjithatë Zoti deklaroi që Edomi nuk ishte përtej mundësive të tij. Ai do ta zbriste dhe do ta gjykonte në prani të kombeve.

v. 5. **Vjedhësit dhe hajdutët do të vijnë tek ti natën dhe do të të plaçkitin sipas qejfit; vreshtarët do të të sulmojnë dhe nuk do të lënë asgjë për qëmtim. Si do të qëndrosh atëherë?** Duke u mbështetur në praktikën e tanishme, gjykatësi hyjnor portretizon gjallërisht fundin e fuqisë së Edomit. Hajdutët dhe grabitësit (Edomasit njiheshin si hajdutë dhe grabitës) normalisht merrnin si plaçkë atë që mendonin se ishte e çmuar. Po kështu, vjelësit zgjodhën vetëm rrush të pjekur. Por kalaja e Edomit do të merrej dhe të gjitha gjërat e tij do të hiqeshin nga vendet e tyre të fshehura.

v. 7. **Të gjithë aleatët tuaj ju kanë shtyrë përsëri në kufi. Me mashtrim, Edomi do t'i dorëzohej gjyqtarit nga aleatët e tij. Njerëzit që Edom kishte ushqyer do t'i kundërviheshin asaj.**

IV. **Edomi i paditur.** Vargjet 8-14.

A. **Qëllimi i gjykatësit.** Vargjet 8,9. Gjykatësi deklaroi se ai synon të zbulojë thellësinë e cekët të mençurisë dhe fuqisë së lavdëruar të Edomit.

v. 8. **Njerëzve të mençur të Edomit do t'u jap goditjen e fundit.** Ata do të ngatërrohen nga forca e argumenteve të prokurorisë.

v. 9. **Luftëtarët trima nga Temani do t'i kaplojë frika.** Shkathësia e luftëtarit nuk do ta çlironte Edomin këtë herë. Teman ishte kolonia kryesore edomas afër kalasë, Sela ose Petra. Drejtësia do të merrte një dënim të pastër dhe do të dënohej me vdekje.

B. **Procesi kundër Edomit.** Vargje 10-14.

Ekspozimi i mëkateve të Edomit është shkatërruese dhe dërrmuese.

v. 10. **Për shkak të dhunës kundër vëllait tuaj Jakobit, do të mbuloheni me turp dhe do të prisheni përgjithmonë.** Babai stërgjysh i edomasve ishte

Esavi, vëllai binjak i Jakobit. Megjithëse Jakobi e dëmtoi seriozisht Esavin (Zan 25,33; 27,36), Esavi e kishte falur atë (Zan. 33,4). Tani kishte dhunë në vend të faljes.

v. 11. Ju nuk lëvizët gishtin kur të huajt hynë në Jerusalem dhe hodhën short për banorët e tij, kur morën me vete njerëzit dhe pronën. Ju u lidhët me ta.

Kjo situatë korrespondon më së miri me ngjarjet që lidhen me rënien e Jeruzalemit në 587/586 para Krishtit.

v. 12. ¹²Mos u kënaqni me fatkeqësinë e vëllezërve tuaj! Mos e shikoni me keqdashje rrënimin e tyre! Mos u tallni me vuajtjet e tyre! Në vargjet 12,13,14, ka shtatë dukuri të kësaj fraze, ju nuk duhet të keni, ose ekuivalentin e saj. Ata shënojnë krimet specifike të kryera nga edomasit.

Një prind u detyrua nga lidhjet e gjakut për të ndihmuar një tjetër që ishte në rrezik. Edomi nuk pranoi të ndihmonte Jakobin (Izraelin) për nevojat e tij. Shihni Gjg 5.23 për një shembull për të dënuar prindërit që nuk ofruan ndihmë në një krizë. Mos u gëzo për bijtë e Judës në ditën e shkatërrimit të tyre. Edomi jo vetëm që e kishte refuzuar ndihmën e tij, por me të vërtetë kishte shijuar duke parë që izraelitët prisheshin. Edomasit kishin folur me krenari ose ishin mburrur me të tjerët se izraelitët e meritonin ndëshkimin e tyre. Kështu shtuan fyerjen ndaj dëmtimit.

13. Mos e shfrytëzoni disfatën e tyre, mos hyni në qytetin e pushtuar! Ju nuk duhet të argëtoheni me vuajtjet e popullit të Judës, as t'i plaçkitni pronat, pasi mbi ta të ketë rënë kjo ditë e zezë, një ditë rrënimi dhe dëshpërimi. Edomi pushoi së qeni një spektator i lumtur dhe filloi të merrte pjesë aktive në shkarkimin e Jeruzalemit. Ky krim nënvizohet në këtë varg nga dy thënie paralele të tjera.

14. Mos qëndroni në udhëkryq; për të shfarosur të mbijetuarit e tij Aktakuza përfaqëson së pari Edomin, një spektator të lumtur, pastaj merr pjesë në plaçkitjen e qytetit, duke shërbyer më pas në postblloqet në rrugët e evakuimit të qytetit të rënë, duke arrestuar mizorisht të arratisurit dhe duke i dorëzuar ata në pushtuesi si skllevër. Një veprim i përbuzur, i denjë për dënimet më të ashpra

V. **Edomi dënohet.** Vargje 15-20.

A. **Aktgjykim.** Vargje 15,16.

Prokuroria ka përfunduar gjykimin e saj kundër Edomit, dhe gjykatësi tani përcakton arsyet e dënimit të kriminelit.

v. 15. *Dita e Zotit.* «Po afrohet dita kur do të bëj gjyqin mbi të gjitha kombet – thotë Zoti Dita e Zotit është koha e gjykimin të Zotit mbi ligësinë dhe justifikimin e drejtësisë. Zoti është i mëshirshëm, por ai nuk do ta tolerojë mëkatën përgjithmonë. Kur mëkatari, qoftë individual apo kombëtar, injoron plotësisht sundimin e Zotit, ai do të ndërhyjë për të gjykuar dhe justifikuar (krh. Joel 2,1; Amos 5,18-20; Sof 1,7-8, 14-18; Ez 25,12-14; 35,1-15). Do të të bëhet si të bësh, ndëshkimi yt do të bjerë mbi kokën tënde. Gjykimet e Zotit do të bazohen në drejtësi, jo në zënkë apo ndëshkim. Dënimi nuk do të jetë as më i ulët dhe as më i lartë se krimet e kryera. (Shih Hosh 8.7 për një mënyrë piktoreske për të shprehur të njëjtin parim.) Hidhërimi i një mëkatari nuk do të jetë në proporcion me mëkatet e tij, por ai mund të sigurohet se ai duhet të vuajë për mëkatën e tij.

v. 16. **Ashtu siç u detyruat ju, banorët e Izraelit, të pinit kupën e zemërimit tim, ashtu do të detyrohen ta pinë edhe kombet e tjera. Ato do të zhduken pa lënë gjurmë, sikur të mos ekzistonin kurrë. Dhimbja që shoqëron dënimin ndonjëherë përshkruhet nga profetë si të krahasueshëm me pirjen e verës së fortë. Shih Jer 25,15-28 për një aplikim të gjërë të kësaj analogjie. Zoti nuk do të zgjedhë vetëm Edomin si një shembull, por do t'i gjykojë të gjitha kombet për mëkatet e tyre.**

B. **Arsyetimi.** Vargje 17-20.

Jo vetëm që Perëndia do të ndëshkonte të pabesët; gjithashtu do t'i çlironte të shtypurit nga mjerimi i tyre.

v. 17. **Por për ju ka shpëtim në malin e Cionit; askujt nuk do të guxojë ta cënojë këtë mal.» Por pasardhësit e Jakovit do ta shtien në dorë vendin e kombeve që ua grabitën ato. Por në malin e Cionit do të ketë të mbijetuar. Në shkatërrimin e malit të Cionit, Izraeli u ndëshkua për mëkatet e tij; por Izraeli gjithashtu do të provonte çlirimin. Pas gjykimeve të Zotit është**

dashuria e Zotit. Mëkati duhet të ndëshkohet, por Zoti dëshiron më thellë të çlirojë ata që i drejtohen Atij. Rënia e Jeruzalemit i dha fund Mbretërisë së Judës, por shqetësimi i Perëndisë për popullin e tij nuk u ndal. Ai do të sillte një tepriçë të robërisë në malin Cion. Ata do të jenë të shenjtë. Në DhV, shenjtëria kryesisht nënkupton ndarje (Lp. 7,6; Jer 1,5), por gjithashtu do të thotë ndarje nga gjithçka që është e papastër (Lev 20,7; 21,6; 22,9). Njerëzit e shpëtuar duhej të ishin populli i Perëndisë, por ata gjithashtu duhej të pastroheshin nga praktikat idhujtare që kishin sjellë shkatërrimin e kombit. Shtëpia e Jakobit do të rifillojë pronat e saj. Toka e premtuar do të kthehej në mërgimtarët që ktheheshin dhe shtëpitë dhe pjesët e tokës që u përkisnin etërve të tyre do të ktheheshin tek ata.

v. 18. **Banorët e Judës dhe të Izraelit do të jenë atëherë si zjarr, kurse banorët e Edomit si kashtë që përpihet nga zjarri. Asnjë prej pasardhësve të Edomit nuk do të shpëtojë gjallë. Kështu thotë Zoti. Shtëpia e Jakobit do të jetë një zjarr ... dhe nuk do të ketë asnjë të mbijetuar për shtëpinë e Esavit.** Në ditën e Zotit, marrëdhëniet midis Izraelit dhe Esavit do të ktheheshin. Shtëpia e Jakobit dhe shtëpia e Jozefit (sinonime për Izraelin) do të ishin zotërit e shtëpisë së Esavit (Edom) dhe do të ishin instrumente në duart e Zotit për të ekzekutuar gjykimin hyjnor mbi Edomin.

v. 19. **Atëherë judeasit prej stepës së jugut do të shtien në dorë malësinë e Edomit, kurse judeasit e zonës kodrinore perëndimore krahinën e filistenjve, dhe judeasit e tjerë qytetin e Shomronit, kurse njerëzit e fisit të Benjaminsit malësinë e Gileadit.** Kufijtë e mbretërisë Davidike do të rivendoseshin në jug dhe në rrafshinën e filistenjve, që do të përfshinte qytetet Gat, Eqron, Ashdod, Ashqelon dhe Gaza. (Ky i tërë rajoni, përveç Rripit të Gazës, tani është në territorin e Izraelit.) Pastaj, në veri, fushat e Efraimit dhe fushat e Samarisë do t'u ktheheshin të kthyerve të mërguar. Fisi i Benjaminsit do të kapërcente Jordanin dhe do të merrte përsëri Giladin.

20. Të mërguarit prej mbretërisë së Izraelit do ta pushtojnë vendin e kënanasve deri lart në Carfat, kurse njerëzit nga Jerusalemi, që u dëbuan në Sapardë, qytetet në jug të Judës.

Të internuarit, kjo ushtri e izraelitëve (do të zotërojë vendin) nga kananasit në Sarepta dhe të dëbuarit nga Jeruzalemi që janë në Sefarad. Me fjalë të tjera, konfirmohet kufiri ideal verior për të ardhmen. Është një pikë rreth gjysmës së rrugës midis Tirit dhe Sidonit, është paralel (ose pothuajse) me hyrjen jugore të Luginës së Beqaa. Sefarad është një qytet në Medi. Sardis (në Azinë e Vogël) nuk ka gjasa

VI. **Zoti do të jetë mbret.** Vargu 21.

Mërgimtarët e Izraelit verior, një ushtri e vërtetë, do të pushtojnë Fenikinë deri në Sarepta. Të mërguarit nga Jeruzalemi, të cilët janë në Sefarad, do të pushtojnë qytetet jugore.

21 Të gjithë ata që janë strehuar në malin e Cionit, do të sundojnë mbi malësinë e Edomit. Kështu do ta fillojë Zoti sundimin e tij (mesianik).

Ndërsa profecia e Ovadjës fillon me sundimin e Zotit në skenë, ajo përfundon me shpalljen se ai duhet të jetë mbret i të gjithëve. Dhe shpëtimtarët. LXX lexon, ata që janë shpëtuar; por hebraishtja duket se u referohet fitimtarëve, domethënë, mërgimtarëve të kthimit, të cilët do të mbretërojnë përsëri nga Jeruzalemi mbi tokën e Edomit. Mbretëria do t'i përkasë Zotit. Mërgimtarët e dëbuar duhet të jenë nën një qeveri teokratike të udhëhequr nga vetë Zoti. Ishte vegimi i shkëlqyeshëm i Ovadjës dhe profetëve të tjerë – që Zoti Perëndi do të mbretëronte mbi Izraelin dhe se ai do të sundonte botën nga mali i Cionit (krh. Zech 14,9-11).

JONA

HYRJE

Jona (pëllumb): ky libër është i ndryshëm nga ai i profetëve të tjerë sepse është plotësisht autobiografik: ai tregon jetën e Jonës, por nuk thotë pothuajse asgjë për përmbajtjen e mesazhit të tij. Sidoqoftë, ai është qartësisht i njëjti njeri me atë që përmendet te 2 Mbr 14, 26-27 i cili erdhi nga Gat-Heferi në Galile dhe që jetoi në kohën e Jeroboamit II. Më parë, ai kishte parashikuar pushtimet e suksesshme të Jeroboamit II (gjysma e parë e shekullit të VIII), dhe për këtë arsye duhet të kishte qenë veçanërisht e vështirë për të të parashikonte shpëtimin e armiqve të vendit të tij (asirianët). Ata duket se kanë qenë vendi i vetëm në Lindjen e Mesme që e lavdërojnë veten me mizori. Kjo shpjegon ngazëllimin e egër të Nahumit për rënien e Ninivës.

Është qartë një libër edukativ dhe kritikon me forcë tendencat nacionaliste që ishin të dukshme në mesin e izraelitëve të kohës, të cilët besonin se ata kishin një monopol për shpëtimin e Zotit. Izraeli duhej të mësonte që Zoti kujdesej për kombet e tjera – ai është një Zot misionar.

Shpëtimi i jo-hebrenjve nuk ishte i ri në planin hyjnor. Zoti i kishte shpëtuar ata për një kohë të gjatë që nga rasti i Melchizedekut, moria e Egjiptit, Jitro, Rahav, Ruta dhe të tjerë të llojit të tyre. Tani Ninive është bërë një objekt i mëshirës së Zotit.

Izraelitët gjithashtu duhet të mësojnë se Perëndia kontrollonte Asirinë dhe do ta përdorte atë për qëllimet e saj. Asiria nuk ishte një agjent i lirë. Zoti duhej ta përdorte Asirinë për ta sjellë popullin e tij në arsyetim) sepse kur Asiria mposhti Izraelin dhe tundoi Judën (vetëm Jeruzalemi shpëtoi mrekullisht – shiko Isaia 1. 9), tendenca natyrore e njerëzve do të ishte që kthehuni dhe adhuroni perënditë “fitimtare” të Asirisë ashtu si vepruan Ahazi dhe Manasheu (2 Mbr 16, 10-16; 21, 3).

Jona (dhe Izraeli) duhej të mësonte se jo vetëm që Zoti i kontrollon të gjitha kombet, por ai gjithashtu kontrollon detin (Tiamat) dhe përbindëshin e detit Leviathan, të dy në mitologjinë kananase përfaqësuan forcat e kaosit të paramenduar.

Jona tregohet gjithashtu si ai që duhet t' i përkulet sovranitetit të Perëndisë: ai nuk mund të largohet nga thirrja e tij.

Ngjarjet që ndodhën në librin e Jonës mund të shihen gjithashtu si një lloj i asaj që do të ndodhte me Mesinë (Mt 12,40; Lk 11,30). Është një lloj parashikimi i ringjalljes. Zoti e bëri atë në mënyrë që të shkruhej në mënyrë që më vonë të mund të identifikohet si parashikim i asaj që do të ndodhte me Mesinë. Me fjalë të tjera, kjo është një nga arsyet që Zoti e kishte shkruar këtë libër. Të krishterët e hershëm që përdorën kodin për të komunikuar me njëri-tjetrin shpesh pikturuan imazhin e një balene që përpin Jonën si një kod për ringjalljen e Jezuit.

Çështjet kritike

1) Disa kundërshtojnë që kjo është vetëm një shëmbëlltysë e shkruar për të ilustruar të vërtetën e sovranitetit të Zotit dhe zemrën misionare. Faktori kryesor në këtë debat është qëndrimi i Jezusit ndaj kësaj histori. Ai e trajton atë si një fakt historik. Disa janë kundërshtuar duke thirrur teorinë e kenozës për të thënë se Jezusi ishte vetëm një njeri i kohës së tij. Dikush mund të kundërshtojë për këtë se Jezusi e kishte Shpirtin pa masë dhe se ai nuk do të kishte asnjë problem në dallimin midis historisë dhe shëmbëlltyrës ose alegorisë.

2) Disa kritikë kanë kundërshtuar pamundësinë e Jona duke kënduar një psalm në barkun e balenës! Por, pasi Jona ishte një profet, ai mund të jetë ngjitur në një shenjtërore, ku shpesh mblidhte psalme për adhuruesit. Ishte reagimi natyror i një njeriu që kishte mbijetuar mrekullisht nga një mbytje. Për më tepër, ai e dinte se nuk ishte një peshk i zakonshëm që e kishte gëlltitur. Pasi dha profecinë e tij, Jona mbetet me shpresën se Ninive nuk do të pendohet.

Depresioni i Jonas në fund të librit vjen nga fakti se:

1) e ofendoi ndjenjën e tij për atë që duhet të bënte Zoti (ndëshkoheni Asirinë, jo ta shpëtoni)

2) Zoti e kishte kursyer armikun më të rrezikshëm të Izraelit dhe

3) shkatërron reputacionin e tij si profet.

Konteksti historik: Siç kemi parë, ngjarjet e librit me siguri kanë ndodhur gjatë mbretërimit të Jeroboamit II, midis 780 dhe 750. Në

shekullin e kaluar, Asiria kishte qenë një kërcënim, por kjo tashmë ishte zhdukur, por ishte gjithnjë një fuqi për t' u llogaritur. Nineve nuk ishte bërë akoma kryeqyteti i perandorisë asiriane, por Kala, një nga pjesët e kompleksit të vjetër qytet-shtet, ishte kryeqyteti midis 880 dhe 701. Nineveh duhet të kuptohet si një qytet-shtet i përbërë të një qyteti të madh me një grumbullim banesash.

Arkivat asiriane aludojnë në dy plagë serioze në Asiri në 765 dhe 759: si dhe për një eklips të plotë të diellit në 763. Kjo do t' i përgatiste njerëzit për mesazhin e Jonës. Është regjistruar gjithashtu se kur Mbretëresha Semiramis ishte bashkëregjent me djalin e saj, Adad-Nirari III (810-782), pati një kalim të shkurtër në monoteizëm.

KOMENTAR

1. **Fluturimi.** 1,1-17.

A. **Urdhri i Zotit.** 1,1-2.

v. 1. Fjala e Zotit i erdhi Jonës. Nuk ka asgjë për të treguar se si Zoti i foli Jonës. Për profetët e vërtetë të DhV, mënyra sesi Zoti u foli atyre nuk ishte aq e rëndësishme sa fakti që Ai foli. *Jona*. Jona kishte qenë dishepull i profetit Elisha. Ai lindi në Galile. Shërbimi i tij përshkoi periudhën 800-750.

v. 2. Nineveh, kjo aglomeratë e madhe e qytetit. E vendosur në bregun lindor të Tiger në Mesopotamia, ajo kishte qenë një shtet qytet-mbizotërues që nga lashtësia. Një qytet-shtet përfshin zonën e tij të okupuar dhe territorin përreth, përfshirë fshatrat fqinj nën kontrollin e tij. Në Zan 10,11-12, Rehovot, Kala dhe Resen përmenden me Nineven duke përfshirë këtë aglomeratë. Senaherib e bëri qytetin kryeqytetin e perandorisë së tij rreth 700 para Kr.. Ishte më shumë se tetëqind kilometra larg Palestinës – një rrugë e gjatë për të shkuar në këmbë. *Ligësia e tyre*. Mëkatet e Ninivës nuk përshkruhen këtu, por qyteti njihej gjerësisht si një qendër e adhurimit të pjellorisë dhe për egërsinë e tij ndaj viktimave të luftës.

B. Një anije në Tarshish. 1,3.

v. 3. *Tarshish*. Ndoshta për t' u identifikuar me një koloni minierash semitike që ndodhet pikërisht në perëndim të Shkëmbit të Gjibraltarit në grykën e lumit Guadalquivir (krh. Zan 10,4; Is. 23,1.6.10; Ez 27,12). Në mendjen e Jonas, të ikja në Tarshish do të thoshte të largohej sa më shumë nga shtëpia. Joppa (Jaffa, tani shumë afër Tel Avivit). Porti më i afërt me pjesën qendrore të Palestinës dhe, në kohërat e lashta, një nga vendet e pakta përgjatë bregdetit lindor të Detit Mesdhe, ku mund të vendoset një port (krh. I Mbr 5,9; 2 Kron 2,16). *Nga prania e Zotit*. Kjo fjali e përsëritur dy herë duhet të lidhet me ardhjen e fjalës së Zotit tek Jona. Jona gabimisht mendoi se duke u larguar sa më larg Nineves të jetë e mundur, ai mund të anulonte urdhrin e Zotit.

C. **Një stuhi në det** 1.4-14. Meqenëse stuhitë mbi Mesdheun lindor zakonisht nuk ndodhin deri në vjeshtën e vonë, marinarët duhet të kenë menduar se ata kishin pasur kohë të mjaftueshme për të lundruar në mënyrë të sigurt drejt Tarshishit (shih udhëtimin e Palit në Romë shekuj më vonë, Veprat 27). Kjo stuhi ishte jashtë sezonit, e dërguar nga Zoti për një qëllim të veçantë.

1) Në gjumë gjatë një stuhie. 1,4-6.

v. 4. Por Zoti bëri që të fryjë një erë e madhe mbi det, Anija po kërcënonte të prishej, Në atë kohë, anijet ishin të vogla dhe nuk ishin aq të forta sa t' u rezistonin stuhive të mëdha.

v. 5. Detarët ishin të frikësuar, ata hodhën poshtë secilin prej perëndive të tyre dhe hodhën në det objektet që ishin në anije për t' u çliruar. Këta marinarë me shumë mundësi ishin burra të qyteteve të Fenikisë, sepse ky vend ishte fuqia kryesore shekujt e nëntë dhe tetë para Krishtit. Dhe Tarshish ishte një koloni fenikase. Ata ishin mbetjet e kulturës së lashtë kananase që ishte e përhapur në Palestinë para kohës së Joshijës. Për shkak se burrat ishin paganë, duke besuar në shumë perëndi, në këtë krizë, të gjithë filluan të luten hyjninë e tyre të preferuar. Një anije e mbingarkuar shumë lehtë kapsulohet në dete të rënda. Një anije më e lehtë do të bënte më mirë në valë. Jonai zbriti në fund të barkës, u shtri dhe ra në gjumë të thellë. Jona duket qartë se u lehtësua shumë kur ishte

në bord sa që menjëherë gjeti një vend për të pushuar trupin e tij të lodhur nga udhëtimi. Ai kishte zbritur në pjesën më të largët të kuvertë të ulët dhe, i shtrirë, shpejt kishte rënë në një gjumë të thellë. (Është i vetmi vend në DhV ku një anije përshkruhet se ka një kuvertë më të ulët dhe një kuvertë të sipërme të mbuluar, të dy faktet janë të qarta në tekstin hebraisht.)

v. 6. Shefi i ekuipazhit iu afrua. Kapiteni, duke bërë një kontroll të kujdesshëm të anijes së tij, gjeti Jonën. I befasuar që ky njeri ishte aq i pakujdesshëm, ai e nxiti të lutej. Çohu, thirri Perëndinë tënde. Fjalë për fjalë, Zoti, një term i përdorur shpesh në DhV për Perëndinë e vërtetë të Izraelit. Kapiteni ishte aq i dëshpëruar sa ishte i gatshëm të provonte ndonjë zot në mënyrë që të shpëtohej nga rreziqet e stuhisë.

2) Fajtori i gjetur. 1,7-10.

v. 7. dhe shorti ra mbi Jonën. Përdorimi i shortit ishte një formë e përçarjes popullore midis kombeve pagane, dhe akoma është. Hebrejntë ndonjëherë përdorën tufa, nën drejtimin e Zotit, për të zgjedhur njerëzit për një pozicion ose detyrë (shih Jos 7,14; I Sam. 10,20-21), dhe madje apostujt e përdorën shortin në një rast (Veprat 1,26). Gurët specialë ndoshta ishin përdorur si short.

v. 8. Shpjegoni për ne që po na tërheq në këtë fatkeqësi. Pasi Jona u njoh, ai u bë qendra e vëmendjes. Ai iu nënshtrua një ekzaminimi kontradiktor.

v. 9. Unë jam hebre. Jona sinqerisht ua tregoi tërë tregimin detarëve. Ai dëshmoi se ai ishte një adhurues i Zotit të madh universal të botës dhe nuk i ishte bindur atij.

v. 10. Burra tejet të frikësuar. Si shumica e paganëve, edhe këta njerëz ishin paragjykses dhe kishin frikë se zemërimi i Zotit do të binte mbi ta sepse nuk e adhuronin si duhet.

3) Detarët në ankth. 1,11-14.

v. 11. Çfarë do të bëjmë? Detarët ishin në mëdyshje se si ta zgjidhnin problemin e tyre. Ata kishin në bord një njeri me të cilin Perëndia u zemërua dhe ata ishin larg nga çdo vend ku mund të hidhej në tokë.

v. 12. Më merr, më hedh në det dhe deti do të qetësohet. Jona më në fund pa se fatkeqësia e madhe që u kishte sjellë marinarëve përmes mosbindjes së tij dhe, duke e dënuar veten, u tha atyre ta hedhin në bord.

v. 13. Këta burra u rreshtuan për të arritur në tokën kontinentale. Detarët, duke mos dashur ta trajtojnë me lehtësi jetën e njeriut, filluan të rreshtohen në një përpjekje të fundit të dëshpëruar për të arritur në bregun e stuhisë. Shqetësimi i tyre për një jetë të vetme bie ndesh ashpër me qëndrimin e Jonës, i cili më vonë pranoi se ai kishte ikur nga Zoti sepse nuk donte të shihte Ninivasit të shpëtuar nga shkatërrimi (4,2).

v. 14. O Zot, të lutemi, që të mos vdesim për jetën e këtij njeriu dhe të mos na rëndojnë me gjak të pafajshëm ! Këta njerëz nuk ishin përbindës mizorë, por burra fetarë të mjaftueshëm për t'u lutur me zjarr kur ishin në rrezik. Detarët më në fund menduan se meqë Zoti kishte dërguar stuhinë për të ndëshkuar Jonën, ai nuk kishte ndërmend t'i dëmtonte ata. Prandaj, ata vendosën që vetëm Jona duhet të vuante për mëkatet e tij dhe, duke ndjekur këshillat e tij, e hodhën në ujë.

D. **Hedhur në ujë.** 1,15-17.

v. 15. Deti ka pushuar. . .për inat. Kalimi i stuhisë dukej se konfirmonte vendimin e tyre dhe ata u tronditën në thelbin e qenies së tyre kur kuptuan se sa ngushtë kishin shpëtuar zemërimin e Zotit të madh.

v. 16. Ata i ofruan një fljijm Zotit dhe u zotuan. Paganët u bindën menjëherë se Zoti i Izraelit ishte Perëndia i vërtetë. Braktisja e idhujve të tyre, ata bënë një fljijm falënderimesh dhe iu përkushtuan Perëndisë së Izraelit.

v. 17. Zoti solli një peshk të madh për të gëlltitur Jonën. Edhe në dënim, Jona nuk u harrua nga Zoti. Të gëlltitet nga një peshk i madh mund të mos duket si një veprim i mirësisë hyjnore ndaj viktimës. Por peshku ishte mjete i Zotit për ta çuar Jonas në tokë të sigurt. Krijesa që gëlltiti Jonën nuk ishte një balenë. “Balena” është një gabim i përkthimit nga greqishtja në Mt 12,40. Ne nuk e dimë se çfarë lloj peshku është në Jon 1,17. Disa argumentojnë se peshkaqeni balenë është mjaft i madh për t'u përshtatur me situatën; ai dihet të gëlltisë burra. Teksti tregon qartë se peshku ishte përgatitur posaçërisht nga Zoti. *Tre ditë dhe tre netë.* Kjo nuk do të thotë domosdoshmërisht shtatëdhjetë e dy orë, pasi çdo pjesë e

një dite ose nate mund të konsiderohet si e tërë sipas llogaritjes së DhV. Gjithsej dyzet e nëntë orë do të ishin të mjaftueshme për t'iu përgjigjur një interpretimi të mirëfilltë të shprehjes. Ende ka një kohë të gjatë që një burrë të jetë në një peshk. Jezusi e përdori incidentin në varrosjen e tij. Nëse Krishti u varros para perëndimit të diellit të Premten (siç ndodh rastësisht) dhe u ngrit para lindjes së diellit të dielën në mëngjes, atëherë një interpretim i mirëfilltë i “tre ditëve dhe tre netëve” (kjo është d.m.th. shtatëdhjetë e dy orë) nuk ishte i nënkuptuar.

II. **Lutju.** 2,1-10.

A. **Hedhur në ujë.** 2,1-4.

v. 1. Jonai u lut. Jonai nuk ishte lutur ndërsa stuhia po tërhiqej dhe detarët po bërtisnin furishëm te perënditë e tyre. Tani ai ndjeu dëshpërimin e situatës së tij.

v. 2. qava. Natyrisht, lutja nuk u shkrua ndërsa Jona ishte brenda peshqve që luteshin. Ajo është në të kaluarën, së bashku, në përputhje me faktin se ajo ishte e përbërë pas përvojës. *Lutuni Zotit*. Jonas të paktën e dinte kë të lutet. Detarët kishin perënditë e tyre, por i braktisën kur zbuluan se sa i fuqishëm ishte Zoti. Sidoqoftë, Jona e kishte njohur gjithmonë Perëndinë e vërtetë. Ai e dinte shqetësimin e Zotit për njeriun dhe megjithatë ai kishte ikur. Tani që ai ishte në telashe, ishte e njëjta kuptim i dashurisë hyjnore që e ktheu atë te Perëndia. *Ai m'u përgjigj*. Sipas mendimit hebraik, një dëgjim i vërtetë përfshinte një përgjigje. Për njeriun, të dëgjosh Zotin do të thoshte t'i bindesh. Për Zotin, të dëgjosh lutjen e njeriut do të thoshte ta ndihmonte. *Barku i sheolit*. Asgjë më tepër këtu nuk do të thotë në hebraisht se pjesa e brendshme e peshkut ishte një lloj varri.

v. 3. «Në hallin tim të bëra thirrje, o Zot, dhe ti m'u përgjigje. Kur vdekja u kap pas meje, ti e dëgjove thirrjen time për ndihmë. Në DhV, një tipar tipik i një lutje përgjërimi është thënia e shkakut dhe natyra e pikëllimit që shkakton lutjen. Jona e dinte pse ishte ndëshkuar dhe e njohu drejtësinë e Perëndisë.

v. Mendova se më kishe dëbuar prej pranisë sate, se Tempullin tënd të shenjtë nuk do ta shihja më. Por unë ende

do të mendoj tempullin tuaj të shenjtë. Sidoqoftë, Jona pa më shumë sesa drejtësi; ai pa edhe dashurinë e Zotit dhe me shpresë u përgjërua për mëshirë.

B. Ingjitur nga humnera. 2,5-6.

v. 5. Uji më arrinte deri në grykë. U fundosa në detin e pafund, rreth kokës m'u mbështoll leshterik.. Përvoja e gëlltitjes ishte aq e tmerrshme sa Jona kthehet në një përshkrim grafik këtu. Ai madje ishte ngatërruar në materiale të tjera peshku.

v. 7. U fundosa në themelet e maleve dhe pas meje u mbyllën portat e botës së të vdekurve. Por ti, o Zot, më nxore të gjallë nga gropa.. Disa fjali në këtë varg janë të vështira për t'u përkthyer me kuptim të qartë. Fjala e ulët duket se i referohet bazave ose themeleve të maleve të oqeanit. Rrahja e valëve të detit në breg sugjeron ekzistencën e shufrave që parandalojnë shkeljen e detit në tokë (krh. Job 38.4-11). *Përgjithmonë*. Jona ishte pa rrugëdalje nga problemet e tij, por iu drejtua Perëndisë. Shpëtimi është një veprim i Zotit përballë të pamundurës, dhe Jona, sipas fjalëve të tij, e njohu shqetësimin e Zotit për të personalisht – Perëndinë tim.

C. Plotësimi i premtimeve. 2,7-9.

Çlirimi i Jona shkaktoi në zemrën e tij një dëshirë për të shprehur mirënjohjen e tij ndaj Perëndisë në një mënyrë apo tjetër.

v. 8. Kur më binte të fikët, mendova për ty, dhe lutja ime arriti tek ti në Tempullin tënd të shenjtë.. Kur profeti humbi shpresën, ai iu drejtua Zotit për ndihmë. Kjo temë përsëritet disa herë në lutje, pasi pamundësia fizike e çlirimit ishte në kontrast të ashpër me faktin e ndërhyrjes hyjnore. Ishte një burim i vazhdueshëm mahnitës për Jonën. Dhe lutja ime erdhi tek ti, në tempullin tënd të shenjtë. Zakonisht, lutja ofrohej në oborret e tempullit në Jeruzalem. Por Jona e dinte që prania e Zotit nuk kufizohet në asnjë tempull tokësor dhe se Zoti është i vetëdijshëm për nevojat e fëmijëve të tij kudo që të jenë.

v. 9. Kush mbështetet në idhuj të papërfillshëm, të shkel besën ty. Një emër përshkrues për idhujt dhe perënditë e paganizmit (krh. Ps 31,6; Lp 32,21). Në këtë kontekst, kotësia nuk ka kuptimin e

“sipërfaqësisë” por të “padobishmërisë”. Në kontekst, fjala nuk i referohet aktit të shpëtimit të një tjetri, as frymës së dashurisë për njeriun, por përkundrazi burimit të shpëtimit – vetë Zotit. Jona ripohoi kundërshtimin e tij të idhujtarisë si një mënyrë adhurimi.

v. 10. **Por unë do të të falënderoj dhe do të ta çoj flijimin që të premtova, sepse ti, o Zot, je Shpëtimtari im.»**

Përkundër koncepteve pagane, akti i vërtetë i sakrificës është një shprehje mirënjohjeje ndaj Zotit, e jo një përpjekje për të qetësuar zemërimin e tij. Me sakrificën u bë një angazhim i plotë ndaj vullnetit të Zotit. Me fjalët, unë do të përmbush atë që jam betuar, profeti tregoi se ai u jepte dëshirave të Zotit për të. Ai ishte bërë i sigurt për një gjë. Shpëtimi është një dhuratë nga Zoti dhe jo një arritje e njeriut.

D. **I çliruar.** 2,10.

Sigurimi i brendshëm që Zoti shpëton me veprimin e fuqisë së tij nuk ishte një ide fantastike ose abstrakte, por korrespondonte me një ngjarje të vërtetë. Jona u çlirua nga peshqit e mëdhenj dhe u gjend në tokë, i sigurt, pas ndëshkimit.

III. **Predikimi.** 3,1-10.

A. **Urdhri i dytë i Zotit.** 3,1-2.

Tani që Jona iu dorëzua Perëndisë, ai ishte gati për shërbim. Urdhri i dytë ishte pothuajse identik me atë të parë (1,2). Përmbajtja e shpalljes do t’i dorëzohej profetit më vonë.

B. **Deklarimi i mesazhit.** 3,3-4.

Këtë herë përgjigjja e Jonës ishte e menjëhershme. Pas shtegut të karvanit për në zonën e Tigris të Epërm, ai arriti në kompleksin e njohur si Nineve, ky qytet i madh (v. 2), pasi ishte udhëhequr në udhëtimet e tij nga Zoti.

v. 3. Tani Ninive ishte një qytet i madh përpara Perëndisë. Shprehja e madhe para Zotit është një sipërore hebraike dhe do të thotë një qytet shumë i madh.

Ne e dimë se shkatërrimi i qytetit ndodhi në 612 para Krishtit. Ninive kishte ekzistuar në kohën e Jonës si një qytet i madh. Qyteti i tre ditëve të udhëtimit. Në kohërat e lashta, një qytet përfshinte jo vetëm zonën e tij të ndërtuar, por edhe territorin e tij dhe fshatrat ose qytetet e tij të varur. Fjalja përshtatëse mund të referohet në perimetrin e këtij kompleksi, domethënë afërsisht 97 – 112 km. Nga ana tjetër, shprehja është mbase vetëm një paralelizëm idiomatik i “këtij qyteti të madh”.

v. 4. Jona filloi të shëtiste në qytet për një ditë, Kjo thënie nuk do të thotë që Jona mbaroi një ditë udhëtimi përpara se të fillonte të predikonte; kjo do të thotë që ai filloi të predikonte në fillim të vizitës së tij në Nineve. Një ditë udhëtimi në një vend të hapur ishte rreth tridhjetë kilometra, por në një zonë të banuar, rrjedha e një udhëtimi të tillë nuk ka të ngjarë të zhvillohej në një vijë të drejtë, por për të lëvizur përpara e me radhë përtej tregje dhe rrugë të vogla. *dyzet ditë*. Mesazhi i Jonas ishte i shkurtër dhe në shikim të parë dukej i pakushtëzuar. Ishte një klithmë e dënimit dhe e fatkeqësisë.

C. **Pendimi i Ninivës.** 3,5-9.

1) Mbreti u mbulua me një thes dhe u ul në hi. 3,5-6.

v. 5. **Banorët e Ninaves iu kthyen Perëndisë dhe i varën shpresat në mëshirën e tij. Ata vendosën të agjëronin; dhe të gjithë, të pasur dhe të varfër, u veshën me thasë në shenjë pendimi dhe u ulën në hi.**

Populli i Nineves mori fjalët e Jonas si një mesazh nga Zoti dhe u shqetësua shumë për rrezikun e tyre. Njerëzit semitikë në grupe kanë qenë gjithmonë të ndikuar lehtë, dhe një njeri i qarë në dukje dhe keqardhje nga Jona me siguri tërhoqi turma dhe i zhvendosi ata thellësisht. Reagimet e turmave janë akoma të zakonshme në Lindjen e Mesme. Këtu tendenca e tyre natyrore padyshim është përforcuar nga Shpirti i Zotit. *Shpallet një agjërim*. Në raste rreziku, u konsiderua e përshtatshme për të refuzuar ushqimin dhe për t’i kushtuar tërë kohën hyjnisë përgjyese derisa të kishte kaluar rreziku. **Ata u veshën me thasë**. Të veshur me thasë u konsiderua një simbol i përlësisë dhe varësisë totale nga Zoti. Ishte një pëlhurë e shëmtuar trashë, që nuk ishte e përshtatshme për përdorim normal.

v. 6. Mbreti i Nineves. Jo perandori i perandorisë asiriane por sundimtari i qytetit-shtet. Ai gjithashtu u bashkua me agjërimin duke e bërë atë zyrtare. Pasi vuri një thasë me të tjerët, ai filloi të kërkojë mëshirë. Ulur në hirin (krh. Job 2.8; Jer 6.26; Mic 1.10). Një mënyrë grafike për të deklaruar se njeriu nuk është asgjë përballë një rreziku të madh.

2) Dekreti i mbretit. 3,7-9.

v. 7. **Ai dha urdhër që në qytet të shpallej: «Dëgjoni urdhrin e mbretit dhe të ministrave të tij: Askush të mos hajë e të pijë, as njeri, as gjedh, as dele!**

Reagimi i popullit u bë nga shteti. Është praktikë e zakonshme në mesin e njerëzve semitikë të përfshijnë kafshët e tyre në kohën e tyre të zisë dhe shqetësimit. Mund të duket e çuditshme për perëndimorët se klithmat e bishave të uritur u shtuan qëllimisht atyre të njerëzve; por orientalët e konsideruan këtë thelbësore për një kërkesë efektive.

v. 8. **Njerëzit dhe kafshët të vajtojnë dhe t'i bëjnë thirrje Perëndisë. Secili të mos veprojë më keq, por të pendohet.** Siç ndodh shpesh në raste rreziqesh, njerëzit që duken ndryshe krejt indiferentë bëhen shumë të vetëdijshëm për veprimet e tyre – një koment i trishtuar për mungesën e njohjes së njeriut për bekimet e Zotit në kohë të mira. *Nga... dhuna.* Populli i Asirisë ishte i njohur për egërsinë e tij ndaj të tjerëve, veçanërisht të robërve të luftës. Ninivasit u zgjuan kur kuptuan se trajtimi i tyre ndaj të tjerëve ishte gati t'iu shkaktonte atyre fatkeqësi.

v. 9. **Ndoshta Perëndia do të ndërrojë mendje. Ndoshta do të mund ta zbutim zemërimin e tij të madh dhe ai do të na lejojë të jetojmë.»**

Këto dy folje nuk do të thotë që Ninivasit menduan se Zoti ishte i paqëndrueshëm. Përkundrazi, ata tregojnë se këta paganë besonin se dëshira më e madhe e Zotit nuk ishte të shkatërronte njerëzit, por t'i shpëtonte ata. Fjala pendohet, kur përdoret nga Zoti, nuk do të thotë trishtim për mëkat. Përkundrazi, kjo tregon një vendim nga ana e Zotit për të ndryshuar metodën e tij për t'u marrë me krijesat e tij. Shpërndarja e plotë e mëkatit e njeriut është e këndshme për Perëndinë, dhe si përgjigje ai derdh me mirësjellje dashurinë e tij.

D. Aktgjykimi nuk pranohet. 3,10.

Mesazhi i Jonës nuk ishte me sa duket një frazë “nëse”; megjithatë, në realitet, ajo ishte e kushtëzuar, sepse kërcënimi i ndëshkimit nga Zoti mund të hidhet poshtë kur shfaqet pendimi i vërtetë. Premtimet e Zotit për shpëtimin marrin përparësi ndaj kërcënimeve të tij. Dashuria e Zotit është e përrjetshme, por shprehjet e saj të zemërimit shërbejnë për të përshpejtuar njeriun në pendim. Në rastin e Ninives, Zoti nuk ka ndryshuar në thelb; ndryshon vetëm mënyra e tij e trajtimit të njeriut. Është çudia e mëshirës dhe dashurisë.

IV. Mësoni. 4,1-11.

A. Një ankesë. 4,1-3.

Jona i ishte bindur Zotit duke shkuar në Ninive dhe duke predikuar mesazhin e Perëndisë, por qëndrimi i tij për zemrën nuk ishte ndryshuar në dashuri. Ai i urrente aq shumë ninivasit për mizorinë e tyre, sa që në fund të zemrës së tij, ai mezi priste shkatërrimin e tyre. Kishin kaluar dyzet ditë dhe Nineva ishte akoma i padëmtuar.

v. 1. **Kjo nuk i pëlqeu Jonës dhe ai u zemërua.** Një paralelizëm tipik hebraik, që shpreh reagimin ekstrem të Jonës për shpëtimin e qytetit të Nineves.

v. 2. **Ai tha: «O Zot, pikërisht këtë parandjeja, kur isha ende në shtëpi! Për këtë arsye doja të largohesha në Spanjë. Unë e dija: ti je plot mirësi dhe mëshirë, je i durueshëm me njerëzit, dashuria jote nuk ka kufi, je gjithnjë gati për të ndërruar mendje, për të mos i zbatuar kërcënimet e tua.**

Jona ishte në dijeni të karakterit të Perëndisë së tij. Ai iku në Tarshish jo sepse kishte frikë nga ninivasit, por sepse nuk donte që ata të shpëtonin. Ai e dinte që çdo kërcënim nga Zoti ishte i kushtëzuar, megjithatë u tha. Zoti ishte i hirshëm, që do të thotë se ai kishte mirëqenie njerëzore në zemrën e tij dhe me pasion dëshironte ta hiqte atë nga mëkati i tij. Edhe kombi i vetë Jonës nuk mund të kishte ekzistuar nëse Zoti nuk do të ishte mirënjohës për bijtë e Izraelit në fillim (Dal 34.6-7). Çdo shpëtim nga skllavëria, shtypja, uria ose shkatërrimi është dëshmi e dashurisë së hirshme të Zotit për njeriun (Is. 30,18), dhe Zoti fal mëkatet

sepse Ai është i këndshëm (Hosh 14,2). e pasur me dashamirësi. Një fjalë që shkon dorë për dorë me hirin, që tregon dashurinë e Zotit që derdhet mbi mëkatarin e padenjë që pendohet për mëkatet e tij. Zoti ruan të drejtën të ndihmojë ata që tregojnë trishtim të vërtetë për mëkatin dhe besojnë në mirësinë e tij. *Ingadalshëm në zemërim*. Nuk është dëshira e parë e Zotit të ndëshkojë rebelët. Ajo mban shumë nga ligësia e njeriut. Por kur bëhet e dukshme, në një situatë të caktuar, që burrat janë shumë krenarë dhe kokëfortë për t'u udhëhequr nga disiplinë e lehtë dhe e këndshme, ai fillon t'u mësojë atyre "rrugën e vështirë", duke shprehur pakënaqësinë e tij për mëkatin. Për profetin, dashuria ndaj Zotit është aq e madhe sa ai mund të shumëfishojë vetëm fjalitë ndërsa përpiqet t'i shprehë. Bamirësia është një përkthim i hebrenjve të kosuar.

Shprehja e mirësisë nuk është e lodhur kur aleanca priset nga pala tjetër, por arrin të dalë pas kapriçozit për ta rikthyer atë në një marrëdhënie intime personale. Mirësia e Zotit është aq e madhe sa ai është i lumtur që e lë mënjane gjykimin, në mënyrë që mëkatarin i penduar të mund të hyjë në marrëdhëniet e besëlidhjes.

v. 3. **O Zot, nuk dua të jetoj më. Më mirë të vdes!»** ⁴Por Zoti e pyeti: «A ke të drejtë të zemërohesh kështu?»

Tani, Zot, merr jetën time, sepse vdekja është më e mirë për mua sesa jeta. Jonai nuk e kishte dashurinë e Zotit në zemrën e tij dhe u ndje i turpëruar sepse profecia e tij ishte anuluar nga shndërrimi i atyre që nuk i donte. Profeti ishte aq larg, sa deshi vdekjen.

B. **Ricini dhe krimbi**. 4,4-7.

4. **Por Zoti e pyeti: «A ke të drejtë të zemërohesh kështu?»**

Zoti e ka sfiduar qëndrimin e Jonës. Në dritën e shqetësimit të Zotit për njeriun, si mund të ishte shërbëtori i tij kaq i lig?

v. 5. Atje ai bëri një kasolle dhe u ul poshtë, nën hije, për të parë se çfarë do të ndodhte në qytet. Megjithëse Jona ishte në dijeni se një valë pendimi në Ninive do të shtynte Perëndinë të shpëtojë njerëzit, ai me vendosmëri vendosi të priste shkatërrimin që ai kishte parashikuar. Duke shkuar në tokë më të lartë jashtë qytetit, ai ngrii një kasolle degësh për t'u mbrojtur nga dielli. Kioska të tilla përdoren akoma në fshat të hapur në

Lindjen e Mesme. Një burrë mund të jetë i qetë në hijen e tij edhe kur dielli po shkëlqen.

v. 6. Atëherë Perëndia bëri që mbi Jonën të rritej një shkurre ricini, që t'i bënte hije dhe ta zbuste zemërimin e tij. Jona u gëzua shumë për këtë shkurre të mrekullueshme.

Shpejtësia e rritjes së ricinit në këtë rast shpallet të jetë një veprim i Zotit. Jona vuajti nga aq shumë konflikte të brendshme sa reagoi në mënyrë të përsëritur me emocione shumë të kundërta. Ndërsa para se të ishte shumë në depresion, ai tani ishte i kënaqur.

7. Por, të nesërmën në mëngjes, Perëndia dërgoi një krimb. Krimbi i brejti rrënjët e shkures, dhe ricini u fishk.

Shkatërrimi i gurrës ishte gjithashtu një veprim i Zotit. Krimbi, duke goditur rrënjët, shkatërroi bimën dhe bashkë me të bekimin e hijes së saj.

C. **Era dhe dielli.** 4,8.

Me lindjen e diellit, Perëndia e solli një erë të ngutshme dhe dielli sulmoi kokën e Jonës, deri në atë pikë sa u zalis. Ky veprim i fundit i Zotit e privoi Jonën nga rehatia e tij e fundit tokësore – hije e ftohtë. Era lindore është e famshme për temperaturën e saj të nxehtë dhe të djegur, nga e cila as hija e një kasolle nuk mund të mbrojë një njeri. Kur Jona nuk mund të duronte vapën, ai bërtiti për herë të dytë për lirimin nga vdekja. Herën e parë, ai dëshiroi vdekjen për shkak të dëshpërimit të tij të brendshëm; këtë herë ai i thirri Zotit për shkak të shqetësimit të tij fizik.

D. **Mësimi.** 4,9-11.

Natyrisht, seria e veprimeve hyjnore kundër Jonës kishte një qëllim. Perëndia u përpoq të theksonte absurditetin e pakujdesisë shpirtërore të Jonës për mirëqenien e njeriut, duke e kundërshtuar atë me shqetësimin e tij të ligjshëm për mirëqenien e tij fizike.

v. 9. «A ke të drejtë të zemërohesh për shkak të kësaj bime?» Ai u përgjigj: «Kam! – u përgjigj Jona. – Jam i zemëruar me të drejtë dhe dua të vdes!» Çështja e vargut 4 përsëritet këtu. Nga përmbajtja e 4,1-3, mund të supozohet se përgjigjja

e Jonas herën e parë që u bë pyetja do të kishte qenë e njëjtë me përgjigjen këtu.

v. 10. Atëherë Zoti i tha: «Shiko, ti nuk e rrite këtë shkurre, as e ruajte e as u kujdese për të; ajo u rrit vetëm gjatë një nate dhe natën tjetër u tha. E megjithatë të vjen keq për të. Ishte një shqetësim i duhur dhe ndoshta një shkak i arsyeshëm për zemërimin. Sidoqoftë, bima ishte thjesht një bimë, dhe Jona nuk kishte asnjë lidhje me rritjen e tij ose shkatërrimin e tij.

v. 11. Po mua a nuk duhet të më vijë keq për këtë qytet të madh, Niniven, ku banojnë mbi 120.000 njerëz që shpirtërisht janë ende fëmijë, si dhe shumë kafshë?»

Ninivasit ishin qenie njerëzore – burra, gra dhe fëmijë – objekte të krijimit të veçantë të Zotit, dhe për këtë arsye objekte të dashurisë së tij. Një bimë e thjeshtë, si kungulli, nuk mund të hyjë në bashkim personal me Zotin; as mëkati nuk mund ta korruptojë atë. Shqetësimi i Jonës për ricinin ishte egoist; i erdhi keq për shkatërrimin e tij sepse i shërbeu rehatisë së tij personale. Por shqetësimi i Zotit për njeriun është vetëmohues, sepse Ai kërkon vetëm ngushëllim duke çliruar nga mëkati. Askush nuk ka të drejtë të vërë në dyshim ose të ndiejë derdhjen e dashurisë së Zotit duke shpëtuar shumë njerëz – nga mëkati dhe shkatërrimi i mëkatit. Ninivasit kishin nevojë për të më shumë se të tjerët, sepse ata nuk kishin njeri që t'u tregonte dallime morale.

Pikëpamja e Jonës pasqyrore atë të judaizmit të asaj kohe. Libri i Jonës parashikonte ditën kur Zoti do të kishte mëshirë edhe për johebrenjtë nëpërmjet Mesisë dhe vdekjes së tij pajtuese.